

Storstockholms
brandförsvär

Storstockholms brandförsvärs övergripande styrdokument

Inklusive handlingsprogram enligt
LSO 3 kap. 3 och 8 §§ för år 2024–
framåt

Vi skapar trygghet!

Innehållsförteckning

Inledning.....	7
Disposition	10
Förkortningar som används i dokumentet	10
Del A – Handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst.....	11
1 Inledning	11
2 Beskrivning av medlemskommunerna.....	12
2.1 Medlemskommunerna.....	13
2.1.1 Danderyd	13
2.1.2 Lidingö.....	14
2.1.3 Solna	14
2.1.4 Stockholm.....	15
2.1.5 Sundbyberg.....	16
2.1.6 Täby	17
2.1.7 Vallentuna	18
2.1.8 Vaxholm.....	18
2.1.9 Värmdö	19
2.1.10 Österåker	19
3 Styrning av skydd mot olyckor	21
4 Risker	23
4.1 Övergripande	23
4.1.1 Inträffande händelser och räddningsinsatser	26
4.2 Beskrivning per olyckstyp.....	27
4.2.1 Brand i byggnad.....	28
4.2.2 Brand i undermarksanläggning.....	34
4.2.3 Brand utomhus.....	34
4.2.4 Trafikolycka	36
4.2.5 Olycka med farliga ämnen.....	37
4.2.6 Naturolycka	38
4.2.7 Hot om suicid	40
4.2.8 Drunkning	40
4.2.9 Olycka på vatten eller öar	40
4.2.10 Antagonistisk handling och pågående dödligt våld (PDV)	41
4.2.11 Ras i byggnad/konstruktion.....	41
5 Värdering.....	42

6	Mål.....	46
6.1	Nivå 0: Nationellt mål för den förebyggande verksamheten.....	46
6.1.1	Nivå 1: Övergripande mål	46
6.1.2	Nivå 2: Effektmål	47
6.2	Nivå 0: Nationellt mål för räddningstjänstverksamheten.....	49
6.2.1	Nivå 1: Övergripande mål	49
6.2.2	Nivå 2: Effektmål	49
7	Förebyggande – förmåga och verksamhet.....	52
7.1	Tillsyn – kontroll av efterlevnad av lagen	52
7.2	Stödja den enskilde – kommunikation, rådgivning och utbildning	53
7.3	Sotning och brandskyddskontroll	54
7.4	Övriga förebyggande åtgärder.....	54
7.4.1	Riskhänsyn i samhällsplanering	54
7.4.2	Olycksutredning och lärande efter insats	55
7.4.3	Tillstånd enligt LBE	55
7.4.4	Analys och kontinuerlig utveckling av förebyggandearbete.....	56
7.4.5	Arbete till stöd för nollvisionen om döda i bränder	56
8	Räddningstjänst – förmåga och verksamhet.....	57
8.1	Övergripande.....	57
8.1.1	Tillgång till egna resurser	57
8.1.2	Alarmering av räddningsorganet.....	59
8.1.3	Brandvattenförsörjning	60
8.1.4	Tillgång till resurser i samarbete med andra kommuner	60
8.1.5	Tid från att larmet inkommer till 112 till att första kommunala räddningsresurs når samtliga delar av kommunen, inklusive larmhantering	60
8.1.6	Överlåtande åt annan att vidta inledande begränsande åtgärder vid räddningsinsatser	61
8.1.7	Samverkan med andra aktörer	61
8.1.8	Varning och information till allmänheten	63
8.2	Beskrivning per olyckstyp	63
8.2.1	Brand i byggnad	64
8.2.2	Brand i undermarksanläggning.....	68
8.2.3	Brand utomhus	69
8.2.4	Trafikolycka	70
8.2.5	Olycka med farliga ämnen	71
8.2.6	Naturolycka.....	71

8.2.7	Hot om suicid	72
8.2.8	Drunkning	72
8.2.9	Olycka på vatten eller öar	72
8.2.10	Antagonistisk handling och pågående dödligt våld (PDV)	73
8.2.11	Ras i byggnad/konstruktion	73
8.3	Ledning i räddningstjänsten	73
8.3.1	Övergripande ledning	74
8.3.2	Ledning av enskilda räddningsinsatser	75
8.4	Samtidiga och omfattande räddningsinsatser	76
8.5	Räddningstjänst under höjd beredskap	77
9	Uppföljning, utvärdering och lärande	79
10	Referenser	80
	Bilaga A1 – Dokumentförteckning	82
	Avtal 82	
	Referensdokument	83
	Bilaga A2 – Beskrivning av samråd	84
	Samrådsinstanser	84
	Sammanfattande samrådsredogörelse	84
	Bilaga A3 – Hamnar och dess gränser i vatten	86
	Bilaga A4 – Uppdrag som regleras i en annan lagstiftning eller avta	89
	Lag om brandfarliga och explosiva varor	89
	Lag om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagstiftningen)	89
	Hjärtstopp	90
	Del B – Förutsättningsskapande verksamhet	91
1.1	SSBF uppfyller kraven för en kommunal myndighet med god följsamhet mot gällande lagstiftning	91
1.1.1	Uppföljning av mål	91
1.2	SSBF är en organisation med ansvarsfullt resursnyttjande som arbetar för hållbar utveckling	92
1.2.1	Kompetensförsörjning	92
1.2.2	Samverkan kring förutsättningsskapande verksamhet	93
1.2.3	Upphandling och inköp	93
1.2.4	Fordon, materialförsörjning och övningsanläggningar	94
1.2.5	Fastighet	94
1.2.6	Miljö	94
1.2.7	Kommunikation	95

1.2.8 Likabehandling och mångfald	95
1.2.9 Uppföljning av mål	96
1.3 SSBF fortsätter den digitala transformationen av verksamhetens arbetsprocesser med målbild att bli en e-myndighet.....	96
1.3.1 E-myndighet.....	96
1.3.2 Processorienterad digital transformation	96
1.3.3 IT-infrastruktur och IT-säkerhet.....	97
1.3.4 Uppföljning av mål	97
1.4 SSBF bedriver ett ändamålsenligt systematiskt säkerhetsarbete	97
1.4.1 Fysisk säkerhet.....	98
1.4.2 Personalens säkerhet	98
1.4.3 Säkerhetsskydd	98
1.4.4 Säkerhet i kommunikations-, verksamhets- och styrsystem	98
1.4.5 Försäkringsskydd.....	99
1.4.6 Informationssäkerhet	99
1.4.7 Uppföljning av mål	99
1.5 SSBF har en robusthet och förmåga att verka även vid stora samhällsstörningar och kriser.....	99
1.5.1 Uppföljning av mål.....	100

Inledning

Detta är Storstockholms brandförsvars (SSBF:s) övergripande styrdokument. Dokumentet är uppdelat i två delar där del A innehåller handlingsprogram för förebyggande verksamhet och för räddningstjänst enligt 3 kap. 3 och 8 §§ i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). I del A beskrivs även SSBF:s arbete utifrån lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) samt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagstiftningen). Del B beskriver SSBF:s förutsättningsskapande verksamhet samt övriga uppdrag utifrån förbundsordningen. Förbundsordningen är ett ramverk för SSBF:s verksamhet och fastställs av medlemskommunerna.

SSBF har valt att ha ett övergripande styrdokument som omfattar hela organisationen, eftersom de delar som ska redovisas i handlingsprogrammet hänger ihop med förbundets övriga verksamhet och det är svårt att få en helhetsbild av SSBF:s arbete när dessa delar beskrivs i åtskilda dokument. Därför innefattar detta övergripande styrdokument både det handlingsprogram som SSBF är skyldigt att ta fram enligt kraven i LSO och målen för den förutsättningsskapande verksamheten. Den förutsättningsskapande verksamheten är de delar av SSBF som behöver finnas för att kunna bedriva den förebyggande och skadeavhjälpande verksamheten samt fungera som myndighet, till exempel kommunikation, IT, ekonomi, registratur, inköp, fordon, arkiv och fastigheter. Att samla den övergripande styrningen i ett och samma dokument underlättar både planeringen och uppföljningen av SSBF:s verksamhet.

LSO är uppbyggt kring ett överordnat nationellt mål och nationella mål för både den förebyggande verksamheten och för räddningstjänstverksamheten. För att uppnå dessa nationella mål beslutar varje kommunal räddningstjänstorganisation om ett antal egna mål. SSBF har valt att bryta ned de nationella målen i övergripande mål och effektmål, som redovisas i detta styrdokument, för att sedan i verksamhetsplaner och aktivitetsplaner ytterligare bryta ned målen i aktiviteter och åtgärder som ska genomföras för att uppnå de övergripande målen. Alla underliggande mål strävar efter att uppnå de nationella målen. Den hierarkiska målstrukturen visas i Figur 1.

Figur 1. Översikt av den hierarkiska målstrukturen för SSBF:s verksamhet och styrning av LSO.

I del A, som följer föreskriften för handlingsprogram, presenteras hur de nationella målen har brutits ned i effektmål för SSBF:s förebyggande och skadeavhjälpande verksamhet. I del B presenteras fem mål för den förutsättningsskapande verksamheten. Nedan redovisas alla övergripande mål och effektmål som SSBF har tagit fram för både den förebyggande, den skadeavhjälpande och den förutsättningsskapande verksamheten.

Mål för den förebyggande verksamheten

- Övergripande mål:
 - SSBF verkar förebyggande mot bränder och andra olyckor, och bidrar därigenom till att rädda liv och att förhindra eller begränsa skador.
- Effektmål:
 - SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att förhindra uppkomsten av bränder och andra olyckor.
 - SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att förhindra att människor omkommer till följd av bränder och att begränsa konsekvenserna av inträffade bränder och andra olyckor.

Mål för den skadeavhjälpande verksamheten

- Övergripande mål:
 - SSBF ingriper snabbt och effektivt och lindrar följderna av en olycka.
- Effektmål:
 - SSBF planerar och genomför sina räddningsinsatser så att de påbörjas så snabbt som möjligt med rätt resurser vid varje enskild olycka.

- Vid räddningsinsatser är SSBF rätt dimensionerade, har god uthållighet och har hållbarhet i fokus.
- SSBF utför ett noggrant arbete med rätt utbildad och övad personal där arbetet kontinuerligt ska anpassas efter erfarenheter och ny kunskap.
- SSBF har förmåga att tillsammans med andra aktörer planera och genomföra effektiva räddningsinsatser i det föränderliga och komplexa samhället.
- SSBF har förmåga att bedriva räddningstjänst vid höjd beredskap.

Mål för den förutsättningsskapande verksamheten

- SSBF uppfyller kraven för en kommunal myndighet med god följsamhet mot gällande lagstiftning.
- SSBF är en organisation med ansvarsfullt resursnyttjande som arbetar för hållbar utveckling.
- SSBF fortsätter den digitala transformationen av verksamhetens arbetsprocesser med målbild att bli en e-myndighet.
- SSBF bedriver ett ändamålsenligt systematiskt säkerhetsarbete.
- SSBF har en robusthet och förmåga att verka även vid stora samhällsstörningar och kriser.

Disposition

SSBF:s övergripande styrdokument för år 2024–framåt har delats upp enligt följande:

Del A – Handlingsprogram enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

Bilaga A1 – Dokumentförteckning

Bilaga A2 – Beskrivning av samråd

Bilaga A3 – Hamnar och dess gränser i vatten

Bilaga A4 – Uppdrag som regleras i en annan lagstiftning eller avtal

- Lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE)
- Lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Seveso-lagstiftningen)
- Hjärtstopp

Del B – Förutsättningsskapande verksamhet

Förkortningar som används i dokumentet

LBE	Lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
LSO	Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor
MIRG	Maritime Incident Response Group
MRE	Material- och resursenhet för långvariga insatser
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
RC Mitt	Räddningscentral Mitt (tidigare Storstockholms räddningscentral, SSRC)
RC Öst	Räddningscentral Öst (tidigare räddningscentral Stockholms län, RCSL)
RIB	Räddningspersonal i beredskap
RRÖS	Räddningsregion Östra Svealand
RVR	Restvärdesräddning
Sevesolagstiftningen	Lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
SSBF	Storstockholms brandförsvär
SSR	Samverkan Stockholmsregionen

Del A – Handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst

1 Inledning

Denna del utgör Storstockholms brandförsvars (SSBF:s) handlingsprogram för förebyggande verksamhet och för räddningstjänst enligt 3 kap. 3 och 8 §§ i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, LSO.

LSO är en målstyrd lagstiftning med en övergripande intention om att färre människor ska omkomma eller skadas och att skador på egendom och miljö ska minska. LSO är uppbyggt kring ett överordnat nationellt mål samt nationella mål för både den förebyggande verksamheten och för räddningstjänstverksamheten (den skadeavhjälpande verksamheten). Kommunerna är skyldiga att upprätta handlingsprogram som ska innehålla lokala mål som syftar till att uppnå de nationella målen.

Storstockholms brandförsvär är ett kommunalförbund som lyder under en direktion bestående av förtroendevalda politiker från medlemskommunerna.

Medlemmar i kommunalförbundet är kommunerna Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker.

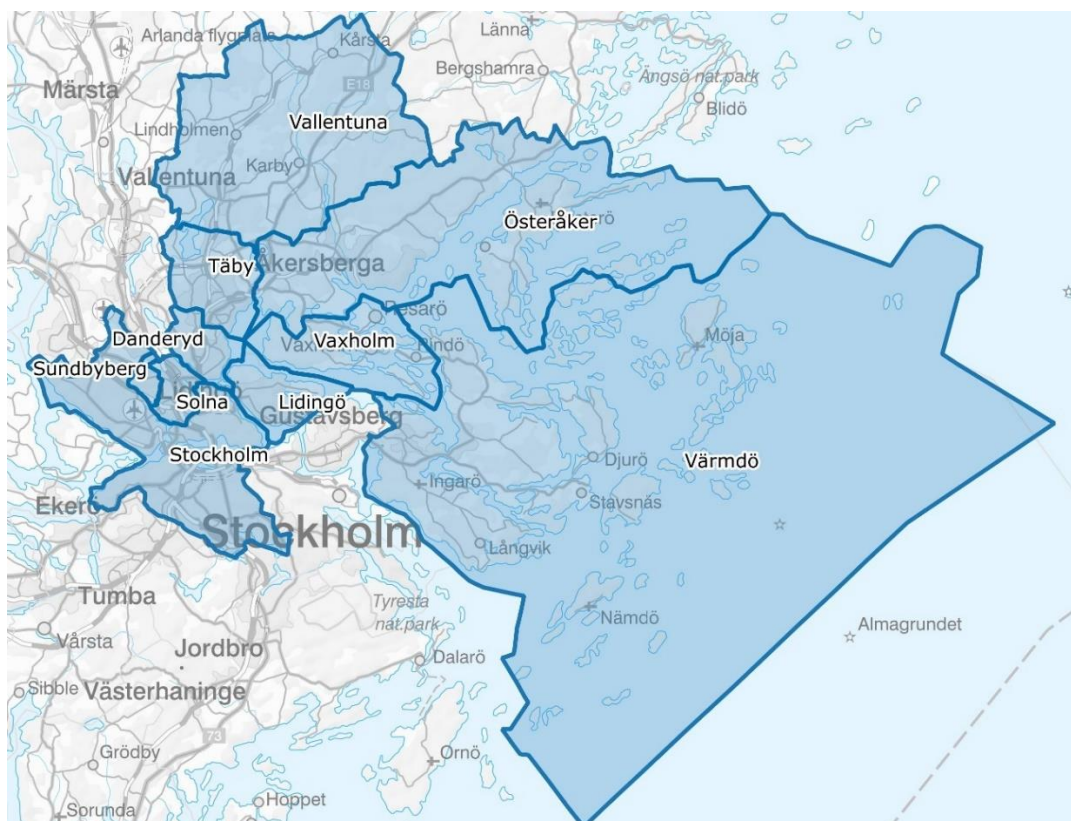
Verksamheten regleras i förbundsordningen som är ett avtal mellan förbundet och medlemskommunerna. Förbundsordningen är ett ramverk för SSBF:s verksamhet och fastställs av medlemskommunerna.

2 Beskrivning av medlemskommunerna

Storstockholms brandförsvär (SSBF) är ett kommunalförbund. Medlemmarna i kommunalförbundet redovisas i Figur 22.

Stockholmsregionen präglas av storstadens och huvudstadens intressen och behov samtidigt som den rymmer stora naturmiljöer såsom urskog, odlad mark, betesmarker och inte minst en av världens största skärgårdar. I området finns skärgårdsmiljö, landsbygd, förortsmiljö och Sveriges tätaste stadsmiljö. Det finns vatten såsom Östersjön och Mälaren och en mängd bebyggelse både på och under mark. Det finns ett omfattande system av olika transportmedel för både person- och godstrafik, en mängd tekniska försörjningssystem samt industrier och verksamheter av olika slag.

Sveriges kommuner och regioner har tagit fram en kommungruppsindelning för att underlätta statistiska jämförelser och analyser i olika sammanhang. Stockholm stad ingår i kommungrupp A1¹, storstäder. Resterande kommuner inom förbundets geografiska ansvarsområde utgörs av A2², pendlingskommun nära storstad.

Figur 2. Karta över SSBF:s geografiska område, uppdelat per medlemskommuner.

¹ Kommuner med minst 200 000 invånare i den största tätorten i kommunen.

² Kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun, och där minst 20 procent av pendlingen sker till en storstad.

2.1 Medlemskommunerna

Det finns stora lokala skillnader mellan och inom SSBF:s medlemskommuner, både beträffande geografiska förhållanden och invånarantal samt hur verksamheter och bebyggelse varierar mellan och inom medlemskommunerna. I detta kapitel ges därför en kort beskrivning av respektive medlemskommun.

Invånarantalet inom SSBF:s medlemskommuner har i genomsnitt ökat med cirka 21 000 personer per år under 2012–2019. Därefter har befolkningsökningen sjunkit till cirka 10 000 personer per år under 2020–2022. Siffrorna som anges under respektive kommun visar dock endast antalet personer som är folkbokförda i kommunerna och inte hur många personer som *vistas* inom respektive kommun. Kommunerna Stockholm, Solna och Sundbyberg har en stor mängd arbetsplatser dit människor pendlar från andra kommuner och län, medan de andra kommunerna i större utsträckning är ”bostadskommuner”. Vidare ökar även antalet personer som bor och vistas i skärgårdskommunerna Värmdö, Vaxholm och Österåker avsevärt under sommarmånaderna.

2.1.1 Danderyd

Danderyds kommun är belägen cirka en mil norr om Stockholms innerstad och består till största delen av fastland och det finns även några öar. Större delen av Danderyd tillhör Stockholms tätort.

Kommunen klassificeras som en pendlingskommun nära storstad (SKR, 2023) och har en tätort med eget centrum. I kommunen finns både kust, eftersom området gränsar till både fjärd och sjöar, och grönområden. Det finns omfattande kollektivtrafik inom kommunen med både bussar, tunnelbana, båtar och Roslagsbanan. E18 går rakt igenom kommunen och är en rekommenderad transportled för farligt gods. De enda infrastrukturförbindelserna söderut från Danderyd är via tre broar, E18 för vägtrafik och två broar för Roslagsbanan respektive tunnelbana. Det finns ett stort sjukhus i Danderyd samt både köpcentrum, industriområden och småbåtshamnar. Kommunen är relativt tätbefolkad och andelen flerbostadshus har på senare år ökat. Bostadsbebyggelsen består till lika stor del av flerbostadshus som villaområden.

- *Invånarantal: 33 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 33 km²*
 - *Exkl. vatten 26 km²*
- *Antal tätorter: 1 st*
- *Kommuntyp A2*

Danderyd har cirka 33 000 invånare och en befolkningstäthet på cirka 1 240 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Kommunen är en av landets till ytan minsta (fjärde minsta) med en areal på cirka 33 kvadratkilometer. Cirka 3 500 personer både bor och arbetar i kommunen. Ungefär 16 600 personer pendlar in för arbete varje dag medan cirka 11 500 pendlar ut (Statistiska centralbyrån, 2021). Ön Tranholmen är även en tätort med cirka 400 permanent boende. Tranholmen saknar fast vägförbindelse men har kollektivtrafik i form av båt. Under vintern finns en pontonbro.

Enligt kommunens översiktsplan föreslås större delen av bebyggelseutvecklingen ske längs E18-stråket. Övrigt byggande i kommunen kommer att bestå av komplettering och förtätning i befintliga bebyggelseområden, i nära anslutning till kollektivtrafikstationer samt i närhet till lokala torg eller kommundelscentra.

Trafikverket har under 2024 påbörjat arbetet med en åtgärdsvalsstudie för E18 där bland annat fokus på framkomlighet kommer att ingå, där förslaget finns att förlägga E18 i tunnel. Enligt Regional utvecklingsplan för Stockholm, RUFS 2050, ska kommunen ha ett bostadstillskott på 200–350 bostäder per år mellan 2015–2030 för att möta upp behovet av bostäder (SLL, 2018).

2.1.2 Lidingö

Lidingö stad omfattar ön Lidingö och ett antal kringliggande öar. Kommunen är belägen öster om Stockholm stad och klassificeras som en pendlingskommun nära storstad (SKR, 2023).

Kommunen är relativt tätbefolkad och det finns en större andel flerbostadshus än villaområden. Lidingö har en vägförbindelse med fastlandet via en bro för spårväg, cyklister och fotgängare (Lilla Lidingöbron) samt en bro för motorfordon (Lidingöbron).

Kollektivtrafiken utgörs av bussar och spårvägen Lidingöbanan. Till Lidingö kan man också ta sig sjövägen med pendlingsbåtar.

Lidingö har drygt 48 500 invånare och en befolkningstäthet på drygt 1 580 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Antalet invånare ökar med omkring 350 personer varje år och förväntas uppgå till fler än 50 000 i början av 2030-talet. Det är cirka 6 500 personer som både bor och arbetar i kommunen, cirka 5 000 pendlar in till kommunen för arbete och cirka 16 000 pendlar ut från kommunen varje dag (Statistiska centralbyrån, 2021).

Till år 2030 har nya bostäder planerats på flera platser i kommunen, men i första hand inom befintlig bebyggelsestruktur för att grönområden ska påverkas i så liten utsträckning som möjligt. Lidingö har en hög andel grönyta – 72 procent av markytan.

Enligt RUFS 2050 ska kommunen ha ett bostadstillskott på 150–250 bostäder per år mellan 2015 och 2030 för att möta upp bostadsbehovet (SLL, 2018).

- *Invånarantal: 48 300*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 51 km²*
 - *Exkl. vatten 31 km²*
- *Antal tätorter 3 st*
- *Kommuntyp A2*

2.1.3 Solna

Solna stad är belägen strax norr om Stockholms innerstad. En stor del av kommunen tillhör Stockholms tätort. Kommunen klassificeras som en pendlingskommun nära storstad (SKR, 2023) och har kuststräckor mot fjärd samt en större sjö.

I Solna finns flera stora verksamheter, till exempel Mall of Scandinavia som är ett köpcentrum på 100 000 kvadratmeter. Bredvid finns även Strawberry

- *Invånarantal: 85 600*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 22 km²*
 - *Exkl. vatten 19 km²*
- *Kommuntyp A2*

Arena som nyttjas för olika evenemang och konserter. Arenan invigdes 2012 och har en maxkapacitet på 75 000 åskådare. I kommunen ligger också Karolinska Universitetssjukhuset, vilket är ett stort sjukhus som på senare år har byggts om och till under projektnamnet Nya Karolinska Solna.

I dag finns det sex tunnelbanestationer inom Solna och ytterligare tre stationer kommer att byggas. Det finns även spårväg i kommunen (Tvärbanan). Det går regional tågtrafik genom kommunen och det finns två pendeltågsstationer. Här finns även Hagalundsdepån som är Sveriges största rangerbangård, och underhållsdepå för persontåg, med en daglig genomströmning av cirka 100 tåg (Jernhuset, 2020). Kommunen genomkorsas även av väg E4/E20 och E18, som är rekommenderade primära transportleder för farligt gods.

Kommunen är relativt tätbefolkad och majoriteten av bostadsbebyggelsen består av flerbostadshus. Solna har cirka 85 600 invånare och en befolkningstäthet på cirka 4 430 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Kommunen beräknas passera 100 000 invånare runt 2030 (Solna stad, 2020). Samtidigt är Solna Sveriges tredje minsta kommun sett till ytan med en areal på cirka 22 kvadratkilometer. Solna är en pendlarkommun med ett stort antal arbetsplatser. Det är cirka 12 400 personer som både bor och arbetar i kommunen men cirka 94 000 pendlar in till kommunen för arbete och cirka 34 000 pendlar ut från kommunen varje dag (Statistiska centralbyrån, 2021).

Solna stad har ett detaljplanearbete för omvandling av Norra Hagastaden, det vill säga gamla Karolinska sjukhusområdet. Där planeras 3 000 nya bostäder. Ett annat omfattande projekt är utbyggnaden av Mälärbanan från två till fyra spår. Vissa delar av järnvägssträckan kommer att gå i ett så kallat tråg (det vill säga nedsänkt i marken och utan tak), andra delar kommer att däckas över och gå i tunnel, och resterande delar fortsätter i markplan. Mark som frigörs i samband med överdäckningen kommer framför allt att bebyggas med bostäder och kontor. Det kommer även anläggas en ny pendeltågsstation i Huvudsta. Solna planerar att bygga i genomsnitt 800 nya bostäder per år för att möta den stora efterfrågan (Solna stad, 2015). Enligt RUFS 2050 ska Solna ha ett bostadstillskott på 550–850 bostäder per år mellan 2015 och 2030 (SLL, 2018). Enligt Solnas översiktsplan planeras majoriteten av de nya bostäderna i Hagastaden, Järvastaden, Nya Ulriksdal och södra Huvudsta.

2.1.4 Stockholm

Stockholms stad är sett till invånarantalet Sveriges största kommun. Den utgörs av storstad med centralorten Stockholm som också är Sveriges huvudstad. Kommunen ingår i Stockholms tätort och består huvudsakligen av fastland men även av ett flertal öar samt vattendrag och kuststräckor.

Inom Stockholms stad finns bland annat riksdagshuset, Rosenbad, Kungliga slottet och andra byggnader som är av stor betydelse för hela riket. I Stockholms stad återfinns tunnelbanenätet

- *Invånarantal: 985 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 215 km²*
 - *Exkl. vatten 187 km²*

ovan och under mark, spårväg samt järnväg. Det finns flera pendeltågsstationer inom kommunen samt Stockholms centralstation som är Sveriges största järnvägsstation. Inom kommunen finns även flera knypunkter inom kollektivtrafiken såsom Centralstationen, Slussen och Gullmarsplan där olika spårtrafik sammanstrålar och större delen av dessa knypunkter är under mark. Stockholms stad har även ett omfattande vägnät med flera tunnlar. Genom kommunen passerar E4/E20 samt delar av E18 och andra stora trafikleder och vägtunnlar. E4, E20, E18 och ytterligare trafikleder utgör även rekommenderade transportleder för farligt gods. I stadsdelen Bromma finns även Stockholm-Bromma flygplats som är Sveriges tredje största flygplats och Stockholmsområdets mest centrala flygplats.

Bostadsbebyggelsen i Stockholm utgörs i majoritet av flerbostadshus. Stockholm innefattar även ett flertal höga byggnader samt större överdäckningar. I kommunen finns också stora arenor, till exempel Tele2 Arena som har en maxkapacitet på 40 000 åskådare.

Stockholm stad har även flera stora hamnar som har en omfattande färjetrafik för godstrafik och passagerare (Stockholms Hamnar, 2019). Några av de största är Värtahamnen, Frihamnen, Energihamnen och Loudden samt Stadsgården och Skeppsbron.

Sett till invånarantalet är Stockholm stad Sveriges största kommun. Stockholm växte med 103 000 invånare under 2012–2022, vilket står för mer än hälften (62 %) av befolkningsökningen inom medlemskommunerna. Stockholm har drygt 985 000 invånare och en befolkningstäthet på nästan 5 260 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är cirka 379 000 personer som både bor och arbetar i kommunen, cirka 334 000 som pendlar in till kommunen och cirka 142 600 som pendlar ut från kommunen för arbete varje dag (Statistiska centralbyrån, 2021). Det innebär att det finns betydligt fler personer i Stockholm dagtid än de som är folkbokförda inom kommunen.

Stockholm har som mål att bygga 140 000 nya bostäder mellan år 2010–2035. Stockholms investeringar och planeringsresurser riktas till fokusområden i ytterstaden för att få igång mer omfattande bostadsbyggande och stadsutveckling enligt kommunens översiktsplan. Enligt RUF 2050 ska Stockholm ha ett bostadstillskott på 5 300–8 100 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018).

2.1.5 Sundbyberg

Sundbybergs stad klassificeras som en pendlingskommun nära storstad (SKR, 2023) och är belägen nordväst om Stockholms innerstad.

Kommunens tätbebyggelse ingår i sin helhet i tätorten Stockholm. Stora delar av kommunen är bebyggd med det finns även grönområden och vattendrag.

I Sundbyberg finns fem tunnelbanestationer, spårväg och i södra delen passerar tågtrafik. I Sundbyberg centrum stannar både fjärrtåg och

- *Invånarantal: 54 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 9 km²*
 - *Exkl. vatten 9 km²*
- *Kommuntyp A2*

pendeltåg. Sundbyberg har flera stora depåer för kollektivtrafik och planer finns för en utbyggnad av dessa. Även spårvägstrafiken planeras förlängas.

Kommunen är relativt tätbefolkad och majoriteten av bostadsbebyggelsen består av flerbostadshus.

Sundbyberg har cirka 54 000 invånare och en befolkningstäthet på nästan 6 200 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Kommunen är Sveriges minsta till ytan med en areal på cirka 8,8 kvadratkilometer. Cirka 5 000 personer både bor och arbetar i kommunen medan cirka 21 000 pendlar in till kommunen och cirka 25 200 pendlar ut från kommunen för arbete per dag (Statistiska centralbyrån, 2021).

Sundbyberg står inför en fortsatt kraftig befolkningsökning (Sundbybergs stad, 2018) och kommunen ska bidra till regionens tillväxt genom ett fortsatt tillskott på bostäder. Enligt RUFS 2050 ska Sundbyberg ha ett bostadstillskott på 700–1 100 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018).

2.1.6 Täby

Täby kommun ligger norr om Stockholms innerstad och Danderyds kommun och delar av kommunen tillhör dels Stockholms tätort, dels den kommunöverskridande tätorten Vallentuna. Kommunen klassificeras som en pendlingskommun nära storstad (SKR, 2023) och har landsbygd, flera sjöar och en del kuststräcka.

I kommunen finns kollektivtrafik med bussar och järnväg. Genom Täby går Roslagsbanan med tre spår och E18, som är en rekommenderad transportled för farligt gods. I Täby finns också ett av Sveriges största köpcentrum, Täby centrum, med en yta på cirka 78 000 kvadratmeter. Bostadsbebyggelsen i kommunen är varierande och innefattar både flerbostadshus, radhusområden och villor.

Täby har cirka 75 000 invånare och en befolkningstäthet på cirka 1 240 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är cirka 9 600 personer som både bor och arbetar i kommunen, och cirka 16 500 som pendlar in till kommunen för arbete och drygt 27 000 som pendlar ut från kommunen per dag (Statistiska centralbyrån, 2021).

Enligt Översiktsplan Täby 2050 – Staden på landet (2022) ska stadsutveckling och mer omfattande bebyggelseutveckling i första hand ske i den regionala stadskärnan Täby centrum-Arninge, i kommundelscentrum och i närheten till Roslagsbanans stationer. Befolkningstillväxten bör ligga på cirka 1,5 % och med ett bostadstillskott om i genomsnitt mellan 600–650 nya bostäder årligen. Befintliga verksamhetsområden ska värnas och ges möjlighet att utvecklas och nya områden ska utvecklas i strategiskt goda och kollektivtrafknära lägen. Den övergripande grönstrukturen ska bevaras och utvecklas med fokus på biologisk mångfald och Täbybornas närhet till naturen. Halva Täby ska vara grönt och hela Täby hållbart. Trafik och infrastruktur ska fungera och utvecklas för framtiden. Enligt RUFS 2050 ska Täby kommun ha ett bostadstillskott på 650–1 000 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018).

- *Invånarantal: 75 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 71 km²*
 - *Exkl. vatten 61 km²*
- *Antal tätorter: 2 st*
- *Kommuntyp A2*

2.1.7 Vallentuna

Vallentuna kommun är belägen drygt tre mil nordöst om Stockholm och består till stor del av landsbygd. Inom kommunen finns åtta tätorter, varav den kommunöverskridande tätorten Vallentuna är den största. Kommunen är omgiven av fastland, men det finns flera vattendrag inom Vallentuna.

I kommunen finns kollektivtrafik med bussar och järnväg (Roslagsbanan). E18 går även igenom kommunen och är en rekommenderad transportled för farligt gods. Det finns flerbostadshus över fyra våningar, men överlag utgörs bostäderna inom kommunen av radhus- och villaområden. I kommunen finns även jord- och lantbruk samt djurstallar, större industrier och köpcentrum. Kommunen består till stor del av skog och mark.

Vallentuna har ungefär 35 000 invånare och en befolkningstäthet på cirka 97 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är ungefär 4 800 personer som både bor och arbetar i kommunen, medan cirka 4 800 per dag som pendlar in till kommunen och cirka 12 900 som pendlar ut från kommunen för arbete (Statistiska centralbyrån, 2021).

I flera av Vallentunas tätorter ska det enligt kommunens översiktsplan bli en tätare bebyggelse och en blandning av bostäder, arbetsplatser och service (Vallentuna kommun, 2018). Det ska byggas mer där det redan finns bebyggelse för att en attraktiv småstadsmiljö ska växa fram och ge förutsättningar för bra kollektivtrafik. Enligt RUFSS 2050 ska Vallentuna kommun ha ett bostadstillskott på 300–450 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018).

- *Invånarantal: 35 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 368 km²*
 - *Exkl. vatten 358 km²*
- *Antal tätorter: 8 st*
- *Kommuntyp A2*

2.1.8 Vaxholm

Vaxholms kommun är en skärgårdskommun vid Östersjön och utgörs av landsbygd. Kommunen omfattar den stora halvön Bogesundslandet som är bebodd och cirka 70 öar varav 57 är bebodda. Inom kommunen finns sex tätorter, varav Vaxholm är den största. Vissa öar har fasta vägförbindelser och färjetrafik.

Vaxholm har cirka 12 000 invånare och en befolkningstäthet på drygt 206 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är ungefär 1 700 personer som både bor och arbetar i kommunen. Cirka 1 000 pendlar in till kommunen för arbete per dag och drygt 4 000 pendlar ut från kommunen (Statistiska centralbyrån, 2021). Vaxholm är ett populärt turistmål och under sommarhalvåret innebär det att antalet personer som bor och vistas i kommunen ökar.

- *Invånarantal: 12 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 107 km²*
 - *Exkl. vatten 58 km²*
- *Antal tätorter: 6 st*
- *Kommuntyp A2*

Enligt RUFs 2050 ska Vaxholm ha ett bostadstillskott på 80–120 bostäder per år mellan 2015 och 2030 (SLL, 2018). Bebyggelseutveckling ska planeras i områden nära kollektivtrafik, befintlig infrastruktur och olika typer av service, som är en viktig faktor i en hållbar samhällsutveckling (Vaxholm stad, 2013). Detta innebär att bostadsbyggande främst planeras på Vaxön, östra och västra Rindö samt inom de södra delarna av Resarö enligt kommunens översiktsplan.

2.1.9 Värmdö

Värmdö kommun är en skärgårdskommun med sjutton tätorter och centralorten Gustavsberg ligger två mil öster om Stockholm. Värmdö kommun omfattar stora delar av Stockholms södra skärgård och är en av de kommuner som har flest öar i hela Sverige, mer än 10 000 öar. Det finns länsväg inom kommunen och den enda fasta vägförbindelsen för fordonstrafik är i södra delen av kommunen. Det pågår en byggnation av en ny bro bredvid den befintliga (Nacka kommun, 2020) och när denna står färdig ska den äldre bron renoveras.

- *Invånarantal: 46 500*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 2981 km²*
 - *Exkl. vatten 444 km²*
- *Antal tätorter: 17 st*
- *Kommuntyp A2*

Värmdö har cirka 46 500 invånare och en befolkningstäthet på cirka 105 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är cirka 8 400 personer som både bor och arbetar i kommunen. Drygt 4 400 pendlar in till kommunen för arbete per dag och drygt 15 400 pendlar ut från kommunen (Statistiska centralbyrån, 2021). Under sommaren ökar antalet boende till uppåt 100 000 personer eftersom kommunen har omkring 14 000 fritidshus.

Värmdö kommuns inriktning i översiktsplanen är en förtätning i bostadsområdena med god tillgänglighet (Värmdö kommun, 2011). Bebyggelseutveckling ska ske primärt i anslutning till befintliga centrumområden eller i prioriterade förändringsområden. Ny bebyggelse ska i första hand lokaliseras till redan ianspråktaga områden och stora sammanhängande grönområden ska bevaras. Värmdö möter en fördubbling av befolkningen på 20 år, mellan 2010 och 2030 (Värmdö kommun, 2011). Enligt RUFs 2050 ska Värmdö ha ett bostadstillskott på 350–550 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018).

2.1.10 Österåker

Österåkers kommun är belägen cirka tre mil nordöst om Stockholm och innefattar både fastland och flera stora öar i den norra delen av Stockholms skärgård. Stora delar av kommunen utgörs av landsbygd och det finns elva tätorter, varav Åkersberga är centralorten.

Inom tätorterna finns blandad bebyggelse med villor, radhus och flerbostadshus (främst lägre flerbostadshus). I kommunen finns även jord- och lantbruk samt djurstallar, större industrier och köpcentrum.

Kommunen består till stor del av skog och mark samt skärgården med cirka 1 100 öar.

- *Invånarantal: 49 000*
- *Areal:*
 - *Inkl. vatten 554 km²*
 - *Exkl. vatten 312 km²*
- *Antal tätorter: 11 st*
- *Kommuntyp A2*

Det finns järnväg i kommunen (Roslagsbanan) och längst till väster genomkorsas en del av kommunområdet av E18, som är en rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 276 är den enda större transportleden in och ut ur kommunen.

Österåker har cirka 49 000 invånare och en befolkningstäthet på ungefär 157 invånare/km² (Statistiska centralbyrån, 2023). Det är cirka 8 500 personer som både bor och arbetar i kommunen, cirka 3 500 som pendlar in till kommunen per dag och nästan 16 000 som pendlar ut från kommunen (Statistiska centralbyrån, 2021). I kommunen finns drygt 6 000 fritidshus och under sommaren fördubblas antalet personer som vistas i kommunen i och med fritidsboende och besökare.

Enligt RUFS 2050 ska Österåkers kommun ha ett bostadstillskott på 250–400 bostäder per år mellan 2015–2030 (SLL, 2018). Översiktsplanen anger att Österåker strävar mot att öka till cirka 70 000–75 000 invånare år 2040 (Österåker kommun, 2018).

Bebyggelseutveckling ska enligt kommunens översiktsplan främst ske i Österåkers större orter nära kollektivtrafik och service, i Åkersberga stad och kring Roslagsbanans övriga stationer Åkers Runö, Täljö och Rydbo samt i lokala knutpunkter (Österåker kommun, 2018).

3 Styrning av skydd mot olyckor

SSBF ansvarar för den kommunala räddningstjänsten och därmed för de räddningsinsatser som ska genomföras, vid olyckor och överhängande fara för olyckor, inom medlemskommunerna. Detta handlingsprogram utgör därför handlingsprogram för förebyggande verksamhet och för räddningstjänst enligt 3 kap. 3 och 8 §§ i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) för de tio medlemskommunerna Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker.

SSBF:s politiska ledning utgörs av en direktion med representanter från samtliga medlemskommuner. Fördelningen av ledamöter mellan medlemskommunerna är fastställd i förbundsordningen och varje medlemskommun utser sina egna representanter. Direktionen beslutar bland annat om övergripande styrdokument, budget och årsredovisning. Respektive medlemskommuns kommunfullmäktige beslutar om ansvarsfrihet för direktionen.

Handlingsprogrammet i dess nuvarande utformning fastställdes av SSBF:s direktion 2021-11-30 och tydliggör den politiska inriktningen för SSBF:s verksamhet. Handlingsprogrammet har därefter reviderats en gång och senast beslutats av SSBF:s direktion 2024-08-27. Framöver kommer handlingsprogrammet att revideras först efter beslut om revidering av direktionen. Det kommer att aktualitetsprövas minst en gång per mandatperiod, eller när det skett betydande förändringar i verksamheten, exempelvis stora förändringar i riskbilden eller förbundets förmågor. Chefer och medarbetare från samtliga avdelningar inom SSBF har bidragit till att ta fram handlingsprogrammet och det har genomgått både intern och extern granskning.

Handlingsprogrammet beskriver vad SSBF gör över en längre tidsperiod. Mål och inriktningar från handlingsprogrammet och förbundsordningen omsätts årligen till verksamhetsplaner med budget, som beskriver hur SSBF agerar årsvis för att uppnå det som anges i handlingsprogrammet. Verksamhetsplan med budget fastställs av SSBF:s direktion inför det kommande verksamhetsåret. Varje avdelning inom SSBF konkretiserar den årliga verksamhetsplanen genom att ta fram en aktivitetsplanering som beskriver vilka aktiviteter avdelningen ska genomföra under det kommande året.

SSBF:s verksamhet följs upp tertiärlvis genom redovisning av verksamhet och ekonomi, samt årsvis genom årsredovisningar.

Utöver förbundsordning, handlingsprogram samt verksamhets- och aktivitetsplaner har SSBF ett antal andra styrdokument som påverkar verksamheten, till exempel policyer, instruktioner och riktlinjer. Det kan även finnas andra faktorer som påverkar inriktningen och utförandet av SSBF:s verksamhet under innevarande programperiod eller verksamhetsår, till exempel nya EU-direktiv, nationella strategier och mål, beslut från direktionen, enskilda medlemskommuners behov och önskemål samt lokala, nationella och globala händelser.

Förbundsordningen är ett ramverk för SSBF:s verksamhet och fastställs av medlemskommunerna. Där anges det bland annat att det är SSBF:s uppgift att, för

medlemmarnas räkning, fullgöra de uppgifter som är obligatoriska för en kommun enligt följande lagar:

- lagen (2003:778) om skydd mot olyckor
- lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

Respektive kommun ansvarar dock fortfarande för att fatta beslut om eldningsförbud och avgifter för sotning, brandskyddskontroll och tillsyn, eftersom kommunalförbund inte har den rättsliga möjligheten till detta. Sådana beslut tas fram i samråd mellan SSBF och medlemskommunerna.

SSBF kan utöver ovanstående även stödja medlemskommunerna, i den omfattning som man kommer överens om med respektive kommun, till exempel när det gäller:

- lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
- plan- och bygglagen (2010:900)
- övrig lagstiftning eller tjänsteområde där kommunalförbundet har särskild kompetens

Respektive medlemskommun ansvarar för att det finns vatten för brandsläckning i tillräcklig omfattning, till exempel med brandpostsystem. Det kan också finnas privata brandposter i anslutning till större byggnader eller större fastigheter, där avståndet till kommunala brandposter är för stort. Kommunerna ska utforma brandvattensystemen i samråd med SSBF. I vissa områden utan vattenledningssystem, eller med vattenledningar som har en reducerad kapacitet, finns ett alternativsystem som kompletteras med tankbilar. Alternativsystemen regleras i avtal mellan respektive kommun och SSBF. Det finns avtal om att använda alternativsystem mellan SSBF och kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Österåker och Värmdö.

Det finns en särskild överenskommelse för livräddning och miljöräddning till sjöss (Mälaren och Östersjön). Överenskommelsen handlar om gränsdragningen mellan kommunal och statlig räddningstjänst i hamnar och vatten, och har träffats mellan SSBF och angränsande räddningstjänster, Kustbevakningen och Sjöfartsverket. Det här innebär att SSBF ansvarar för vattenområdet i enlighet med bilaga A3.

4 Risker

4.1 Övergripande

I detta kapitel redogörs övergripande för den riskbild som finns inom medlemskommunerna. Informationen är hämtad från *Analys av samhällets riskbild 2023* som analyserar riskbilden inom medlemskommunerna (SSBF, 2024).

SSBF:s geografiska ansvarsområde omfattar tio medlemskommuner och har en riskbild som är komplex och väldigt varierande. Det finns många komplexa anläggningar och persontäta platser inom medlemskommunerna, men också glesbygd och skärgård utan fast vägförbindelse. Invånarantalet ökar stadigt med i genomsnitt cirka 18 000 personer per år, sett till de senaste tio åren. Många pendlar eller reser även till området för konferenser, evenemang, konserter eller för att turista. Exploateringstakten är hög inom flera områden och stora byggarbetsplatser och omledningar är på många håll ett mer eller mindre permanent inslag i stadsbilden.

Stora delar av SSBF:s geografiska ansvarsområde präglas av närheten till vatten, framför allt Östersjön och Mälaren, med mycket havskust, skärgårdsöar och ett antal stora farleder. Det finns ett stort antal båtlinjer och många båtpendlar till sina arbeten. Det finns även många vattendrag, sjöar, vattenskyddsområden, naturskyddsområden, jordbruksmark och skog. Mälaren utgör dricksvattentäkt åt drygt två miljoner människor. Det finns även kritisk infrastruktur och viktiga samhällsfunktioner som kan påverka stora delar av landet om de slås ut, till exempel riksdags-, regerings- och departementsbyggnader, utländska beskickningar, radio- och tv-hus samt vissa trafikleder, järnvägssträckor och farleder.

Det finns en stor variation i vilka olyckor som kan inträffa och vilka konsekvenser det kan leda till för samhället. De olyckor som kan uppstå kan drabba olika värden, olycksförloppen kan pågå under olika lång tid, konsekvenserna kan ha olika stor omfattning, skadorna kan vara tillfälliga eller långvariga och det kan skilja sig i hur pass reversibla de är. Allt går heller inte att förutsäga, men det finns flera olika situationer som det är rimligt att SSBF kan behöva hantera – alltifrån ”vardagshändelser” som bränder i bostäder, trafikolyckor, suicidförsök och drunkningstillbud – till sällanhändelser som större utsläpp av farliga ämnen, omfattande brand på passagerarfartyg, flygolycka, brand i undermarksanläggning eller på sjukhus, terrorattentat och allvarliga olyckor vid farliga verksamheter.

Riskbilden ser heller inte likadan ut inom medlemskommunerna utan den varierar stort, bland annat utifrån var olyckan inträffar, vem som drabbats och vilken förmåga den drabbade har. Det spelar också roll om det finns andra i närheten som kan gripa in vid en olycka eller om den drabbade befinner sig ensam långt ifrån andra som kan hjälpa till. När man pratar om *var* olyckan inträffar är det heller inte bara den geografiska platsen som påverkar, och indirekt avstånd till hjälpen, utan även vad det är för typ av byggnad, verksamhet eller område som olyckan inträffar i. Hur en brand utvecklar sig och vilka konsekvenser den får skiljer sig väsentligt åt, beroende på om branden sker på ett sjukhus, ett underjordiskt garage, en fullsatt arena, en lägenhet med fungerande brandteknisk avskiljning, en avfallsanläggning, en hög byggnad eller

ett otillgängligt skogsparti. Det byggs allt fler tunnlar, överdäckningar, höga hus och olika former av sammanbyggda verksamheter inom SSBF:s medlemskommuner, vilket både i nuläget och inom en snar framtid kan leda till fler komplicerade olycksförlopp med långvariga insatser som kräver mycket resurser och som är beroende av att det finns fungerande tekniska hjälpmedel.

Riskbilden förändras med tiden och det finns stora osäkerheter i de flesta prognoser och försök att förutspå framtiden. Olika riskkällor kan tillkomma, försvinna eller förändras; brandskydd i byggnader och andra riskreducerande åtgärder kan åldras och tekniska innovationer, organisatoriska förändringar och säkerhetsarbete (eller brister i säkerhetsarbetet) kan påverka riskbilden. Förändringar i byggnadsteknik kan påverka både brandförlopp och SSBF:s möjligheter att genomföra räddningsinsatser. Trenden är att invånarantalet ökar över tiden, vilket bland annat leder till fler fordon på vägarna. Samtidigt finns det i allt fler områden en önskan om att bygga bort biltrafik och ersätta bilvägar med gångator. Sammantaget innebär detta allt större trafikproblem och risk för längre framkörningstider under vissa tider på dygnet, särskilt när det inträffat trafikolyckor som spärrar av viktiga trafikleder. Allt fler bosätter sig i skärgården och på landsbygden, många fritidshus omvandlas till åretruntboenden och det är ofta mycket kostsamt att bygga ut infrastrukturen till dessa områden vilket bland annat leder till att allt fler bor i områden som har långt till närmaste brandpost.

Vissa platser är också särskilt riskutsatta. Det bor cirka 1,4 miljoner invånare inom SSBF:s medlemskommuner, och en del områden har en mycket hög persontäthet vilket innebär att olyckor kan drabba ett stort antal människor. I många centrala delar inom medlemskommunerna är den mest lämpliga marken redan bebyggd och när kommuner och byggherrar vill exploatera ny mark, eller omvandla gamla områden, är det ofta de mindre idealiska platserna som finns kvar. Detta leder till en ökad förtätning i riskutsatta områden och att konsekvenserna av en olycka kan bli större. Andra platser har en förhöjd sannolikhet för att en olycka ska inträffa just där, till exempel inträffar det fler trafikolyckor på de stora trafiklederna eftersom det är så många fordon som kör där. Ju närmare en riskkälla man befinner sig (till exempel en farlig verksamhet) desto större blir sannolikheten att drabbas av en olycka och konsekvenserna kan bli värre. Sedan finns det många områden där det är långt till hjälp, både till samhällsaktörer som räddningstjänst och ambulans men även till grannar och andra som kan gripa in vid en olycka, vilket gör att konsekvenserna kan bli större om det inträffar en olycka.

Riskbilden skiljer sig även mellan olika grupper i samhället, både sett till utsatthet och egen förmåga. Det finns flera olika faktorer som ökar risken för att människor kan hamna i en farlig situation och/eller gör att de har sämre förmåga att hantera situationen. Till exempel kan en person med rörelsenedsättning som tappat sin cigarett i knäet ha svårt att själv få bort den. Ett annat exempel är att personer som är påverkade av alkohol, droger eller mediciner lättare somnar ifrån sin spis eller eldstad. Ensamhet minskar dessutom chansen att någon annan ska kunna upptäcka, larma eller gripa in. Vilka faktorer som ökar risken och vilka grupper som är riskutsatta varierar också beroende på vilka typer av olyckor man tittar på och det är viktigt att inte dra allt för generella slutsatser utan att verkligen försöka förstå problematiken för de olika typer av olyckor som kan inträffa. Samhället har en allt mer åldrande befolkning som

dessutom i allt större utsträckning bor kvar hemma. Äldre är en tydlig riskgrupp för att omkomma och skadas allvarligt vid bränder och i många andra olyckor. En högre andel äldre som bor hemma indikerar att SSBF kan komma att behöva hantera ett större antal allvarliga bränder och andra olyckor där personer har en nedsatt förmåga.

Människors liv och hälsa går först, men det finns även flera andra viktiga skyddsvärden, till exempel miljövärden, ekonomiska värden, avbrott i kritisk infrastruktur, tillgång på dricksvatten, internationella relationer vid bränder i utländska beskickningar, kulturhistoriska värden samt förtroende för samhället vid till exempel insatser under social oro eller efter en allvarlig olycka med stor medial uppmärksamhet. Alla dessa skyddsvärden varierar på olika sätt inom SSBF:s geografiska ansvarsområde.

För vissa olyckstyper, framför allt de stora sällanhändelserna, är det ofta svårt att uppskatta vidden av de konsekvenser som olyckan kan leda till. Samhället blir även allt mer komplext, med kritiska system som är beroende av varandra, vilket leder till en ökad sårbarhet som är svår att förstå på grund av komplexiteten. En allvarlig olycka kan ge upphov till flera olika sekundäreffekter och följdolyckor, till exempel kan ett långvarigt avbrott i kritisk infrastruktur få mycket långtgående konsekvenser för samhället och leda till att ett antal personer omkommer som en indirekt följd av händelsen. Därför är det viktigt att inte enbart fokusera på en enda faktor eller ett nyckeltal och att istället försöka få en mer fördjupad förståelse för vad som kan inträffa, hur det kan påverka samhället och vilka reella möjligheter SSBF har att påverka det.

Ett exempel på den ökade komplexiteten i samhället är att allt fler tekniska system är beroende av varandra. Samhället blir i allt större utsträckning beroende av el och digitaliseringen i samhället för med sig nya sårbarheter. Det finns ofta krav på att optimera och effektivisera olika system, vilket riskerar att gå ut över robustheten i systemen och kan öka sårbarheten i vårt samhälle och leda till stora samhällsstörningar.

Klimatförändringarna ökar risken för extrema väderhändelser och naturolyckor, till exempel häftiga skyfall, översvämningar, ras och skred, värmeböljor och torka, skogsbränder, stormskador och stora snömängder. Förutom de direkta olyckor som dessa händelser kan ge upphov till så kan de även leda till sekundärolyckor och förvärra andra olyckor. Till exempel kan stormskador, översvämningar och skred försämra framkomligheten och fördröja tiden till att människor får hjälp.

De omställningar som sker i samhället till följd av klimatförändringarna får också konsekvenser för SSBF:s verksamhet. Ett exempel på det är omställningen till andra energikällor, såsom batteridrivna fordon och vätgastankar. Ett annat exempel på hur energi- och klimatomställningen påverkar räddningstjänsternas arbete är utvecklingen mot ett mer klimatsmart byggande, till exempel mer trähus, gröna tak, tätare hus, solceller, batterilagring, dagvattenhantering, träd och vegetation. Många av dessa förändringar kan ge upphov till nya olyckor, förändra olycksförlopp och/eller påverka insatsmöjligheter.

Även samhällsklimatet och sociala faktorer kan påverka riskbilden negativt på flera olika sätt. Det kan exempelvis handla om ett stort antal anlagda bilbränder eller, explosioner orsakade av sprängmedel, som en del av kriminella aktiviteter, vilket är något som har blivit allt vanligare de senaste åren. Flera av dessa händelser kan även innebära att räddningstjänsten med flera utsätts för extra risker. Ytterligare risker kan innefatta terroraktioner eller andra antagonistiska hot, och blir då händelser som SSBF behöver hantera. De kan även fördröja SSBF:s insatser, om SSBF till exempel behöver poliseskort för att komma in i ett oroligt område.

4.1.1 Inträffande händelser och räddningsinsatser

Under 2019–2022 larmades SSBF i genomsnitt ut till cirka 9 235 händelser per år, där ungefär 25 procent uppfyllde kraven för räddningsinsats. De andra händelserna, som inte uppfyllde kraven för räddningsinsats, var till exempel händelser där den farliga situationen hann bli avhjälpt innan SSBF kom fram (till exempel att en brand redan släckts eller slocknat av sig själv), hjärtstoppslarm³, att bistå polis och ambulans samt automatlarm utan brandtillbud.

Cirka 25 procent av alla händelser som SSBF larmades ut till utgjordes av bränder och brandtillbud, i genomsnitt cirka 2 308 per år, varav cirka 860 inträffade i byggnader. Bränder och brandtillbud är därmed den absolut vanligaste *olyckstypen* som SSBF larmades till. Antalet bränder och brandtillbud var relativt oförändrat under 2019–2022, trots en växande befolkning, men det går inte att dra några generella slutsatser om detta baserat på en så kort tidsperiod.

Automatlarm utan brandtillbud är den vanligaste *händelsen* som SSBF larmades till och stod för cirka 37 procent av alla händelser, vilket är cirka 15 procent fler än bränderna och brandtillbud. SSBF larmades i genomsnitt till cirka 630 trafikolyckor per år, vilket motsvarar cirka 7 procent av alla händelser. Hjärtstopp utgjorde cirka 8 procent av de händelser som SSBF larmades till.

De flesta bränder släcks av allmänheten eller slocknar av sig själv och räddningstjänsten blir larmade och tar vid först när den enskilde inte klarar av att släcka själv. Hur många händelser en räddningstjänst blir larmade till är därför egentligen inte ett mått på hur många bränder, eller andra olyckor, som uppstår. De bränder som syns i statistiken från SSBF:s händelserapporter är alltså inte representativa för *alla* bränder utan visar framför allt de händelser där en brand har utvecklats bortom den enskildes kontroll.

Antalet omkomna i bränder inom SSBF:s medlemskommuner⁴ var avsevärt lägre under 2018–2019, då det omkom fyra respektive fem personer, jämfört med genomsnittet på 12 omkomna per år för de senaste 20 åren. 2020 omkom 13 personer, vilket var en återgång till det tidigare nämnda genomsnittet. För åren 2021–2023 har siffran åter

³ Hjärtstoppslarm är i grunden ett sjukvårdsuppdrag och räknas därför inte som räddningsinsats. Det är dock ett sätt att rädda liv och SSBF åker på sådana larm, för att genomföra hjärt- och lungräddning, utifrån ett samarbetsavtal med Region Stockholm.

⁴ Statistiken för dödsbränder och omkomna i bränder är hämtad från MSB:s statistikdatabas. Statistiken avser personer som avlidit inom 30 dagar på grund av skador orsakade av rök eller värme från en brand.

sjunkit till sex eller sju omkomna. SSBF har dock inte sett någon uppenbar orsak till resultatet, det vill säga om det beror på någon specifik åtgärd eller insats. Det kan också vara effekten av en kombination av olika okända faktorer och/eller en slumpmässig variation.

Historiskt sett har bostadsbränder i Sverige som högst lett till sju omkomna vid ett och samma tillfälle medan bränderna med det största antalet omkomna har inträffat på ett fartyg (158 omkomna), ett diskotek (63 omkomna) och ett hotell (20 omkomna). De flesta dödsbränder inträffar i bostäder (cirka 80 % av alla dödsbränder). De större brandkatastroferna, där många personer omkommer, inträffar dock i högre utsträckning i verksamheter än i bostäder. Ser man tillbaka på de dödsbränder i Sverige där många personer omkommit (minst fem omkomna) så var det bara cirka en tredjedel som inträffade i bostäder och resterande två tredjedelar inträffade på bland annat fartyg, hotell, sjukhus, industrier eller andra verksamheter. Det inträffar alltså färre dödsbränder i verksamheter, men samtidigt är det främst bränder i verksamheter som leder till ett stort antal omkomna. Det finns därmed goda argument för att fortsätta arbeta med verksamheter – för att förebygga att bränder i verksamheter uppstår, att mildra konsekvenserna av dem och att förbereda för räddningsinsatser. Det är ett sätt att förebygga händelser som inträffar sällan men som kan få mycket allvarliga konsekvenser.

Antalet dödsbränder med många omkomna har minskat sedan femtiotalet men är fortfarande något SSBF behöver förebygga. Det är oklart vad den här minskningen beror på och förmodligen är det flera faktorer i samhället som samverkar, till exempel skulle det kunna vara alltifrån ändrade brandskyddsregler till ny arbetsmiljölagstiftning för industrier, räddningstjänsternas tillsyn, en ökad förekomst av brandvarnare och automatiska brandlarm eller bättre släcksystem.

Majoriteten av bränderna under 2019–2022 orsakades av någon form av mänskliga handlingar – både för byggnader, fordon och fartyg, avfalls- och återvinningsanläggningar samt i skog och mark. En mycket stor andel av bränderna bedömdes ha startats med avsikt, särskilt bränder i fordon och fartyg samt vid avfalls- och återvinningsanläggningar. Bränder och tillbud i byggnader hade lägst andel som startades med avsikt.

En viktig slutsats från det arbete som gjorts i Analys av samhällets riskbild 2023 är att det finns många olika risker och omständigheter inom medlemskommunerna som behöver beaktas i den fortsatta planeringen och inriktningen av SSBF:s verksamhet. I nästa kapitel redovisas de olyckstyper som har bedömts som relevanta för att beskriva vilken skadeavhjälpande förmåga som bör finnas inom SSBF.

4.2 Beskrivning per olyckstyp

MSB:s föreskrifter MSBFS 2021:1 anger att handlingsprogrammet ska beskriva den lokala risken för ett antal i förväg specificerade olyckstyper och att dessa ska kompletteras med andra typer av olyckor utifrån den lokala riskbilden. Därefter ska handlingsprogrammet beskriva vilken förmåga som finns för att genomföra räddningsinsatser för dessa olyckstyper.

Enligt det allmänna rådet bör beskrivningen av olyckstyperna svara på vad som kan hända, vilka konsekvenser det kan leda till och hur sannolikt det är att det inträffar. Den här typen av scenariotänkande är framför allt lämpligt för att analysera vilka typer av olyckor som SSBF:s skadeavhjälpande verksamhet behöver kunna hantera, det vill säga vilken skadeavhjälpande förmåga som behövs. Det fungerar dock mindre bra som underlag för att inrikta det förebyggande arbetet. Det förebyggande arbetet utgår från frågan om hur man kan förebygga olyckor och minska konsekvenserna av de olyckor som inträffar – vilket är en helt annan frågeställning än vilken skadeavhjälpande förmåga som behövs. De olyckstyper som beskrivs i detta kapitel är de som har bedömts som mest relevanta för att beskriva vilken skadeavhjälpande förmåga som finns inom SSBF.

Det är inte möjligt, eller ens önskvärt, att identifiera och redovisa *alla* olyckor som kan föranleda en räddningsinsats. Däremot går det att identifiera olyckstyper som återkommer eller som har särskilda egenskaper som SSBF behöver kunna hantera. Vissa händelser kan dessutom klassificeras som flera olika olyckstyper, till exempel kan både en trafikolycka och en brand i ett fordon inträffa i en undermarksanläggning.

4.2.1 Brand i byggnad

SSBF larmades ut till i genomsnitt 862 bränder eller brandtillbud i byggnader per år under 2019–2022. Mätt per 1 000 invånare innebär det att SSBF larmades ut till något fler än hälften så många bränder och brandtillbud i byggnader som genomsnittet för hela Sverige. Det är dock oklart om det beror på att det faktiskt brinner mer sällan i medlemskommunerna eller om det generellt finns en bättre förmåga hos den enskilde att hantera de bränder som uppstår och att man därför inte behöver larma räddningstjänsten i lika stor utsträckning. Det kan också vara en kombination av dessa orsaker eller någon annan faktor.

Bränder i byggnader är en olyckstyp som kan få väldigt olika konsekvenser, bland annat beroende på vad det är för typ av bebyggelse och/eller verksamhet, hur det byggnadstekniska brandskyddet ser ut, hur snabbt branden upptäcks och hur lång tid det tar innan någon kan agera. En byggnad kan vara alltifrån ett trädgårdsskjul till ett sjukhus eller en stor besöksanläggning som Strawberry Arena (med en maxkapacitet på 75 000 besökare). Det finns också flera olika faktorer som kan påverka brandförloppet, möjligheterna till räddningsinsats, skadeutfallet, risker för egen personal med mera. Bränder i byggnader är alltså en olyckstyp som kan variera mycket, både utifrån vilka konsekvenser som kan uppstå och hur ofta olyckorna inträffar. Generellt kan man dock säga att de mer komplicerade objekten ligger centralt, där det är nära till flera brandstationer, och det går därför relativt snabbt att bygga upp en omfattande insats vid en större olycka.

Mellan 80–86 procent av alla dödsbränder i Sverige 1999–2007 inträffade i byggnader (Jonsson, Bergqvist, & Andersson, 2015) varav nästan 80 procent var dödsbränder i bostäder. Förutom branden på fartyget Scandinavian Star och en bussbrand så har alla bränder i Sverige sedan 50-talet, där minst fem personer omkommit, inträffat i byggnader.

För bränder i byggnader i SSBF:s medlemskommuner under 2019–2022 bedömdes cirka 64 procent vara orsakade av någon form av mänsklig handling, antingen utan avsikt (45 %) eller med avsikt (13 %). I 6 procent av bränderna gick det inte att bedöma om det fanns någon avsikt. Vid cirka 15 procent av bränderna i byggnader angavs det i händelserapporterna att orsaken till branden var okänd eller inte gick att bedöma. Vid ungefär en femtedel av bränderna startade branden i samband med någon form av matlagning och nästan en fjärdedel hade någon form av elektrisk utrustning som startföremål (alltifrån elkablar till torktumlare och batteriladdare).

Boverkets byggregler reglerar vilka krav som ställs på det byggnadstekniska brandskyddet och befintlig bebyggelse är ofta helt eller delvis utformad efter äldre byggregler. Byggreglerna är i grunden utformade för att personer ska kunna utrymma på egen hand, eller med hjälp av personal vid vissa verksamheter. Grundtanken är att det ska finnas minst två utrymningsvägar som är oberoende av varandra, så att det alltid ska gå att utrymma även om den ena utrymningsvägen blockerats av branden. För viss bostadsbebyggelse och mindre kontor kan den ena utrymningsvägen, under vissa förutsättningar, utgöras av räddningstjänstens bärbara stegar eller höjdfordon via fönster och balkong. Det finns också fall där en utrymningsväg anses vara tillräckligt. Till exempel kan den ena utrymningsvägen (under vissa förutsättningar) tas bort i utbyte mot att trapphuset utformas som ett så kallat Tr1- eller Tr2-trapphus, som ska begränsa spridningen av brand och brandgaser i större utsträckning än vanliga trapphus. Både vid stegutrymning och vid Tr1- eller Tr2-trapphus är räddningstjänstens medverkan en förutsättning för att personer ska kunna utrymma när den ordinarie utrymningsvägen är blockerad, till exempel om trapphuset har blivit rökfyllt.

Med undantag för vissa vårdverksamheter utgår byggreglerna från att personer som vistas i en byggnad har tillräcklig fysisk och kognitiv förmåga för att kunna utrymma på egen hand, vilket dock inte alltid är fallet, särskilt inte när personer förväntas klättra ut genom ett fönster och ner för en steg. Samhällsutvecklingen går mot att en större andel äldre bor hemma och allt fler får vård i hemmet vilket innebär en större andel personer som inte klarar av att utrymma via räddningstjänstens stegutrustning. En del av dessa klarar heller inte av att utrymma på egen hand via trapphus och liknande.

Byggreglerna förutsätter även att det finns en räddningstjänst som kan ingripa vid en utvecklad brand för att den ska kunna släckas helt. Allt fler byggnader utformas med Tr1- eller Tr2-trapphus och projekteras utifrån att räddningstjänsten enbart ska göra invändiga släckinsatser. Det innebär att det blir svårare, eller rentav omöjligt, att ställa upp höjdfordon så att man kommer åt tak och fasader för att kunna göra utvändiga släckinsatser. Detta ger räddningstjänsten sämre förutsättningar för att kunna rädda egendom.

Olyckstypen ”brand i byggnad” kan delas in i flera olika undertyper av olyckor. Under rubrikerna nedan beskrivs de undertyper till brand i byggnad som har bedömts som mest relevanta för att beskriva vilken skadeavhjälpande förmåga som finns inom SSBF.

4.2.1.1 *Brand i bostad*

De flesta som omkommer på grund av bränder gör det i bostadsbränder (cirka 80 % av dödsbränderna) och det finns tydliga riskgrupper som är särskilt utsatta. Dessa riskgrupper är dock inte samma grupper som det oftast brinner hos. Till exempel brinner det mer sällan hemma hos äldre personer men trots det är äldre överrepresenterade i dödsbrandsstatistiken, eftersom de har sämre förmåga att hantera situationen när det väl börjat brinna. De grupper som det oftast brinner hos är barnfamiljer och personer med hög utbildningsnivå, men de kan oftast hantera brandtillbudet själva. De vanligaste orsakerna till bränder skiljer sig även mellan dödsbränder i bostäder och bostadsbränder där ingen omkommer.

De som har störst sannolikhet att omkomma i en bostadsbrand är framför allt äldre, rökare, personer med rörelsenedsättning eller kognitiva nedsättningar, ensamboende, personer med psykisk ohälsa samt personer som druckit mycket alkohol och/eller är påverkade av mediciner eller droger, särskilt personer som har flera av dessa riskfaktorer som exempelvis äldre rökare. Riskgrupperna är dock inte likadana utan de omkommer av olika anledningar och i olika typer av bränder. Till exempel är både hög ålder och ett högt alkoholintag riskfaktorer för att omkomma i dödsbränder, men samtidigt är äldre mycket sällan berusade när de omkommer i dödsbränder. Det här innebär att det krävs olika sorters åtgärder för att minska dödligheten för de olika grupperna.

Samhällsutvecklingen går mot att en större andel äldre och personer med vårdbehov bor kvar hemma med vård i hemmet vilket innebär en ökning av personer som inte klarar av att utrymma från sina bostäder utan hjälp.

4.2.1.2 *Brand i vårdmiljö*

Inom SSBF:s medlemskommuner finns det ett stort antal sjukhus, vårdcentraler, äldreboenden, mottagningar för psykiatrisk vård och anläggningar för kriminalvård, som drivs av både privata och offentliga aktörer. Det finns en stor variation i dessa vårdmiljöer som kan vara alltifrån en gammal villa, som byggts om till ett litet LSS-boende för sex personer, till stora sjukhus med flera sammanbyggda byggnader och verksamheter.

Inom dessa verksamheter finns det ofta många som inte kan utrymma på egen hand och det kan pågå verksamhet, till exempel operationer, som gör det svårt att utrymma snabbt. I många fall behöver vårdverksamheten fortgå vid andra vårdavdelningar i sjukhusbyggnaden samtidigt som en räddningsinsats pågår. I vissa vårdmiljöer är patienterna eller de intagna dessutom inlåsta, till exempel vid viss psykiatrisk vård och kriminalvård, vilket kan förvärra konsekvenserna av en brand och försvåra en insats. Det kan även vara en förhöjd risk för anlagda bränder i en del sådana vårdmiljöer.

I många vårdmiljöer bygger utrymningen ofta på att personalen ska kunna sätta patienterna i säkerhet i väntan på att räddningstjänsten kommer till platsen och kan släcka branden. En vanlig strategi för sjukhusen är att patienterna inte utryms till det fria utan till närliggande brandceller i väntan på att räddningstjänsten släcker branden.

Det finns ofta känslig och dyr utrustning vid sjukhusen, särskilt vid de stora sjukhusen med specialistvård, där ett driftstopp kan få mycket allvarliga konsekvenser för patienterna och indirekt leda till att personer avlider om de inte kan få den vård de behöver.

Flera av sjukhusen har byggnader som är sammanbyggda både under och över mark och i många fall är det flera verksamhetsutövare som har lokaler i samma byggnad vilket kan göra en räddningsinsats mer komplicerad. En del vårdmiljöer kan även medföra särskilda risker, till exempel har de flesta sjukhus stora mängder brandfarlig vara för sin reservkraft. Vissa sjukhus har även en helikopterflygplats vilket ökar riskbilden ytterligare, framför allt i närheten av helikopterplattornas områden men även i deras in- och utflygningszon. Syrgasflaskor, farliga ämnen i labbmiljöer och långa inträngningsvägar i kulvertar är andra exempel på särskilda risker för räddningstjänstens personal som behöver beaktas vid en insats.

4.2.1.3 Brand i allmänna byggnader/verksamheter

I kategorin allmänna byggnader och verksamheter räknas alltifrån handel, hotell, restauranger och danslokaler till bibliotek, idrottsanläggningar och knypunkter i kollektivtrafiken. SSBF har även valt att räkna in bränder i skolor och förskolor i denna olyckstyp. Även här finns det en stor variation i dessa byggnader och verksamheter, som kan vara alltifrån en liten håll-i-väggen-restaurang utan sittplatser till Friends Arena med en maxkapacitet på 75 000 besökare. Vilka konsekvenser som kan uppstå varierar därför stort. Generellt kan man dock säga att de mer komplicerade objekten ligger centralt där det är nära till flera brandstationer och det går därför relativt snabbt att bygga upp en insats med flera resurser.

I vissa anläggningar, till exempel stora köpcentrum eller kulturhus, finns det flera verksamheter inom samma byggnad och en del byggnader är sammanbyggda vilket kan göra en räddningsinsats mer komplicerad. Att ha flera verksamheter i samma byggnad kan även göra det svårare att få klarhet i vem som har ansvar för vilka delar av brandskyddet.

Vid bränder i de större allmänna byggnaderna, till exempel köpcentrum, arenor eller varuhus, är det största problemet ofta den stora mängden personer som behöver utrymma. Besökare vid verksamheterna känner sällan till alla utrymningsvägar, utöver de entréer som de kom in igenom, och trots utrymningsskyltning finns det en risk att det uppstår trängsel kring huvudentréerna som fördröjer utrymningen och i värsta fall även leder till allvarliga skador eller rentav dödsfall. Det finns några verksamheter där SSBF har egna inträngningsvägar som är skilda från utrymningsvägarna, och insatspersonal behöver därmed inte vänta på att utrymningen ska vara klar innan en insats kan påbörjas, men det är mycket ovanligt.

Det kan även finnas en del tekniska system som måste fungera för att personer ska hinna utrymma i tid, till exempel sprinklersystem och brandgasventilation. För de större verksamheterna kan det även vara väldigt viktigt att det organisatoriska brandskyddet fungerar, till exempel att personalen leder utrymningen, gör ett första släckförsök eller larmar vid upptäckt av brand. Många av de allmänna verksamheterna

är försedda med automatlarm eftersom det är viktigt att upptäcka en brand i ett tidigt skede.

I allmänna byggnader och verksamheter kan man förvänta sig att det kan vistas flera personer med funktionsnedsättningar. Det är sällan hissar får användas vid utrymning vilket innebär att personer med rörelsenedsättning inte alltid kan utrymma till det fria på egen hand. Ofta anläggs det så kallade säkra platser där dessa personer kan vänta på att få hjälp med att utrymma till det fria. Utrymning till en säker plats förutsätter att räddningstjänsten släcker branden och att de utrymmande får hjälp att utrymma vidare. Oavsett funktionsvariation ska man ha ett tillfredsställande utrymningsskydd i allmänna byggnader och det är verksamheternas ansvar att se till att alla kan utrymma. Även om personer med funktionsnedsättningar har utrymt till en utrymningsplats eller ”säker plats” ska de kunna få hjälp med vidare utrymning av organisationen. Det är verksamhetens organisation som ansvarar för att hjälpa till med utrymning av personer med funktionsnedsättning och räddningstjänsten ska inte behöva avdela personal för detta, om det inte är fara för liv och hälsa.

Bränder i skolor och förskolor leder sällan till att personer omkommer eller skadas allvarligt. Problematiken ligger framför allt i att bränderna kan leda till stora egendomsskador, omfattande räddningsinsatser och försämra barnens skolgång. Bränder i skolor och förskolor är ofta avsiktliga.

4.2.1.4 *Brand i höga byggnader*

Höga byggnader⁵ är inget nytt inom SSBF:s medlemskommuner. Sveriges första skyskrapa Norra Kungstornet uppfördes 1924 och är 60 meter högt, fördelat på 17 våningar. Det finns många höga byggnader inom SSBF:s medlemskommuner och flera är i planeringsfasen eller under uppbyggnad. De höga byggnaderna uppfördes från början i centrala Stockholm och de finns numera även i många förorter, framför allt kontor och bostadshus. Bränder i höga byggnader har historiskt varit relativt ovanliga men i takt med att det byggs allt fler höga byggnader inom medlemskommunerna är det en olyckstyp som troligen kommer bli allt vanligare.

Höga byggnader projekteras och byggs med fler tekniska system för brandskyddet, till exempel stigarledningar och räddningshissar, jämfört med mer traditionella byggnader som är åtta våningar eller lägre. Vilka tekniska system som finns, och hur de är utformade, varierar mycket och saknas helt eller delvis i många äldre höga byggnader. Boverkets byggregler uppdateras kontinuerligt och ställer numera särskilda krav på utformning av tekniska system för höga byggnader, till exempel räddningshiss, trycksatta stigarledningar och krav på särskilt brandsäkra trapphus. Utformningen regleras dock på en väldigt övergripande nivå vilket har fått till följd att de tekniska system som implementeras skiljer sig åt mellan olika byggnader och det finns många speciallösningar.

⁵ Höga byggnader definieras av SSBF som byggnader där räddningstjänsten inte kan genomföra utvärdig släckning och livräddning via höjdfordon, vilket vanligtvis är byggnader med fler än åtta våningar.

Brand i höga byggnader är i dag en lågfrekvent händelse som dock kan leda till omfattande skador på människor och egendom. Branden i Grenfell Tower (London 2017), där 72 personer omkom, är ett exempel på vilka konsekvenser som kan uppstå. I takt med att allt fler flerbostadshus byggs som höghus är det även troligt att brandtillbudet i dessa ökar.

Höga byggnader kan innehålla ett brett spektrum av verksamheter med allt från vård och restauranger till bostäder och kontor. I takt med att staden förtätas och den tillgängliga marken minskar så ökar behovet av att bygga på höjden. Det har byggts ett flertal höga byggnader inom SSBF:s medlemskommuner under de senaste åren och fler förväntas tillkomma. Detta innebär att samhället måste ha en god förmåga att kunna hantera olycksrisker i höga byggnader.

4.2.1.5 *Brand i byggnad med kulturhistoriskt värde*

Inom SSBF:s medlemskommuner finns ett mycket stort antal kulturhistoriska byggnader, utspridda över hela området. Det finns över 400 byggnader av nationellt värde som är skyddade enligt olika förordningar och många av dem är oersättliga. Byggnaderna med kulturhistoriskt värde varierar även stort inom medlemskommunerna, med allt ifrån enstaka byggnader (eller rentav enskilda byggnadsdelar) till museer, kyrkor och kulturminnen – och till och med hela stadsdelar, som exempelvis Gamla stan. I dessa byggnader är det inte enbart människoliv eller ekonomiska värden som behöver skyddas utan det kulturhistoriska värdet är ett mycket viktigt skyddsvärde som behöver beaktas.

Merparten av dessa byggnader är mycket gamla och har en hög brandbelastning, i och med att byggnadskonstruktionen ofta är av trä samt att ytskikt och interiör är av brännbart material. Det är också vanligt med stora rumsvolymer och få brandcellsgränser. Byggnaderna har i många fall renoverats i flera omgångar för att anpassas till ett modernare samhälle. Detta kan göra det svårare att läsa av en byggnad och förstå hur den hänger ihop, både under en räddningsinsats eller vid tillsyn. En brand i dessa miljöer kan snabbt bli mycket svår att släcka. En del av byggnaderna med kulturhistoriskt värde är även höga byggnader, till exempel en del kyrkor, vilket medför extra problematik.

4.2.1.6 *Brand i industri*

Det finns många industrier och flera industriområden inom medlemskommunerna. Många industrier har riskkällor, som till exempel gasflaskor och farliga ämnen, som kan påverka brandförloppet och utgöra en fara för räddningstjänstpersonalen. Vissa industribyggnader får uppföras med mycket låga krav på bärighet vid brand och det kan vara svårt att veta hur hög brandpåverkan som byggnaden klarar av innan det finns risk för ras eller rentav kollaps. En del industribyggnader har stora volymer och stora brandceller vilket kan leda till omfattande brandspridning samt komplexa och långvariga räddningsinsatser. Det finns också industrihotell där flera olika verksamhetsutövare använder olika lokaler i samma byggnad, vilket kan göra det svårare att få tag på rätt personal, ägare eller verksamhetsutövare.

4.2.2 Brand i undermarksanläggning

Det finns många och omfattande undermarksanläggningar i SSBF:s medlemskommuner, bland annat plattformar och tunnlar till tunnelbana, järnvägstunnlar, vägtunnlar, garage, köpcentrum och affärer, busshållplatser, fordonsdepåer och bergrum av olika slag. Dessutom finns ett stort antal servicetunnlar för fjärrvärme, el, tele och data som går under flera av kommunernas tätbebyggda områden. En brand i en undermarksanläggning med viktig infrastruktur kan medföra stora konsekvenser, inte bara inom SSBF:s geografiska ansvarsområde utan även för regionen och landet. En sådan händelse kan leda till allvarliga störningar av samhällsviktiga funktioner.

Brand i undermarksanläggningar innebär en utmaning för räddningstjänstens förmåga och det kräver särskilda förberedelser och resurser. Farligt gods får dessutom transporteras i många tunnlar och flera fordon byter drivmedel till biogas eller eldrift vilket skapar nya utmaningar och kan leda till en större brand än den som undermarksanläggningen dimensionerades för vid uppförandet. Brand i en undermarksanläggning kan ge omfattande brand- och brandgasspridning via mynnningar eller ventilationsöppningar och kan dessutom påverka bärigheten, vilket i värsta fall kan leda till ras eller kollaps. I många av de redan folktäta områdena inom SSBF:s medlemskommuner vill man förtäta bebyggelsen ytterligare. Det byggs allt fler överdäckningar och nya byggnader ovanpå undermarksanläggningar. En brand i en undermarksanläggning kan få ännu allvarligare konsekvenser om den påverkar bebyggelse ovanpå den, särskilt vid ras eller kollaps.

Även trafikflödet ökar vilket leder till en högre sannolikhet för att det ska inträffa bränder i vägtunnlar. Fler fordon i en tunnel kan även leda till större konsekvenser vid en brand. Flera undermarksanläggningar inom förbundet är dessutom under byggnation eller i planeringsstadiet, vilket ställer höga krav på en ständig insatsplanering eftersom de omfattande byggarbetsplatserna ständigt förändras. Bland annat byggs och/eller planeras det för fler tunnelbanestationer under mark och överdäckningar.

4.2.3 Brand utomhus

4.2.3.1 *Brand i skog eller mark*

Stora delar av medlemskommunerna består av skog och mark som kan drabbas av omfattande skogs- eller markbränder. Enstaka, mindre bränder i skog och mark är vardagshändelser men ibland inträffar större bränder. Det krävs ofta stora resurser under lång tid för att kunna hantera större skogsbränder, vilket kan påverka möjligheterna att samtidigt hantera andra insatser lika effektivt som i normalfallet. Skogsbränder på öar utan fast vägförbindelse kan vara särskilt svåra att hantera eftersom det tar längre tid att kunna påbörja ett effektivt släckningsarbete. Det tar längre tid att transportera ut personal och utrustning när det saknas vägförbindelse och det saknas även i hög utsträckning brandposter på dessa öar, vilket innebär att SSBF:s fordon behöver pumpa upp vatten från det intilliggande vattendraget. Det kan ofta vara problematiskt att hitta en plats som är lämplig för att ställa upp fordonen och pumpa upp brandvatten.

Det behöver inte heller vara en eller några enstaka större bränder som leder till att den uttryckande delen av organisationen blir hårt belastad, det kan röra sig om många mindre bränder som sker samtidigt. Ett exempel på detta är "aspfröbränderna" i maj 2019 då det, inom SSBF:s medlemskommuner, som mest inträffade 136 bränder i skog eller mark under ett och samma dygn. Liknande händelser kommer troligen att inträffa även i framtiden eftersom asp producerar fler blomknoppar under varma torra somrar, vilket leder till större fröspridning året efter.

Majoriteten av "aspfröbränderna" var troligtvis anlagda, vilket är relativt vanligt för bränder i skog eller mark. Händelserapporterna från 2019–2022 anger att 24 procent av bränderna i skog eller mark berodde på mänskliga handlingar med avsikt. Utöver dessa gick det inte att bedöma orsaken för mer än en tredjedel av alla bränder i skog eller mark, vilket innebär att andelen som berodde på mänskliga handlingar med avsikt kan vara avsevärt större. Nästan två tredjedelar av bränderna i skog eller mark berodde på mänskliga handlingar, antingen med avsikt eller på grund av olyckshändelser.

4.2.3.2 *Brand i fordon*

SSBF larmades ut till i genomsnitt 338 bränder och brandtillbud i fordon eller fartyg⁶ per år under 2019–2022. Ungefär 28 procent av bränderna i fordon och fartyg berodde på utrustningsfel medan cirka 37 procent av bränderna under 2019–2022 bedömdes ha orsakats med avsikt. För ungefär 27 procent av bränderna gick det inte att bedöma orsaken till branden och en stor del av dessa kan vara anlagda bränder. De anlagda bränderna är vanligast kvälls- och nattetid, när bilar står parkerade och det finns färre vittnen, medan fordonsbränderna som beror på utrustningsfel är vanligast under dagtid då fordonen används mest.

De flesta bilar använder brandfarliga vätskor som drivmedel, men utvecklingen går mot alternativ till detta, med bland annat eldrivna bilar. Bussar utförs i allt högre utsträckning med biogas som drivmedel. Förekomsten av olika drivmedel, elbilar och annan ny teknik kan förändra konsekvenserna vid bränder i fordon, och gör det utmanande att hantera.

4.2.3.3 *Brand i avfall/återvinning utomhus*

Bränder i avfallsanläggningar kan innebära en kraftig rökutveckling till omgivningen. Det brinner relativt ofta vid avfallsanläggningar och många av dessa brandtillbud hanterar verksamheterna själva utan att räddningstjänsten behöver larmas. De större bränderna är ofta svårsläckta och innebär långa släckinsatser samt kräver stora mängder släckvatten, vilket även kan innebära att det bildas stora mängder förorenat släckvatten som kan skada miljön om det inte omhändertas. Släckningsarbetet kräver ofta utrustning i form av maskiner för att gräva fram branden och flytta avfall. SSBF har inga egna maskiner för den uppgiften utan behöver använda anläggningens utrustning.

⁶ I SSBF:s händelserapporter dokumenteras bränder i fordon och fartyg i en gemensam kategori.

4.2.4 Trafikolycka

Trafikolyckor är ett av de vanligare larmen som SSBF åker på, cirka 630 om året, och det inträffar regelbundet olyckor med svåra personskador och dödsfall inom förbundet. Trafikolyckor inom förbundet sker både på vägnätet och inom spårtrafiken. En del av dödsolyckorna i trafiken utgörs av suicid.

4.2.4.1 *Trafikolycka fordon*

Trafikolyckor med fordon innefattar framför allt personbilar, lastbilar och bussar men även arbetsfordon, motorcyklar och mopedbilar med mera. SSBF larmas inte till alla trafikolyckor, till exempel inte till dem där det enbart finns behov av ambulans och polis. De flesta trafikolyckor som SSBF larmas till inträffar under rusningstrafiken på eftermiddagen.

Det finns ett omfattande vägnät inom medlemskommunerna, både under och över mark. En trafikolycka i en tunnel kan få större konsekvenser än ovan mark och vara svårare att hantera ur ett räddningsinsatsperspektiv. Det finns ett begränsat antal höghastighetsvägar och på många av de större vägarna är trafikriktningarna åtskilda, vilket förhindrar kollision mellan olika färdriktningar. Ett mycket stort antal människor pendlar med bil inom medlemskommunerna och trafikbelastningen är tidvis väldigt hög med omfattande köer. Det finns även omfattande kollektivtrafik i medlemskommunerna med ett stort antal bussar på vägarna. Det finns många rekommenderade transportleder för farligt gods inom och mellan kommunerna. Det stora och högt belastade vägnätet, med all tung trafik, innebär hög sannolikhet för att det ska inträffa olyckor och att de kan få allvarliga konsekvenser för de drabbade.

4.2.4.2 *Spårtrafikolycka*

Spårtrafikolyckor kan handla både om urspårningar, kollisioner, tågbrand och olyckor med farligt gods som fraktas på tåget. Inom SSBF:s medlemskommuner finns omfattande spårbunden trafik såsom järnväg, till exempel höghastighetståg, pendeltåg, godståg och regionaltåg samt spårvagn och tunnelbana. Olyckor med spårfordon kan därför involvera både godståg och persontrafik. Många spårnät går relativt nära bebyggelse och det går även höghastighetståg inom de mest centrala och folktäta områdena. Intilliggande spårtrafik kan behöva stängas av vid en spårtrafikolycka vilket kan få stora samhällskonsekvenser. I och med att tågtrafiken är väldigt optimerad och komplex kan en avstängning få konsekvenser för tågtrafiken långt utanför SSBF:s medlemskommuner.

Både tunnelbanan, pendeltågen och vissa godståg går delvis under mark och majoriteten av den spårbundna trafiken passerar genom tunnlar. Spårbunden trafik under mark eller i tunnlar medför ytterligare problematik, särskilt då det kan uppehålla sig ett stort antal människor i trafiksystemet. En större olycka i tunnelbanesystemet kan få stora konsekvenser och kräva en omfattande räddningsinsats.

4.2.4.3 *Flygolycka*

Flygolyckor som föranleder en räddningsinsats kan ha olika omfattning och leda till väldigt olika konsekvenser, framför allt beroende på vilken luftfarkost som är inblandad i olyckan och hur många personer som befinner sig i den. Det finns alltifrån

stora flygplan med flera hundra passagerare till små flygplan med endast en person ombord, helikoptrar, segelflyg och gyrokoptrar. Inom SSBF:s medlemskommuner finns Bromma flygplats, som har både inrikes- och utrikesflyg, Arlanda kontrollzon och ett flertal helikopterlandningsplatser (bland annat vid de stora sjukhusen).

Konsekvenserna av en flygolycka kan även påverkas av var den inträffar, till exempel om flygfarkosten havererar i vatten, på en åker, i tätbebyggt område eller på en plats som är svår att nå fram till. Sannolikheten för en flygolycka är som störst vid start och landning och är även förhöjd i in- och utflygningszonerna. Större flygolyckor är dock sällanhändelser.

4.2.5 Olycka med farliga ämnen

Farliga ämnen är ämnen som kan vara farliga för människor, miljö eller egendom, till exempel för att de är brandfarliga, explosiva, giftiga, oxiderande, frätande och/eller radioaktiva. Olyckor med farliga ämnen kan vara alltifrån ett mindre spill eller läckage av drivmedel eller olja till ett stort utsläpp av giftig gas från en skadad tankbil, en cisternbrand eller en explosion i ett fyrverkerilager. De allra flesta olyckor med farliga ämnen som SSBF larmas till är utsläpp på vägar, gator och parkeringsplatser, där de flesta vanligtvis är mindre läckage från trafikolyckor. Större utsläpp av farliga ämnen, bränder eller explosioner är relativt ovanliga.

Farliga ämnen hanteras vid många olika verksamheter, alltifrån bensinstationer till sjukhus, industrier, oljehamnar, laboratorier med mera. Verksamheter som lagrar och/eller hanterar farliga ämnen i sådana mängder att de omfattas av Sevesolagstiftningen kallas för Sevesoverksamheter. Sedan 2016 klassificeras alla Sevesoverksamheter per automatik som så kallade farliga verksamheter enligt LSO 2 kap. 4 §. Farliga verksamheter är de verksamheter som efter prövning hos Länsstyrelsen har bedömts innebära fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljö samt att verksamheten har en sådan omfattning och inneboende fara att det kan anses skäligt att ställa krav på kompletterande beredskap och åtgärder utöver kommunens beredskap för räddningsinsatser. Det handlar oftast om verksamheter som lagrar och/eller hanterar farliga ämnen. Det finns flera Sevesoverksamheter och andra farliga verksamheter inom SSBF:s medlemskommuner, till exempel energianläggningar, kraftvärmeverk, industrier, biogasanläggningar och bergtäkter.

Ämnen och föremål som transporteras, lastas eller lossas och som kan orsaka skador på liv, hälsa, miljö eller egendom, på grund av sina kemiska eller fysikaliska egenskaper, kallas för farligt gods. Omkring 80 procent av allt farligt gods utgörs av petroleumprodukter, som till exempel eldningsolja, diesel och bensin (MSB, 2017). Annat farligt gods kan till exempel vara gasolflaskor, etanol, fyrverkerier, sprayburkar, ammoniak, litiumbatterier, tändstickor och miljöfarliga ämnen.

Farligt gods transporteras både på väg, järnväg, vatten och via flyg. För transporter av farligt gods på vägnätet finns det rekommenderade transportleder, så kallade primära och sekundära transportleder, där det är tänkt att transporterna av farligt gods främst ska gå. Det finns sådana transportleder inom samtliga medlemskommuner. Länsstyrelsen kan förse vägar med förbud mot att transportera farligt gods och det

finns en förbudszon i Stockholms innerstad. Alla typer av farligt gods får transporteras på vägar som inte är belagda med sådana restriktioner. Farligt gods kan dessutom transporteras även inom förbudszonerna till målpunkter, kortast möjliga väg, med undantag för vissa transporter som kräver dispens. Det kan med andra ord transporteras farligt gods på alla vägar. Farligt gods tillåts även på nästan all järnväg och det finns inga restriktioner för var farligt gods får transporteras på vatten. Större transporter av farligt gods brukar dock gå i de större farlederna. Även vägtunnlar ingår i vägnätet för transporter av farligt gods. I vissa tunnlar är det förbjudet att transportera farligt gods, i andra förbjuds endast vissa kategorier och i många fall tillåts alla kategorier av farligt gods. De flesta järnvägstunnlar har inget förbud mot transporter av farligt gods, ett undantag är till exempel Citybanan som är avsedd för pendeltågstrafik. Det krävs dispens från Trafikverket för att kunna transportera farligt gods i de tunnlar som har förbud mot detta. En större olycka med farligt gods, till exempel ett utsläpp av giftig gas, en brand eller en explosion, kan få betydligt större och allvarigare konsekvenser om den inträffar i en tunnel eller annan undermarksanläggning och en räddningsinsats blir mer komplicerad. Det transporteras farligt gods genom många tätbebyggda områden och förbi verksamheter med hög persontäthet.

På många håll inom medlemskommunerna är den mest lämpliga marken redan bebyggd och när kommuner och byggherrar vill exploatera ny mark, eller omvandla gamla områden, är det ofta de mindre idealiska platserna som finns kvar. Det här innebär att det finns ett tryck på att exploatera närmare transportleder för farligt gods, järnväg och verksamheter som hanterar farliga ämnen.

Inom SSBF:s område finns flera större hamnar och farleder. Farlederna går ända in i centrala Stockholm. Det finns även en risk för påsegling, både av landområde, bebyggelse, broar och andra fartyg, vilket kan föranleda ett utsläpp. Beroende på var en olycka inträffar kan ett eventuellt utsläpp få olika stora konsekvenser för miljön. Farliga ämnen som läcker ut i exempelvis Mälaren påverkar direkt Sveriges största dricksvattentäkt och har naturligtvis även påverkan på djur- och växtliv i området.

Det finns även ett stort antal viktiga vattentäkter inom medlemskommunerna. Yt- och grundvattentäkter som används som dricksvatten är extra skyddsvärda. En skadad dricksvattentäkt är inte bara en skada på ekologin utan kan även få stora negativa ekonomiska konsekvenser. Ett utsläpp av ett farligt ämne, till exempel av fordonsbränsle eller läckage från en kemtransport, är exempel på olyckor som kan få konsekvenser för en vattentäkt. Det är inte bara stora utsläpp som riskerar att skada vattentäkter utan även små mängder som tillförs miljön under en längre tid kan leda till allvarliga konsekvenser. Även kontaminerat släckvatten innehåller farliga ämnen och kan leda till skador på i miljön. Det är därför viktigt att begränsa mängden förorenat släckvatten som når miljön och detta är särskilt viktigt för vattentäkter.

4.2.6 Naturolycka

Extremt väder och naturolyckor kan orsaka störningar i viktiga samhällsfunktioner och innebära risker för människor, egendom och miljön. Naturolyckor kan i vissa fall innebära ett mycket stort antal samtidiga händelser, ibland över stora geografiska

områden, och både direkta och indirekta konsekvenser. Pågående klimatförändringar gör att riskerna för att dessa typer av olyckor ska inträffa i framtiden tros öka.

4.2.6.1 Stormskada

En kraftig storm kan påverka stora geografiska områden och stora delar av samhället vilket kan leda till allvarliga konsekvenser i form av materiella skador, produktionsbortfall, störningar i samhällets funktionalitet samt att personer skadas och omkommer. Till exempel kan byggnader skadas av stormar, vilket i värsta fall kan orsaka total kollaps av en byggnad. Nedblåsta träd kan skada personer, orsaka trafikolyckor och hindra framkomlighet. Kraftigare stormar kan även leda till omfattande strömavbrott, vilket kan försvåra räddningsinsatser och orsaka sekundärolyckor som behöver hanteras. Stormar går inte att förhindra, men däremot kan sannolikheten för allvarliga konsekvenser till viss del minskas genom förebyggande arbete. Det går till exempel att konstruera samhällsviktiga system för att stå emot påfrestningar, så att de klarar av bortfall av delar av systemet utan att hela systemet går ner. Klimatförändringarna riskerar att leda till fler stormskador i framtiden.

4.2.6.2 Översvämning

Både vattendrag, sjöar, hav samt dag- och avloppssystem kan drabbas av översvämningar vid kraftig nederbörd. En översvämning kan orsaka stora skador på människor, egendom och miljö. Vägar som översvämmas kan bland annat innebära att räddningsfordon och ambulanser inte kan ta sig fram. Det finns många lågpunkter inom SSBF:s medlemskommuner som kan översvämmas vid till exempel kraftig nederbörd. En större andel av förbundets mark är även hårdgjord, vilket påverkar möjligheten för vatten att infiltreras ner i marken. Översvämningar är en olyckstyp som troligen kommer öka inom medlemskommunerna till följd av klimatförändringarna.

4.2.6.3 Ras eller skred

Ras och skred kan uppstå av naturliga orsaker eller genom mänsklig påverkan, som till exempel bebyggelse, markarbeten eller förändringar i vattennivåer. Jord, sten, grus och sand som kommer i rörelse kan skada både människor, bebyggelse och samhällets infrastruktur. Både ras och skred kan inträffa utan förvarning.

Landhöjningen, klimatet och människans ingrepp i naturen förändrar markens stabilitet. Mark som tidigare har varit säker kan därför med tiden bli osäker. Risken för ras och skred kan öka som följd av kraftigare nederbörd, ökade flöden i vattendrag och förändrade grundvattennivåer, som klimatförändringarna kan ge. Det är vanligt med skred och ras i samband med snösmältning och tjällossning och under perioder då det regnat mycket. Under de senaste hundra åren har stora skred blivit allt vanligare (Sveriges geologiska undersökning, 2021).

Klimatscenarier fram till år 2100 indikerar att nederbördsmängderna kommer att öka inom större delen av Sverige och att en större andel av nederbörden kommer att utgöras av intensiva regn. Ökad nederbörd medför att erosionen tilltar, att grundvattennivån i jordlagren höjs och att frekvensen och omfattningen av översvämningar ökar längs sjöar och vattendrag. Var för sig och i samverkan kommer

dessas faktorer att försämra markstabiliteten inom förbundets område med ökade problem med skred och ras (MSB, 2021).

4.2.7 Hot om suicid

I Sverige dör cirka 1 500 personer varje år genom suicid, vilket gör självmord till ett stort folkhälsoproblem. Suicid är den vanligaste dödsorsaken bland män i åldrarna 15–44 år och den näst vanligaste bland kvinnor i motsvarande ålder. Man brukar räkna med att det går cirka 10 suicidförsök på varje fullbordad suicid. Detta kan jämföras med antalet döda i trafikolyckor som var 220 under 2019, vilket innebär att det var ungefär sju gånger så många som avled genom självmord än i trafiken (Föreningen för SuicidPrevention, 2023).

Andelen personer som har avlidit till följd av suicid per 100 000 invånare ser likartad ut för Stockholms län som för det nationella genomsnittet. Den vanligaste platsen som SSBF larmas till vid suicidlarm är i hemmet, följt av hopp ifrån broar och hopp framför tåg eller tunnelbana. Suicidlarm i hemmet inkluderar bland annat hot om hoppning från balkong eller fönster, hot om att tända eld eller spränga något och situationer då det tänkta tillvägagångssättet är okänt.

4.2.8 Drunkning

Drunkning och drunkningstillbud är vanligast i samband med bad, både vid anordnade badplatser och på andra platser såsom icke anordnade badplatser och klippor. Det inträffar även vid vistelse eller aktiviteter på is, vid fiske och vid fritidsbåtolyckor. Stora delar av medlemskommunerna omges och genomkorsas av vatten. Det finns sjöar, vattendrag, hav och kustremsor kring både fastland och öar. Drunkningsolyckor och drunkningstillbud inträffade både mycket centralt inom Stockholm och utspritt över stora delar av förbundets geografiska ansvarsområde.

SSBF blev i genomsnitt larmade till 67 drunkningsolyckor och tillbud per år under perioden 2019–2022 och statistiken är svagt ökande. En del av de rapporterade drunkningsolyckorna och tillbuden är suicidförsök genom hopp från broar.

4.2.9 Olycka på vatten eller öar

Stora delar av SSBF:s medlemskommuner präglas av närheten till vatten, framför allt Östersjön och Mälaren, och det finns mycket havskust, skärgård, öar och ett antal stora farleder. Många av öarna är bebyggda med fritidsboenden, permanenta boenden och/eller kommersiella verksamheter, även de öar som saknar fast vägförbindelse. Det finns omfattande båttrafik mellan öarna, både färjor och fritidsbåtar, och många människor båtpendlar till sina arbeten med de färjor och båtar som ingår i kollektivtrafiken. För att kunna genomföra insatser ute på öar som saknar fast vägförbindelse krävs det båtar som kan transportera personal och utrustning till skadeplatsen.

Det kan inträffa många olika typer av olyckor på vatten, till exempel kollision mellan båtar och/eller fartyg, kapsejsningar, bränder och utsläpp till vatten. SSBF behöver bland annat kunna undsätta nödställda personer, släcka bränder samt hindra och

begränsa skadeutbredningen vid oljeutsläpp i lokala vattendrag och på kommunalt vatten.

En brand på en båt eller ett fartyg kan vara komplicerad ur flera aspekter, bland annat beroende på vilken last som fartyget innehåller, huruvida det är persontrafik eller inte och var olyckan inträffar. Det kan ta tid att komma på plats med rätt resurser vid brand på ett fartyg. Bränder på fordonsfärjor, som är fulla med fordon, kan få en snabb brandspridning och trånga parkeringsdäck kan försvåra åtkomligheten vid en insats. Det går stora passagerarfartyg på farlederna inom SSBF:s geografiska område och en brand på ett sådant fartyg kan få mycket stora konsekvenser.

4.2.10 Antagonistisk handling och pågående dödligt våld (PDV)

Sprängningar, skjutningar, terrorattacker och andra typer av gärningspersonsdrivet våld har länge varit en del av riskbilden i Stockholm, oavsett om drivkraften bakom händelserna har varit kriminella handlingar eller ideologiska och religiösa motiv. Stockholm är Sveriges huvudstad och här finns både riksdagen, regeringen, departementsbyggnader, utländska beskickningar, radio- och tv-hus samt många platser där det under vissa tider finns stora folksamlingar. Det är därför rimligt att anta att hotbilden för den här typen av gärningar är större inom SSBF:s geografiska ansvarsområde än i resten av landet. Antalet sprängningar i kriminella miljöer har ökat och antalet skjutningar har ökat till höga nivåer, jämfört med tidigare.

Antagonistiska handlingar och gärningspersonsdrivet våld skiljer sig från andra typer av olyckor i och med att det finns ett uppsåt, vilket försvårar möjligheterna att förutse var nästa attack kommer inträffa, när den kommer inträffa och på vilket sätt den kommer genomföras. Det finns en stor variation i möjliga tillvägagångssätt och olika omständigheter kan påverka vilka konsekvenser som kan uppstå.

Antagonistiska handlingar kan orsaka händelser som SSBF behöver hantera, som till exempel anlagda bränder, sprängdåd eller terrorattentat, och de kan även fördröja insatser, till exempel vid pågående dödligt våld. Det är inte alltid uppenbart i det initiala skedet att en händelse är en antagonistisk handling och SSBF kan därför vara den första aktören på skadeplatsen utan att vara förvarnad om detta. Den stora variationen av tänkbara scenarier gör det även svårt att på förhand veta vilken åtgärd eller förmåga som SSBF behöver sätta in. Men även om det är svårt att förutse vad som kommer inträffa och var det kommer ske så är antagonistiska handlingar och pågående dödligt våld en del av riskbilden som SSBF behöver kunna hantera.

4.2.11 Ras i byggnad/konstruktion

Ras kan drabba både byggnader och konstruktioner, som till exempel broar, överdäckningar, byggnadsställningar och tunnlar. Antingen rasar hela byggnaden/konstruktionen eller så rasar delar av den, till exempel tak eller fasader. Det finns många olika anledningar till ras i byggnader och konstruktioner, bland annat felaktig konstruktion (ibland tillsammans med vind- eller snölast), explosioner, jordskred, vattenläckor som underminerar konstruktionen, byggarbeten och stormskador. Kriminella handlingar som explosioner orsakade av sprängmedel är något som har ökat i omfattning de senaste åren.

5 Värdering

I detta kapitel beskrivs SSBF:s värdering av de risker som finns inom förbundets geografiska ansvarsområde och som beskrevs i kapitel 4. Här presenteras övergripande slutsatser om hur SSBF bör inrikta och planera sin verksamhet för att minska antalet olyckor och minska konsekvenserna av de olyckor som ändå inträffar. Värderingen omfattar både det förebyggande och det skadeavhjälpande arbetet inom SSBF. Slutsatserna i värderingen ligger sedan som grund för de mål som redovisas i kapitel 6.

En viktig slutsats är att det finns många olika risker, typer av olyckor och andra faktorer inom SSBF:s medlemskommuner som behöver beaktas i den fortsatta planeringen och inriktningen av SSBF:s verksamhet. Det finns en stor variation i vilka olyckor som kan inträffa och vilka konsekvenser de kan leda till för samhället och för individen. Riskbilden är komplex och varierar inom medlemskommunerna, både geografiskt, mellan olika sorters verksamheter och byggnader, mellan grupper i samhället och beroende på vilken förmåga den enskilde har eller vilken hjälp den kan få från omgivningen. SSBF behöver hantera hela olycksskalan, från så kallade vardagsolyckor (vanligt förekommande bränder och olyckor) till sällanhändelser med stora konsekvenser (större störningar, potentiella katastrofer) och allt där emellan, där även risker till följd av krig måste inkluderas. Om man enbart fokuserar på vardagsolyckorna förebygger man inte, eller förbereder sig inte för att kunna hantera, de stora katastroferna. Om man istället enbart fokuserar på att hantera de stora katastroferna kommer vardagsolyckorna kontinuerligt leda till att människor omkommer eller skadas allvarligt och att andra skyddsvärden drabbas. SSBF behöver därför arbeta med många olika frågor och riskerna behöver hanteras på flera olika sätt.

Statistiskt sett har SSBF ett något lägre antal dödsbränder än det nationella genomsnittet, när man jämför antalet dödsbränder per 1 000 invånare. Dödsbränder är trots det ett prioriterat arbetsområde även i fortsättningen och SSBF delar den nationella visionen om att ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. För att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i bränder ytterligare, bedömer SSBF att det krävs riktade insatser för de riskgrupper som är särskilt utsatta. Det är dock viktigt att inte glömma bort resten av befolkningen. Det pågår redan ett omfattande arbete med att förebygga bränder, både av SSBF och av andra aktörer i samhället. Utan detta arbete skulle med stor sannolikhet fler omkomma och skadas allvarligt, och då kanske inte enbart de mest sårbara grupperna. De katastrofala bränderna, med ett stort antal omkomna och/eller skadade vid samma brand, förebyggs heller inte genom att enbart prioritera de som utgör riskgrupper i samhället.

På samma sätt som SSBF:s medlemskommuner har en komplex och varierande riskbild finns det även många olika skyddsvärden inom medlemskommunerna. SSBF prioriterar människors liv och hälsa högst, men det finns även flera andra viktiga skyddsvärden som till exempel miljö och klimat, bebyggelse, kulturvärden, utländska beskickningar, ekonomiska värden, kritisk infrastruktur och samhällsfunktioner samt förtroende för samhället. Alla dessa skyddsvärden varierar på olika sätt inom medlemskommunerna. Ibland kan skyddsvärdena ställas mot varandra, till exempel vid beslut om en förebyggandeåtgärd, vid insatsplanering eller under en pågående

insats, och de kan inte ges en i förväg bestämd rangordning i förhållande till varandra utan det behöver tas medvetna beslut för varje situation. I en större samhällskontext sker värderingen av skyddsvärdena och prioriteringen mellan dem givetvis inte hos en ensam aktör, utan i samspel mellan många aktörer.

Hur SSBF ska prioritera sitt arbete beror inte bara på vilka risker som är ”värst” (mätt i högst sannolikhet och/eller konsekvens) utan på många olika faktorer – framför allt vilka möjligheter SSBF har att påverka riskerna, det vill säga vilken effekt som kan uppnås och till vilken kostnad, men även juridiska och etiska hänsynstaganden.

Det förebyggande arbetet fokuserar främst på bränder, eftersom räddningstjänsten är den samhällsaktör som har bäst kunskap om och mest erfarenheter från denna olyckstyp och stor möjlighet att påverka den. SSBF arbetar även förebyggande med andra olyckor, framför allt de som kan leda till en räddningsinsats. SSBF:s kunskap och erfarenheter från bränder och andra olyckor ger en unik möjlighet, inte bara att själva genomföra förebyggandeåtgärder utan även att stödja andra aktörer i deras förebyggandearbete, till exempel kommuner, byggherrar, fastighetsägare, verksamhetsutövare, andra myndigheter och allmänheten.

Att samverka med andra aktörer är en förutsättning för att SSBF ska kunna närma sig den nationella visionen om att ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. Det är ingenting som en enskild aktör kan åstadkomma på egen hand. SSBF samverkar därför med många olika aktörer, på många olika nivåer och på många olika sätt. Samverkan bedrivs både i den dagliga verksamheten med det förebyggande och det skadeavhjälpande arbetet och i det långsiktiga strategiska arbetet.

SSBF:s samverkan med andra aktörer ger också bättre förutsättningar för att genomföra lyckade räddningsinsatser, både genom att påverka hur byggnader och infrastruktur utformas, genom insatsplanering och samövningar samt genom utbyte av kunskap och erfarenheter. Flera av olyckstyperna och riskerna inom medlemskommunerna kräver insatsplanering för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för att kunna genomföra lyckade räddningsinsatser.

Förbundets geografiska ansvarsområde är stort vilket innebär att SSBF behöver ha en god geografisk täckning för att kunna nå ut till hela området inom rimlig tid. Riskerna varierar också geografiskt vilket innebär att behovet av olika förmågor varierar inom medlemskommunerna, till exempel finns det inte samma behov av höjdfordon i de områden där räddningstjänstens höjdfordon inte kan användas som alternativ utrymningsväg. Det är också så att de olyckstyper som kan få störst konsekvenser, och de anläggningar som är mer komplicerade att göra räddningsinsatser i, är vanligast i de mer centrala delarna av förbundets geografiska ansvarsområde där det är nära till flera brandstationer och det går därför relativt snabbt att få flera resurser på plats.

Tidsaspekten är mycket viktig vid många olyckor men det räcker inte att bara vara snabbt på plats, det gäller att ha rätt förmåga också. Vad som är rätt förmåga beror självklart på vilken olycka som har inträffat och omständigheterna runt omkring. I ett tidigt skede av en brand kanske det inte krävs särskilt stor förmåga och en granne kan hjälpa till med utrymningen medan det i ett senare skede kan behövas en helt annan

förmåga, till exempel rökdykning eller stegutrymning. Även om SSBF hela tiden strävar efter att förkorta responstider och vara snabbt på plats så är det viktigt att inte enbart fokusera på tidsaspekten. I många fall kan det vara bättre att det tar en minut till innan den första styrkan är på plats om det innebär att de som är först på plats har rätt resurser med sig.

Alla medborgare ska, utifrån lokala förhållanden, ha ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor. Samtidigt kan den som bor på en avlägsen skärgårdsö inte förvänta sig att få lika snabb hjälp som den som bor granne med en brandstation. Den som har långt till närmaste brandstation har dock oftast en annan riskbild eftersom de stora riskkällorna, där en olycka kan leda till mycket stora konsekvenser, ofta ligger mer centralt. Ett sätt att arbeta för ett likvärdigt skydd för medborgarna är att försöka höja den enskildes förmåga och medvetenhet samt att uppmärksamma verksamhetsutövare och kommuner på vilka förutsättningar som finns. Även om SSBF inte alltid har mandat att ställa krav på ett utökat brandskydd går det alltid att förmedla den kunskap som finns och vilka bedömningar SSBF gör. SSBF kan också vara tydliga med sin förmåga och hur den påverkar brandskyddet, till exempel vilka begränsningar som finns vid långa inträngningsvägar under mark.

Flera av de olyckstyper som kan inträffa kan leda till resurskrävande och långvariga räddningsinsatser vilket ställer krav på god uthållighet. SSBF har tillgång till resurser i en sådan omfattning att förmågan tillfälligt kan ökas vid en större händelse, med hjälp av samverkan med andra räddningstjänster eller genom att ta in extra personal. På samma sätt kan SSBF komma att stödja andra räddningstjänster när de har en större händelse. SSBF:s har kapacitet att tillfälligt kunna öka förmågan för att fortfarande kunna hantera vardagshändelserna, även när det inträffar en större händelse eller flera samtidiga händelser. SSBF:s samverkan med andra räddningstjänster ger både ökad slagkraft, snabbhet och uthållighet samt förmåga att hantera flera samtidiga händelser.

SSBF är en viktig samhällsaktör som är en förutsättning för att andra delar av samhället ska fungera inom medlemskommunerna. SSBF behöver därför kunna verka under hela hotbildsskalan, vilket innebär alltifrån vardagsolyckor till kriser, samhällsstörningar, gråzonsproblematik och höjd beredskap. Det kommer alltid kunna inträffa händelser som inte har förutsetts, vilket innebär att SSBF behöver ha en robusthet och flexibilitet att kunna hantera oväntade situationer och större påfrestningar.

Den komplexa riskbilden innebär att SSBF:s personal behöver ha hög kompetens inom både den förebyggande och skadeavhjälpande verksamheten, både på bredden och på djupet, för att kunna hantera de olika typer av olyckor som kan inträffa inom medlemskommunerna. SSBF:s personal behöver därför ges god vidareutbildning och öva regelbundet.

Riskbilden och förutsättningarna inom medlemskommunerna förändras hela tiden, till exempel kan olika riskkällor tillkomma, försvinna eller förändras. Innovationer och ny teknik kan påverka vilka olyckor som uppstår och förändringar i byggnadsteknik kan påverka både brandförlopp och möjligheter att genomföra räddningsinsatser. Större omvärldsförändringar påverkar också SSBF:s arbete, bland annat

klimatförändringarna, en förtätad stadsplanering och en åldrande befolkning som bor hemma i större utsträckning. Riskbildens föränderlighet innebär att SSBF som organisation behöver vara proaktiva och följa samhällsutvecklingen. Det är därför viktigt att både ta till sig och att dela med sig av ny kunskap och erfarenheter. SSBF behöver ständigt utveckla sin kunskap och förmågan att analysera, dra slutsatser och att utvärdera effekterna av det arbete som genomförs.

Det är svårt att utvärdera den faktiska effekten av SSBF:s arbete, särskilt det förebyggande arbetet. Att det är svårt att mäta effekten betyder dock inte att man kan låta bli att utvärdera, däremot behöver man utvärdera rätt saker och på rätt sätt. Om man inte utvärderar sina metoder och arbetssätt vet man inte vad som faktiskt ger bäst effekt – och heller inte vad man kan sluta med. SSBF behöver fortsätta att kontinuerligt analysera och utvärdera det förebyggande och det skadeavhjälpande arbetet för att undersöka hur arbetssätten kan utvecklas för att uppnå en bättre effekt.

6 Mål

Lagen om skydd mot olyckor (LSO) inleds med ett övergripande och nationellt mål om att det i hela landet ska upprätthållas ett, med hänsyn till de lokala förhållandena, tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor för människors liv och hälsa samt för egendom och miljön (Justitiedepartementet, 2004). Det finns sedan ett nationellt mål för den förebyggande verksamheten och ett nationellt mål för räddningstjänstverksamheten.

SSBF har tagit fram egna mål för verksamheten, uppdelade i två nivåer, som syftar till att uppfylla dessa nationella mål. Effektmålen beskriver de effekter på det skyddsvärda som SSBF vill uppnå. SSBF:s mål för verksamheten bryts sedan ner i uppdrag och aktiviteter i årliga verksamhets- och aktivitetsplaner, vilket visualiseras i Figur 3.

Figur 3. Översikt av den hierarkiska målstrukturen för SSBF:s verksamhet och styrning av LSO.

6.1 Nivå 0: Nationellt mål för den förebyggande verksamheten

Det nationella målet för den förebyggande verksamheten framgår av LSO (2003:778) 1 kap. 3 a § och lyder:

”Förebyggande verksamhet som staten och kommunerna ansvarar för enligt denna lag ska planeras och organiseras så att den effektivt bidrar till att förebygga bränder och andra olyckor samt förhindra eller begränsa skador till följd av bränder och andra olyckor. Särskild vikt ska läggas vid att förhindra människors död och andra allvarliga skador.”

6.1.1 Nivå 1: Övergripande mål

Det nationella målet har brutits ner till följande övergripande mål för SSBF:s förebyggande verksamhet:

- SSBF verkar förebyggande mot bränder och andra olyckor, och bidrar därigenom till att rädda liv och att förhindra eller begränsa skador

Det förebyggande arbetet inom SSBF bidrar till att förhindra och/eller begränsa skador till följd av bränder och andra typer av olyckor som förbundet larmas till. Särskilt fokus läggs på åtgärder som förhindrar människors död och allvarliga skador till följd av brand. SSBF bidrar genom sitt förebyggande arbete till att rädda liv.

SSBF:s förebyggande arbete fokuserar i första hand på olyckstypen brand, och i andra hand på andra olyckstyper som kan leda till en räddningsinsats. Där andra aktörer i samhället, till exempel medlemskommunerna, har huvudansvaret för att förebygga vissa olyckstyper kan SSBF bidra med att bland annat erbjuda stöd och att dela med sig av den samlade kunskap och erfarenhet som SSBF bygger upp genom sitt förebyggande arbete och genomförda insatser. SSBF arbetar aktivt med kommunikation och rådgivning till allmänheten, till myndigheter, verksamhetsutövare, samarbetspartner och andra relevanta aktörer. SSBF möter människor, såväl fysiskt som i det digitala rummet, samt bygger relationer och för dialog i syfte att rädda liv och förhindra eller begränsa skador från olyckor.

SSBF påverkar och stödjer enskilda och andra samhällsaktörer så att de själva kan förebygga bränder och andra olyckor och ha en egen beredskap för att bättre kunna hantera de olyckor som inträffar.

6.1.2 Nivå 2: Effektmål

Det övergripande målet (nivå 1) för den förebyggande verksamheten har brutits ner i två effektmål (nivå 2) som bidrar till att det nationella och det övergripande målet uppnås inom den förebyggande verksamheten:

- SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att *förhindra uppkomsten* av bränder och andra olyckor
- SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att förhindra att människor omkommer till följd av bränder och att begränsa konsekvenserna av *inträffade* bränder och andra olyckor

6.1.2.1 *SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att förhindra uppkomsten av bränder och andra olyckor*

SSBF genomför planerade och organiserade åtgärder som bidrar till att förhindra uppkomsten av bränder och andra olyckstyper som förbundet kan larmas till. Arbetet fokuserar både på nuläget och den framtida utvecklingen.

SSBF strävar efter att påverka de risker i samhället som kan leda till uppkomst av bränder och olyckor, och som i sin tur kan föranleda räddningsinsatser enligt LSO. SSBF ska även påverka och stödja enskilda och andra samhällsaktörer så att de själva kan förebygga bränder och andra olyckor.

6.1.2.2 *SSBF:s förebyggandearbete bidrar till att förhindra att människor omkommer till följd av bränder och att begränsa konsekvenserna av inträffade bränder och andra olyckor*

Trots strävan att förhindra och begränsa uppkomsten av bränder och andra olyckor kommer det sannolikt aldrig gå att helt eliminera dessa händelser i samhället. Men när olyckor väl inträffar, vill SSBF att konsekvenserna så långt det går begränsas. I SSBF:s

förebyggande arbete är det särskilt viktigt med förebyggandeåtgärder som förhindrar människors död och begränsar allvarliga skador på människa, egendom och miljö till följd av brand.

SSBF har kunskap om när, var och hur det är sannolikt att bränder och olyckor inträffar inom förbundets geografiska ansvarsområde. Utifrån den samlade erfarenhetsbilden, och med kunskap om effektiva förebyggandemetoder och aktuell forskning inom området, drar SSBF slutsatser och kommunicerar dessa till medlemskommunerna, enskilda och andra relevanta aktörer. SSBF utreder även inträffade olyckor och lär av genomförda insatser och inträffade händelser.

6.1.2.3 Uppföljning av mål

De båda effektmålen syftar till att påverka både sannolikheten och konsekvenserna av de bränder och olyckor som inträffar. SSBF:s förebyggande arbete kan delas in i ett antal olika områden:

- Tillsyn – kontroll av efterlevnad av lagen
- Stödja den enskilde – kommunikation, rådgivning och utbildning
- Sotning och brandskyddskontroll
- Riskhänsyn i samhällsplanering
- Olycksutredning och lärande efter insatser
- Tillståndsgivning enligt LBE (se även bilaga A4)
- Analys och kontinuerlig utveckling av förebyggandearbetet
- Arbete till stöd för nollvisionen om omkomna i bränder
- Utvärdering och uppföljning av effekter av förebyggandeåtgärder

Det är svårt att utvärdera eller uppskatta värdet av en olycka som inte inträffar, och att värdera uteblivna eller mildrade konsekvenser av olyckor. Det är med andra ord inte helt lätt att utvärdera värdet av det förebyggande arbete som genomförs. SSBF arbetar med att utveckla ändamålsenliga metoder för att utvärdera och följa upp effekterna av förebyggandeåtgärder, där ansatsen är att anta ett bredare samhällsperspektiv. Detta för att inte enbart fokusera på det som är lätt att mäta.

Det går också att argumentera för att förekomsten av förebyggande myndighetsutövning i sig innebär en förebyggande effekt. Att det finns en myndighet som dagligen utövar kontroll och uppföljning av den enskildes förebyggandeansvar bidrar till att de enskilda tar detta ansvar på allvar, oavsett om individen just i dag är föremål för kontroll eller inte. Man skulle kunna jämföra det med att förekomsten av polis och rättsvårdande myndigheter i sig har en viss avskräckande effekt på brottslighet.

Målen för det förebyggande arbetet följs upp genom

- analys och värdering av tillsynsverksamheten
- analys och värdering av arbetet med riskhänsyn i samhällsplanering

- kundundersökningar, till exempel NKI-index och utvärderingar efter genomförda utbildningar
- analys och värdering av genomförda kommunikationskampanjer och aktiviteter
- olycksutredningar och lärande efter insatser samt undersökningar av dödsfall till följd av bränder
- uppföljning av sotningsverksamheten och kontroll av fristuppfyllnad för sotning samt brandskyddskontroll.

6.2 Nivå 0: Nationellt mål för räddningstjänstverksamheten

Det nationella målet för räddningstjänstverksamhet framgår av LSO (2003:778) 1 kap. 3 § och uttrycks på följande sätt:

”Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.”

6.2.1 Nivå 1: Övergripande mål

Det nationella målet har brutits ned i följande övergripande mål för SSBF:s räddningstjänstverksamhet:

- SSBF ingriper snabbt och effektivt och lindrar följderna av en olycka

Vid händelse av en olycka är SSBF organiserat på ett sådant sätt att placering, personalresurser och fordonens utrustning samt materialtillgången på brandstationerna gör att insatsen kan påbörjas och på rätt sätt. Detta bidrar till att minska följdverkningarna vid den inträffade olyckan.

6.2.2 Nivå 2: Effektmål

Det övergripande målet (nivå 1) har för SSBF:s räddningstjänstverksamhet brutits ner i fem effektmål (nivå 2). Dessa effektmål bidrar till att uppnå det nationella målet och det övergripande målet för SSBF:s räddningstjänstverksamhet.

6.2.2.1 *SSBF planerar och genomför sina räddningsinsatser så att de påbörjas så snabbt som möjligt med rätt resurser vid varje enskild olycka*

Tiden till att en effektiv insats kan starta är avgörande för möjligheten att bryta skadeförloppet. Vid en insats är tidsaspekten ofta viktig, men snabbheten behöver kombineras med rätt resurser så att räddningsinsatsen har rätt förmåga på plats och blir så effektiv som möjlig. En kombination av snabb responstid och rätt förmåga på skadeplatsen är avgörande för att uppnå en god effekt.

Målet följs upp genom kontinuerlig uppföljning och utvärdering av både responstid och förmåga. Målet följs även upp genom uppföljning av samarbetet med SOS Alarm. Detta samarbete är av yttersta vikt, eftersom det tillsammans utgör larmkedjan från 112-samtal tills räddningstjänsten är på plats och kan hjälpa nödställda och därmed bryta skadeförloppet.

6.2.2.2 *Vid räddningsinsatser är SSBF rätt dimensionerade, har god uthållighet och har hållbarhet i fokus*

Det finns en stor variation i vilka olyckor som kan inträffa inom SSBF:s medlemskommuner och vilka konsekvenser olyckorna kan leda till. SSBF behöver kunna hantera hela olycksskalan, från så kallade vardagsolyckor (vanligt förekommande bränder och olyckor) till sällanhändelser med stora konsekvenser (större störningar, potentiella katastrofer) och allt där emellan. Flera av de olyckstyper som kan inträffa kan leda till att räddningsinsatserna blir resurskrävande och långvariga vilket ställer krav på god uthållighet. För att kunna hantera de olika risker som finns och uppnå rätt effekt med räddningsinsatserna krävs det därför att SSBF är rätt dimensionerade, både utifrån personalstyrkans storlek och kompetens men även utifrån placering av brandstationer samt rätt utrustning och fordon.

Hållbarhet är en viktig fråga för SSBF och räddningsinsatser ska därför genomföras på ett sådant sätt att de bidrar till en önskad samhällsutveckling. Det innebär bland annat att flera olika skyddsvärden ska beaktas vid val av mål med insatsen och vilka metoder som väljs. Dessa värden kan till exempel vara lokal och global miljöpåverkan, ekonomiska värden, samhällets funktionalitet och sociala värden. Räddningsinsatserna ska även ta hänsyn till hållbarheten hos SSBF som organisation. Det innebär bland annat att beakta räddningspersonalens hälsa och säkerhet, på såväl kort som lång sikt.

Bränder och andra utsläpp på grund av en brand kan i sig ha en negativ lokal miljöpåverkan om de inte hanteras på ett snabbt och effektivt sätt, men även en släckinsats kan ha en negativ lokal miljöpåverkan om den inte hanteras på rätt sätt. SSBF ska aktivt ta hänsyn till miljön vid räddningsinsatser för att inte förvärra skador på miljön. En släckinsats bör inte leda till en negativ påverkan på miljön som är större än värdet på det som ska räddas.

Målet följs kontinuerligt upp genom analyser av samtidiga och omfattande händelser. Målet följs även upp genom analyser av miljöpåverkan från genomförda insatser.

6.2.2.3 *SSBF utför ett noggrant arbete med rätt utbildad och övad personal där arbetet kontinuerligt ska anpassas efter erfarenheter och ny kunskap*

Effektiva räddningsinsatser är beroende av att räddningstjänsten är kunniga och tillräckligt övade för att utföra uppdraget på ett noggrant sätt som positivt bidrar till det räddade värdet och de drabbade. Räddningstjänstverksamheten ska präglas av yrkeskunnande och kompetens. Personalen är SSBF:s viktigaste resurs och förmågor utvecklas genom lärande, erfarenheter och ett vetenskapligt förhållningssätt. Att personalen ständigt håller sig uppdaterad på nya metoder, material och utrustning är av stor vikt för att kunna göra rätt bedömningar vid en inträffad olycka. Rätt övad och utbildad personal är grunden till effektiva och säkra räddningsinsatser.

För att fortsatt kunna genomföra effektiva räddningsinsatser behöver SSBF även följa den tekniska utvecklingen i samhället, till exempel utvecklingen kring nya energikällor och byggnadsmaterial. SSBF samverkar därför med andra samhällsaktörer för att ta till sig och dela med sig av kunskap om riskerna i det föränderliga samhället.

Målet följs upp genom analyser av räddningsinsatser och regelbundna erfarenhetsåterkopplingar från händelser. Erfarenheter ska tas tillvara och bidra till ett

effektivare arbete. Förbättringar avseenden teknik och metodval följs också upp genom att systematiskt följa teknikutvecklingen och ta del av vetenskapliga rön inom räddningstjänstområdet.

6.2.2.4 SSBF har förmåga att tillsammans med andra aktörer planera, leda och genomföra effektiva räddningsinsatser i det föränderliga och komplexa samhället

Samhället blir allt mer komplext genom förtätningar, ny infrastruktur och mer komplex bebyggelse samt en förändrad hotbild. Samverkan med andra aktörer är en viktig del för att uppnå effektiva räddningsinsatser.

När det sker stora och komplexa olyckor finns ett stort behov av organisationsövergripande arbete och av ledning och koordinering mellan organisationer. Det är i många fall SSBF:s roll att stå för denna ledning och koordinering. Räddningstjänstverksamheten måste ha en väl övad och utvecklad ledningsförmåga för att kunna hantera detta. Samverkan behöver också vara utvecklad på alla nivåer i den skadeavhjälpande verksamheten för att man ska kunna bedriva ett effektivt arbete på skadeplats tillsammans med andra organisationer.

SSBF ska upprätthålla en hög grad av samverkan med andra samhällsaktörer i syfte att kunna använda samhällets totala resurser effektivare för att minska konsekvenserna av olyckor. Dessa aktörer är bland andra räddningstjänstorganisationer som SSBF har ett samverkansavtal med, Polisen, Regionen, SOS Alarm, Kustbevakningen, kommunerna och frivilliga aktörer. I arbetet med att utveckla samverkan med frivilliga aktörer är det viktigt att det är tydligt vad frivilliga kan hjälpa till med och vad som är uppgifter som enbart professionella bör hantera. SSBF ska även fortsätta att utveckla förmågan att genomföra räddningsinsatser och stödja andra aktörer vid pågående dödligt våld, antagonistiska hot och andra försvårande omständigheter.

6.2.2.5 SSBF har förmåga att bedriva räddningstjänst vid höjd beredskap

En föränderlig omvärld gör att medlemskommunerna och även SSBF behöver planera för att kunna verka vid höjd beredskap. SSBF strävar efter att genomföra skadeavhjälpande verksamhet på ett liknande sätt även under höjd beredskap. Arbetet är påbörjat internt inom SSBF och kräver ett nära samarbete med medlemskommunerna.

Vid höjd beredskap tillkommer ett antal uppgifter som den kommunala räddningstjänsten ska ansvara för och SSBF behöver planera och utveckla verksamheten för att kunna hantera dessa uppgifter. Enligt LSO ska det finnas en planering för SSBF:s förmåga att bedriva räddningstjänst vid höjd beredskap. Planeringen för hur SSBF:s verksamhet är under utveckling, och SSBF är följsamma sett till den nationella utvecklingen av den kommunala räddningstjänsten.

7 Förebyggande – förmåga och verksamhet

Arbetet med att förebygga bränder och verka för skydd mot andra olyckor enligt LSO bedrivs på en mängd olika sätt inom SSBF och inbegriper många olika uppgifter. Redovisningen av det förebyggande arbetet följer MSB:s föreskrift (MSBFS 2021:1) där tillsyn, råd och information till den enskilde samt sotning och brandskyddskontroll ska särredovisas. Efter det beskrivs annat förebyggande arbete som SSBF bedriver.

7.1 Tillsyn – kontroll av efterlevnad av lagen

SSBF genomför tillsyn av att den enskilde lever upp till de krav som hen omfattas av enligt LSO 2 kap. 2 § och 2 kap. 4 §. Tillsynen innebär kontroll av att fastighetsägare och nyttjanderättshavare efterlever lagen och att de vid behov vidtar åtgärder för att förebygga bränder samt för att hindra eller begränsa skador till följd av bränder.

Det finns ett mycket stort antal byggnader och anläggningar inom medlemskommunerna som SSBF bör tillsyna. MSB pekar ut ett antal typer av objekt som ska prioriteras för tillsyn (MSBFS 2021:8), men tillsynerna är inte begränsade till enbart de utpekade objektstyperna. Tillsynsobjekten inom SSBF:s medlemskommuner skiljer sig åt på många sätt, både beträffande typ av objekt och komplexitet. Det ställer höga krav på förmåga hos de medarbetare som utför tillsyn inom SSBF, såväl avseende specialistkompetens inom tillsyn och brandskydd som hantering av säkerhetsskydd. Objekten som SSBF tillsynar finns förtecknade i ett verksamhetssystem som uppdateras löpande.

Inom medlemskommunerna finns ett stort antal komplexa tillsynsobjekt. Det handlar till exempel om infrastrukturanläggningar, undermarksanläggningar, tunnlar, höga byggnader, köpcentrum, sjukhus, arenor och byggnader med kulturhistoriskt värde. För att hantera dessa typer av särskilt skyddsvärda objekt arbetar SSBF med kompetensgrupper kring objektstyperna. Kompetensgrupperna är ett sätt för SSBF att öka kompetensen hos medarbetarna, öka kvaliteten vid tillsyner av komplexa objekt samt att förbättra kontinuiteten gentemot olika typer av verksamheter, där det vanligen krävs ett mer långsiktigt förhållningssätt och förbättringsarbete.

SSBF genomför både planerade och reaktiva tillsyner. Reaktiva tillsyner innebär att SSBF kan göra en tillsyn efter en inkommen anmälan om brister i brandskyddet för en verksamhet/fastighet. SSBF kan också få information om brister i brandskyddet på andra vägar, till exempel efter en olycksutredning eller från egen personal som upptäckt något vid en räddningsinsats. Sådana tillsyner är händelsestyrda och det behöver finnas tid, personal och kompetens i organisationen för att hantera dem.

Den planerade tillsynen riktas huvudsakligen mot verksamheter, byggnader och anläggningar där sannolikheten och/eller konsekvensen av brand bedöms som särskilt betydande. Dessa objekt pekas ut på nationell nivå genom MSB:s föreskrift (MSBFS 2021:8) om planering och genomförande av tillsyn. Hur ofta dessa objekt ska tillsynas avgörs av såväl riskbilden för respektive objekt som av slutsatser från omvärldsbevakning och samhällets riskbild i stort. Utöver de objekt som pekas ut av

MSB gör SSBF kontinuerliga bedömningar om vilka andra typer av verksamheter eller byggnader som ska vara föremål för riktade tillsynssatsningar. Den planerade tillsynen beskrivs i den tillsynsplan som SSBF årligen upprättar. Tillsynsplanerna utformas även utifrån ett längre strategiskt tidsperspektiv.

Förbundet kan även genomföra så kallade avgränsade tillsyner om det finns skäl att enbart titta på en begränsad del av ett objekt. SSBF kan även genomföra kombinationstillsyner, vilket innebär att en verksamhet tillsynas utifrån flera lagstiftningar vid samma tillfälle, till exempel LSO och LBE. SSBF genomför också tillsyn av efterlevnaden av LSO 2:4, det vill säga tillsyn av farlig verksamhet.

Förbundet genomför även tillsyn i enlighet med lagen (2010:1011) om brandfarlig och explosiv vara (LBE). En säker hantering av brandfarliga ämnen inom medlemskommunerna bidrar till att förhindra uppkomsten av bränder och explosioner samt att begränsa konsekvenserna av sådana händelser när de väl inträffar. Tillsyn enligt LBE är därför ett sätt att arbeta med effektmålen, som SSBF tagit fram i enlighet med LSO för den förebyggande verksamheten, även om själva hanteringen av brandfarliga och explosiva varor regleras av en särskild lagstiftning (LBE). Mer information om SSBF:s tillsyn enligt LBE finns i bilaga A4.

Förbundet har även vissa skyldigheter utifrån den så kallade Sevesolagstiftningen som syftar till att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (se vidare i bilaga A4).

7.2 Stödja den enskilde – kommunikation, rådgivning och utbildning

SSBF arbetar aktivt med kommunikation som ett strategiskt verktyg för att stödja de enskilda, öka medvetenheten kring olycksrisker och ge kunskap om hur man kan förebygga riskerna och agera i händelse av olycka. Detta gör SSBF riktat till en bred skara aktörer: från myndigheter, fastighetsägare och verksamhetsutövare till enskilda personer som bor och vistas inom SSBF:s medlemskommuner.

Kommunikation är ett viktigt verktyg för att påverka och nå ut till medlemskommunernas invånare och aktörer med förebyggande rådgivning och information. Genom förbundets kommunikationsinfrastruktur och utifrån aktuell risk- och hotbild kommunicerar SSBF årstidsrelaterad, målgruppsanpassad och relevant information som leder till en ökad kollektiv riskmedvetenhet genom kunskap. Det är extra viktigt att kommunicera och bygga relationer med särskilt riskutsatta grupper, som till exempel äldre, eller med grupper som i sin tur kan påverka och stödja de mest riskutsatta. Utrikesfödda personer med socioekonomiska utmaningar och begränsade kunskaper i svenska språket är en annan mycket viktig målgrupp, där förbundet arbetar aktivt för att bygga relationer, inkludera genom kommunikationen och höja den brandskyddsförebyggande kunskapsnivån. Genom proaktiv och förebyggande kommunikation kan samhällets aktörer ligga steget före olyckan och skapa positiva och resursbesparande effekter för hela samhället.

Förbundet arbetar också med olika utbildningar inom brandskyddsområdet som riktas till företag, myndigheter och organisationer. Utbildningarna ger deltagarna de

kunskaper som behövs för att förebygga bränder och begränsa följderna om en brand uppstår. Utbildningarna är i grunden lika men anpassas till kundens verksamhet och risker.

Länsstyrelsen eller en kommun kan besluta om förbud mot eldning utomhus, i syfte att förebygga bränder i skog och mark, med stöd i LSO. I samverkan med SMHI och övriga räddningstjänster i länet bedömer SSBF brandrisken som underlag till kommunens eller Länsstyrelsens beslut om eventuella restriktioner. Efter ett sådant beslut stödjer SSBF den enskilde genom att kommunicera beslutet om eldningsförbud i relevanta kanaler.

7.3 Sotning och brandskyddskontroll

Sotning och brandskyddskontroll syftar till att minska antalet bränder orsakade av imkanaler i storkök och restauranger eller av eldstäder. SSBF ansvarar för att uppfylla medlemskommunernas skyldighet att tillse att eldstäder med tillhörande rökkanaler samt imkanaler i storkök sotas och kontrolleras ur brandsäkerhetssynpunkt. Med stöd av 3 kap. 12 § kommunallagen (2017:725) kan SSBF lämna över vården av en kommunal angelägenhet till en extern aktör. SSBF utför sotning och brandskyddskontroll genom sotningsentreprenörer, vilka har erforderlig kunskap och kompetens att utföra uppdraget. Entreprenörerna ges delegation att, om så erfordras, på SSBF:s uppdrag utfärda föreläggande i samband med brandskyddskontroll. Förelägganden följs upp av entreprenören i syfte att säkerställa att rättelse har vidtagits av den enskilde. SSBF kan också besluta om brandskyddskontroll i särskilt fall, om förbundet får kännedom om att det finns en risk för eller föreligger brandfara.

Fastighetsägare kan också ansöka om så kallad egensotning, det vill säga att sota själv genom eget utförande eller genom att anlita en annan behörig sotare än de som handlats upp av SSBF i de aktuella sotningsdistrikten. Brandskyddskontroll kan enbart genomföras genom SSBF:s upphandlade sotningsentreprenörer. SSBF strävar aktivt efter att miljöhänsyn tas vid sotning, och premierar miljökriterier i sotningsupphandlingar. Sotningsentreprenörernas arbete och fristuppfyllnad följs upp löpande av SSBF.

I området finns det cirka 170 000 aktiva objekt som ska brandskyddskontrolleras och cirka 160 000 aktiva objekt som ska sotas. Det finns även cirka 10 000 objekt som har beviljad egensotning. Sotning sker med intervall från sex gånger per år till vart tredje år. Brandskyddskontroll ska utföras med frister på två, tre eller sex år. Enligt nu gällande frister ska cirka 32 000 objekt kontrolleras och cirka 71 000 objekt sotas årligen.

7.4 Övriga förebyggande åtgärder

SSBF arbetar med att förebygga bränder och andra olyckor på fler sätt än de som specifikt regleras enligt LSO. Dessa presenteras nedan.

7.4.1 Riskhänsyn i samhällsplanering

Inom samhällsplaneringen sätts förutsättningarna för det som ska byggas och det kan utgöra skillnaden mellan en omfattande samhällskatastrof och en lyckad

räddningsinsats. Genom en god samhällsplanering kan vissa olyckor förhindras helt och det kan skapas bättre möjligheter att hantera de olyckor som ändå inträffar. SSBF arbetar därför aktivt med riskhantering i samhällsplaneringen och samverkar med flera olika myndigheter och aktörer i olika samhällsprocesser. Framför allt stödjer SSBF medlemskommunerna med sakkunnigt stöd kring hantering av olycksrisker, byggnadstekniskt och organisatoriskt brandskydd samt räddningstjänstens insatsmöjligheter. SSBF stödjer medlemskommunerna inom områden som till exempel fysisk planering, byggprocessen, infrastruktur och miljöfarlig verksamhet samt annan tillståndsgivning. SSBF stödjer och samverkar även med andra myndigheter, som till exempel Trafikverket och Länsstyrelsen, och enskilda samt hanterar remissfrågor utifrån den kunskap och erfarenhet som SSBF har inom sitt kompetensområde.

7.4.2 Olycksutredning och lärande efter insats

När en räddningsinsats är avslutad ska den, enligt LSO, undersökas för att i skälig omfattning klarlägga orsakerna till olyckan, olycksförloppet och hur insatsen har genomförts. SSBF utför därför olycksutredningar efter räddningsinsatser inom sina medlemskommuner.

En räddningsinsats är en form av myndighetsutövning och därför måste beslut och olika skeden i räddningsinsatsen dokumenteras, så att det är möjligt att göra en saklig uppföljning. SSBF dokumenterar räddningsinsatser genom att skriva en händelserapport efter varje genomförd insats. Vid behov genomför SSBF även mer fördjupade utredningar, antingen som kompletterande händelserapporter eller som mer omfattande olycksutredningar.

Olycksutredningarna ska bland annat besvara vad som kan göras för att undvika framtida olyckor av samma karaktär samt för att minska konsekvenserna om en olycka ändå inträffar. Det som ska utredas enligt LSO är orsakerna till olyckan, olycksförloppet och hur insatsen har genomförts, vilket uppnås med händelserapporter. SSBF utför även fördjupade olycksutredningar där en mer utförlig uppföljning utförs för att bland annat utvärdera byggnadstekniska aspekter. SSBF systematiserar och använder erfarenheten och kunskapen som utredningen ger för att kunna återkoppla och kommunicera slutsatser till dem som drabbats och till andra aktörer. SSBF använder även denna kunskap för att utveckla den egna verksamheten och arbetet med skydd mot olyckor. En systematisk insamling av data om olyckor och genomförda räddningsinsatser är nyckeln till SSBF:s kunskap om olyckorna i medlemskommunerna. Kommunerna kan i sin tur sedan använda denna kunskap i sina egna säkerhetsarbeten. Vid behov upprättar SSBF också sakkunnigutlåtanden efter inträffade bränder, som stöd till polis och rättsväsende.

7.4.3 Tillstånd enligt LBE

SSBF är den myndighet som prövar och medger tillstånd enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) inom förbundets medlemskommuner. Tillståndsprocessen innebär att granska inkomna tillståndsansökningar, pröva lämpligheten av individer och vid behov kontrollera förutsättningarna på plats utifrån lagens olika krav samt slutligen fatta beslut om huruvida tillstånd ska medges eller inte.

SSBF tillsynar även de verksamheter som har fått tillstånd för hantering samt de verksamheter som SSBF fått kännedom om att de hanterar tillståndspliktiga mängder utan att ha ett giltigt tillstånd.

En säker hantering av brandfarliga och explosiva ämnen inom medlemskommunernas område främjar också det övergripande nationella förbyggandemålet enligt LSO, även om själva hanteringen regleras av lagstiftningen LBE.

7.4.4 Analys och kontinuerlig utveckling av förebyggandearbete

SSBF utreder och analyserar kontinuerligt samhällets riskbild, analyserar insatsstatistik samt tar fram andra kvalificerade analyser och underlag i syfte att utveckla den förebyggande och skadeavhjälpande verksamheten.

SSBF arbetar också med att utveckla ändamålsenliga metoder för utvärdering och uppföljning av effekter av förebyggandeåtgärder, där ansatsen är att anta ett bredare samhällsperspektiv. Det är viktigt att utvärdera rätt saker och att inte enbart fokusera på det som är lätt att mäta.

7.4.5 Arbete till stöd för nollvisionen om döda i bränder

SSBF arbetar för att den nationella visionen ska uppnås om att ingen ska omkomma eller skadas till följd av brand (MSB, 2011). För att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i bränder bör man göra riktade insatser för de särskilt utsatta riskgrupperna. SSBF arbetar förebyggande med åtgärder riktade direkt mot riskgrupperna, eller mot aktörer som i sin tur bedöms ha god möjlighet till påverkan på utformningen av brandskyddet för de mest riskutsatta. Det planerade förebyggande arbetet framgår av SSBF:s årliga verksamhetsplan. Det kan till exempel handla om samverkan med aktörer för att förbättra brandsäkerheten hos de äldre eller insatser med särskilt fokus på bostadsbränder.

SSBF arbetar främst med åtgärder som syftar till att förebygga att människor dör eller skadas allvarligt i brand till följd av olyckor. Dödsbränder där det finns en avsiktlig handling bakom, till exempel vid suicid eller brottsliga handlingar, är svårare för SSBF att påverka genom förebyggande insatser.

Inom SSBF:s medlemskommuner inträffar ett något lägre antal dödsbränder än det nationella genomsnittet, när man jämför antal dödsbränder per 1 000 invånare, vilket kan betraktas som ett statistiskt rimligt utfall med hänsyn till att Storstockholm har en något yngre befolkning än det nationella genomsnittet. Det skulle med stor sannolikhet omkomma betydligt fler människor i bränder utan det förebyggande arbete som redan sker i dag, och då inte enbart bland de mest sårbara grupperna. Det är därför också viktigt att inte glömma bort resten av befolkningen. Allt förebyggande arbete som SSBF bedriver syftar antingen direkt eller indirekt till att förhindra människors död i brand, och att undvika eller minska allvarliga skador på människa, egendom och miljö om olyckan ändå sker.

8 Räddningstjänst – förmåga och verksamhet

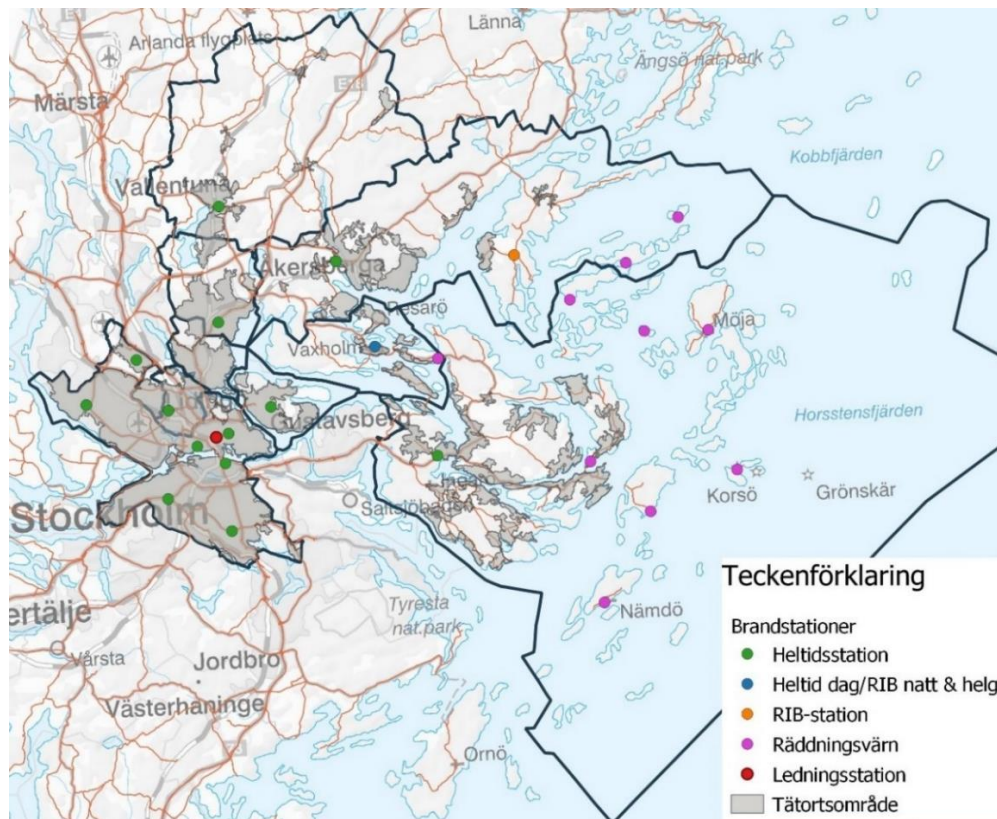
8.1 Övergripande

De som bor och vistas inom SSBF:s medlemskommuner ska, med hänsyn till de lokala förhållandena, erbjudas ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot de olyckor som kan inträffa i samhället. SSBF:s brandstationer är strategiskt placerade och dimensionerade för att räddningsinsatser, med hänsyn till lokala förhållanden, ska kunna påbörjas inom godtagbar tid och med god effekt. Eftersom verksamheten bedrivs i form av ett kommunalförbund får invånarna en kommunöverskridande service där kompetens och resurser används på ett effektivt sätt.

SSBF arbetar kontinuerligt med att samordna räddningstjänstverksamheten inom regionen så att administrativa gränser inte försämrar räddningsinsatserna för dem som bor, verkar och vistas i regionen. Genom en gränslös operativ samverkan, där närmsta tillgängliga resurs som är lämplig knyts till uppdraget, säkerställer SSBF god effektivitet och likvärdigt skydd för den enskilde, i samverkan med andra räddningstjänster.

8.1.1 Tillgång till egna resurser

SSBF har beredskap för att kunna hantera de olyckor som kan inträffa inom medlemskommunerna året om under dygnets alla timmar. Inom förbundet finns det 13 heltidsstationer: Brännkyrka, Farsta, Katarina, Kista, Kungsholmen, Lidingö, Solna, Täby, Vallentuna, Vällingby, Värmdö, Åkersberga och Östermalm samt Johannes där SSBF:s ledningsresurser utgår ifrån. Det finns även en station, Vaxholm, som är en heltidsstation under dagtid men blir en RIB-station under kvällar, nattetid och helger samt en RIB-station, Ljusterö. Det finns även tio räddningsvärn på öar runt om i skärgården. Figur 4 redovisar stationernas placering inom förbundet.

Figur 4. Karta över SSBF:s geografiska område, uppdelat per medlemskommuner med placering av brandstationer markerade.

Stationerna inom förbundets geografiska ansvarsområde är placerade på strategiskt lämpliga platser för att snabbt kunna nå fram vid en olycka med kapacitet för att kunna göra en effektiv första insats, både enligt teoretiska och faktiska körtidsanalyser. Räddningsinsatsen kan sedan vid behov skalas upp med förstärkningar från andra stationer. Förmågan att hantera vardagliga olyckor finns nära och kan snabbt komma på plats, medan förmågan att hantera stora och sällsynta olyckor kan ta längre tid att bygga upp. Samtliga stationer har 90 sekunders anspänningstid⁷, förutom vid RIB-stationerna där Vaxholm har 90 sekunders anspänningstid under dagtid och 6 minuters anspänningstid under kvällar, nattetid och helger medan Ljusterö har 10 minuters anspänningstid.

Räddningscentral Mitt (RC Mitt) ansvarar för utlarmning och övergripande ledning. Där återfinns ledningsfunktionerna *vakthavande befäl*, *larm- och ledningsbefäl* samt *larm- och ledningsoperatörer*. SSBF:s huvudkontor ligger på Johannes brandstation i centrala Stockholm där ledningsfunktionerna *insatsledare* och *regional insatsledare* bemannas dygnet runt. Ytterligare en *insatsledare* finns stationerad på Täby brandstation och bemannas dagtid. Ledningssystemet beskrivs mer utförligt i kapitel 8.3.

⁷ Anspänningstid är den tid som det maximalt får ta från det att larmet når en brandstation tills dess att det första fordonet lämnar brandstationen.

Det finns släckbil vid samtliga av SSBF stationer och alla heltidsstationer har höjdfordon. Vaxholm, som är en heltidsstation under dagtid men blir en RIB-station under kvällar, nattetid och helger, har inget höjdfordon. Några stationer, i områden där alternativsystem för brandvatten tillåts, har även en tankbilsenhet. SSBF har även ett flertal specialkompetenser och särskilda förmågor och resurser som används vid räddningsinsatser. Specialkompetenserna finns generellt inte på varje station utan är placerade på en eller ett fåtal brandstationer. De specialresurser och utrustning som SSBF råder över är bland annat ras- och tung räddning, tak- och sprängenhet, katastrofenhet, skogsbrandsenhet och högriskcontainer. SSBF har även förmågan att utföra kemdykning, indikering av farliga ämnen och har en material- och resursenhet för långvariga insatser (MRE), restvärdesräddning (RVR) samt kantine. SSBF har även förmåga att utföra insatser på och i vatten med dykare, båtar och Maritime Incident Response Group (MIRG).

SSBF har två taktiska enheter som finns tillgängliga vardagar under dagtid för att täcka upp på olika brandstationer vid utbildning/övningar, så att dessa kan genomföras utan påverkan på beredskapen. Vid flera samtidiga eller större händelser kan utbildningar/övningar ställas in eller avslutas och då blir de taktiska enheterna en extra resurs som kan nyttjas i förbundet under dagtid.

Två utbildnings- och övningsanläggningar finns lokaliserade inom förbundet i syfte att upprätthålla SSBF:s kompetens för den skadeavhjälpan verksamheten. Anläggningarna nyttjas för utbildning och övning men även som stöd- och materialresurs vid större och långvariga insatser.

En olycka som inträffar på eller i vatten, eller på en ö utan fast vägförbindelse, behöver hanteras annorlunda än om den inträffat på fastlandet. Olyckor på öar utan fast vägförbindelse liknar olyckor på fastlandet men med skillnaden att transporter över vatten tillkommer vilket ofta är begränsande i vilka resurser som kan transporteras till platsen och hur snabbt de kan komma dit. Förmågan till räddningsinsatser varierar mellan olika öar i regionen. SSBF kan genomföra en räddningsinsats på alla öar, men vad som kan åstadkommas och hur lång tid det tar att få tillräckliga resurser på plats varierar. Generellt är förmågan högre på större, mer bebodda öar och lägre på mindre och glesbefolkade öar. Eftersom insatser på öar utan vägförbindelse i regel kräver båttransporter innebär det att SSBF har svårt att hantera mer än en större olycka på en ö i regionen åt gången. På vissa öar finns räddningsvärn som ofta kan ingripa vid en brand eller annan olycka, men det finns också öar som helt saknar räddningsresurser. Räddningsvärn bygger helt på frivillighet hos lokalbefolkningen och en insats av dessa kan inte garanteras vid alla tillfällen. Räddningsvärnen saknar rökdykningsförmåga.

8.1.2 Alarmering av räddningsorganet

SSBF har en egen räddningscentral (RC Mitt) som ansvarar för utlarmning av räddnings- och ledningsresurser samt för övergripande ledning. SSBF har avtal med SOS Alarm som tar emot 112-samtal. RC Mitt tar emot så kallade medlyssningar från samtal till SOS Alarm, bedömer om det finns behov av insats från räddningstjänsten och larmar ut räddnings- och ledningsresurser enligt larmplaner.

Vid avbrott eller störningar i telenäten då det inte går att ringa 112 har allmänheten möjlighet att larma kommunen genom att bege sig till någon av brandstationerna. Från brandstationerna kan även de andra räddningsorganen larmas, till exempel polis, ambulans och kustbevakningen. Information om eventuella övriga platser, som kan användas när det inte går att ringa 112, ska meddelas som "Viktigt meddelande till allmänheten".

8.1.3 Brandvattenförsörjning

Tillgång till brandvatten anordnas huvudsakligen via brandpostsystem, som kan utformas antingen som konventionellt eller alternativt brandvattensystem. Varje medlemskommun ansvarar för att det finns vatten för brandsläckning tillgängligt. Det kan också finnas privata brandposter i anslutning till större byggnader eller större fastigheter, där avståndet till kommunala brandposter är för stort. I de områden i förbundets ansvarsområde där alternativt brandvattensystem tillåts har SSBF tillgång till tankbilar. Även om det är skillnad på brandpostsystemen inom de olika medlemskommunerna uppnås en likartad förmåga för livräddning mellan områden med konventionellt system och alternativsystem i kombination med tankbilar. Alternativsystemen regleras i avtal mellan respektive kommun och SSBF. SSBF har ett vägledningsdokument för SSBF:s medlemskommuner som mer utförligt beskriver utformningen av brandvattenförsörjning från konventionella brandvattensystem, alternativsystem med tankbil och branddammar.

8.1.4 Tillgång till resurser i samarbete med andra kommuner

SSBF samarbetar med de 13 räddningstjänster som är anslutna till RRÖS (se Bilaga A1 – Avtal). Det här samarbetet kallas för "gränslös samverkan" och målet är att administrativa gränser inte ska försämra räddningsinsatserna för de som bor, verkar och vistas i kommunerna som ingår. Samarbetet regleras i ett samverkansavtal och innebär att den resurs som snabbast kan vara på plats, och som är lämplig för händelsen, används vid nödlägen oavsett kommun- eller organisationstillhörighet. Både räddningsresurser och ledningsresurser larmas gränslöst i syfte att möta de hjälpsökandes behov på ett effektivt sätt.

Fördelarna med att ingå i en räddningsregion och att samarbeta genom gränslös samverkan är framför allt att det skapar redundans, ger ökad slagkraft och uthållighet, kan förkorta tiden till att den nödställda får hjälp samt att det är ett effektivt nyttjande av resurser. Ytterligare en fördel är att SSBF vid behov får tillgång till de specialresurser som finns inom de andra räddningstjänsterna som ingår i samarbetet, på samma sätt som de också kan få tillgång till SSBF:s specialresurser.

8.1.5 Tid från att larmet inkommer till 112 till att första kommunala räddningsresurs når samtliga delar av kommunen, inklusive larmhantering

För den som ringer ett 112-samtal är tiden till att hjälp anländer oftast av stor betydelse. Tiden från att ett nödsamtal tas emot till dess att den första resursen från räddningstjänsten är på plats benämns som responstid. Responstiden för medlemskommunerna framgår nedan.

- Responstiden vid olyckor understiger i normala fall 15 minuter inom Danderyds kommun, Lidingö stad, Solna stad, Stockholms stad, Sundbybergs stad och Täby kommun.
- Responstiden vid olyckor understiger i normala fall 15 minuter under dagtid inom Vaxholms kommun, för de delar av kommunen som har fast vägförbindelse. Kvällar, nattetid och helger understiger responstiden i normala fall 30 minuter.
- I de centrala delarna av Vallentuna kommun, samt de delar av Värmdö kommun och Österåkers kommun som har fast vägförbindelse, understiger responstiden i normala fall 15 minuter. För att nå samtliga delar av kommunerna uppgår responstiden till 40 minuter.
- Responstiden vid olyckor på öar utan fast vägförbindelse understiger i normala fall 60 minuter.

8.1.6 Överlåtande åt annan att vidta inledande begränsande åtgärder vid räddningsinsatser

Sedan första januari 2021 medger LSO att en kommun får överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsande åtgärder vid räddningsinsatser (LSO 3 kap 15 §). Det innebär att SSBF kan träffa avtal med andra aktörer om att de kan genomföra begränsande åtgärder som inledning av den formella räddningsinsatsen. Det kan till exempel handla om civila insatspersoner, väktarbolag eller liknande. Detta ska inte blandas ihop med allmänhetens försök att begränsa bränder eller andra olyckor när de inträffar utan det handlar om åtgärder som utförs å SSBF:s vägnar innan SSBF kommit fram till skadeplatsen.

SSBF har idag inget avtal med andra myndigheter, organisationer eller verksamheter om att överlåta åt dem att genomföra inledande begränsande åtgärder i samband med räddningsinsatser. SSBF kommer undersöka möjligheten att överlåta åt annan att vidta inledande begränsande åtgärder och vilken effekt detta skulle kunna ge.

8.1.7 Samverkan med andra aktörer

Samverkan med andra aktörer är en förutsättning för att SSBF ska kunna hjälpa de drabbade på bästa sätt. En god samverkan leder till att respektive samhällsaktörs arbete utformas så bra som möjligt utifrån hur det totala hjälpbehovet ser ut. SSBF samverkar kontinuerligt med flera aktörer på olika nivåer och i olika omfattning – bland annat på lokal nivå gentemot stadsdelar och kommuner, på regional nivå gentemot andra räddningstjänster och regioner samt på nationell nivå med andra myndigheter. SSBF:s medlemskommuner är en av de viktigaste samverkansaktörerna där SSBF ska vara en lika naturlig del som kommunernas egna förvaltningar.

Flera av samhällets aktörer har egna uppdrag kopplade till de händelser som SSBF larmas ut till, både i det akuta skedet och i efterarbetet. Innan en olycka samverkar SSBF med olika aktörer för att få goda förutsättningar att kunna hantera olyckor på så bra sätt som möjligt, till exempel genom gemensamma övningar, insatsplanering eller genom att dela information. SSBF har god nytta av de samverkande aktörerna i det

akuta skedet och kan få stöd från dem som gör att händelsen kan hanteras på ett mer effektivt sätt, till exempel genom information och resurser. I det akuta skedet kan det till exempel handla om att få hjälp från polisen med avspärrningar, hjälp från kommunens miljö- och hälsoavdelning med bedömningar om hur olyckan kan hanteras på bästa sätt för att rädda miljövärden, eller hjälp från verksamhetsutövare med att bedöma vilka saker som är mest värdefulla i en kulturhistorisk byggnad.

SSBF ger även de samverkande aktörerna förutsättningar för att de ska kunna lösa sina uppdrag, till exempel genom att säkra en skadeplats och ta loss fastklämda personer. Andra typer av samverkansforum, exempelvis Samverkan Stockholmsregion (SSR), syftar till att minska störningar i samhället och återställa samhällets förmåga och funktioner. SSBF stödjer också de samverkande aktörerna vid efterarbetet kring en händelse, och delger information om vad som inträffat så att de till exempel kan påbörja restvärdesräddning, ordna krisstöd till de drabbade eller leta nya skollokaler till de elever som förlorat sin skola i en brand. Efter en händelse kan de samverkande aktörerna dela med sig av erfarenheter från hur händelsen hanterades och därmed förbättra samarbetet inför nästa gång en liknande situation uppstår.

SSBF ingår i Räddningsregion Östra Svealand (RRÖS), vilket är det tydligaste exemplet på samverkan med andra aktörer. De 13 ingående räddningstjänsterna⁸ har gått samman i en gemensam räddningsregion med två räddningsledningssystem som leds av två räddningscentraler: Räddningscentral Mitt (RC Mitt) och Räddningscentral Öst (RC Öst). Genom samverkan inom RRÖS har SSBF förberedda samverkansrutiner med andra stora räddningsregioner runt om i Sverige för att kunna förstärka andra med resurser vid större händelser, till exempel vid skogsbränder, översvämningar och liknande. På samma sätt kan SSBF motta hjälp vid behov.

Samverkan inom RRÖS syftar till att bygga gemensam förmåga, slagkraft, uthållighet, redundans och ett effektivt resursutnyttjande där administrativa gränser inte ska begränsa hjälpen till den enskilde. Den övergripande ledningen inom RRÖS skapar tillsammans en möjlighet att möta höga eller långvariga belastningar med bra beredskap. Samverkan inom RRÖS möjliggör gemensamma specialförmågor och att vi kan nyttja varandras specialförmågor. Se även avsnitt 8.3. Inom RRÖS pågår även samverkan kring de förebyggande frågorna.

SSBF samverkar även med ett antal statliga myndigheter för att bygga spetskompetens och vara resurseffektiva ur ett samhällsperspektiv, till exempel Kustbevakningen, Sjöfartsverket, Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Dessutom deltar SSBF i ett antal olika samverkansforum med flera typer av kompetenser och erfarenhet, från utveckling av nya metoder för losstagnning vid trafikolyckor till miljöhänsyn i samband med räddningsinsatser. SSBF är även aktiva i olika räddningstjänstspecifika forum som anordnas av Sverige Kommuner och Regioner, SOS Alarm och andra aktörer. Tillsammans med de andra nordiska huvudstäderna har SSBF ett särskilt samverkansforum för de huvudstadsspecifika frågorna och riskerna, exempelvis tunnelbanan.

⁸ Se bilaga A1.

8.1.8 Varning och information till allmänheten

Allmänheten informeras om SSBF:s förmåga att genomföra räddningsinsatser genom handlingsprogrammet. Det finns även information på SSBF:s webbplats och allmänheten har dessutom möjlighet att höra av sig via telefon eller skriftligen för att ställa kompletterande frågor.

Vid olyckor, kriser och andra allvarliga händelser kan SSBF skicka ut varningsmeddelanden till allmänheten genom varningssystemet "Viktigt meddelande till allmänheten" (VMA). Den 1 januari 2024 trädde en ny lag gällande VMA i kraft, som ger regeringen, beredskapsmyndigheter, kommuner, regioner, Försvarmakten och regeringskansliet rätt att begära VMA. Därtill får MSB meddela ytterligare föreskrifter eller i enskilda fall besluta om vilka därutöver som får begära sändning av viktigt meddelande till allmänheten om varning och information.

Vid händelser som inte är akuta kan SSBF och andra myndigheter begära att få sända myndighetsmeddelanden, som sänds lokalt i Sveriges Radios P4. Det kan till exempel handla om trafiksvårigheter på grund av oväder, svaga isar, ett giftutsläpp eller liknande situationer där man bedömer att det inte finns ett akut hot mot liv, hälsa, egendom eller miljö.

8.2 Beskrivning per olyckstyp

I detta kapitel redovisas SSBF:s förmåga att genomföra räddningsinsatser för de olyckstyper som presenterades i kapitel 4.2. Dessa olyckstyper utgör de som ska redovisas i handlingsprogrammet enligt 8 § MSBFS 2021:1, tillsammans med ytterligare olyckstyper som bedömts som mest relevanta för att beskriva vilken skadeavhjälpande förmåga som finns inom SSBF. Beskrivningen av SSBF:s förmåga avser framför allt frestida förhållanden. Samhället kan gå in i höjd beredskap, vilket är ett begrepp som täcker in ett stort antal situationer, och SSBF:s förmåga kan givetvis påverkas av vilka förhållanden som råder och vad som har inträffat. Exakt hur SSBF:s förmåga påverkas vid olika scenarier kommer inte att redovisas i detta handlingsprogram. I många situationer bedöms dock förmågan som likvärdig jämfört med frestida förhållanden.

SSBF:s räddningstjänstverksamhet är anpassad för att kunna utföra ett brett uppdrag för att rädda liv, egendom och miljö. Det finns en grundläggande förmåga över hela förbundet där all skadeavhjälpande personal är utbildad och övad för vardagsolyckor. Det finns även utrustning, till exempel släck- och höjdfordon, som är anpassad och dimensionerad för vardagsolyckorna. Höjdfordonen kan till exempel utgöra en alternativ utrymningsväg från vissa byggnader och släckbilarna innehåller utrustning för losstagning av fastklämda personer vid trafikolyckor. Den skadeavhjälpande personalen är till exempel utbildad och övad i att utföra grundläggande brandsläckning vid brand i byggnad och livräddande första hjälpen-åtgärder vid bland annat trafikolyckor och drunkningstillbud.

Det finns även specialresurser på vissa brandstationer som komplement till grundförmågan, till exempel räddningsdykare, kemresurs och förmåga att genomföra räddningsinsatser vid ras och kollapsade byggnader. Vid de händelser och

omständigheter där SSBF själva inte har resurser eller förmåga att klara av uppdragen söker SSBF stöd från andra räddningstjänster eller myndigheter. Sådana händelser kan till exempel vara vid omfattande utsläpp på vatten, då SSBF samverkar med kustbevakningen, eller vid social oro då Polisen och SSBF samverkar. Räddningstjänstverksamheten anpassas löpande utifrån förändringar i samhällets riskbild. På senare tid har till exempel bränder i elfordon, höga byggnader och undermarksanläggningar lett till ett behov av metodutveckling och vidareutbildning av personalen.

SSBF:s förutsättningar för släckinsats skiljer sig inom förbundets geografiska ansvarsområde, bland annat på grund av tillgång till brandvatten i form av antingen konventionellt brandpostsystem eller alternativsystem. Dock uppnås en likvärdig förmåga inom förbundet eftersom det finns tankbilar i de områden där alternativsystem tillåts. Alla släckbilar, såväl de som finns på heltidsstationerna som de på RIB-stationerna, har dessutom en vattentank. Man kan därför alltid påbörja en första insats för att rädda liv, begränsa brandspridning och släcka en brand. I de fall tankbilar används krävs att förstärkning skickas från närliggande stationer eftersom det behövs tre tankbilar för att få en kontinuerlig tillgång till vatten vid längre insatser som kräver mycket vatten. Om resurser på närliggande stationer redan är upptagna kan det innebära förseningar i släckningsarbetet.

Vissa bränder kan leda till större mängder släckvatten som är förorenat av farliga ämnen. SSBF kan idag inte hantera förorenat släckvatten annat än genom att blockera dagvattenbrunnar för att förhindra spridning och kan till exempel inte valla in, suga upp eller forsla bort släckvatten. SSBF har heller inget avtal med någon annan aktör för hantering av förorenat släckvatten. Det är den drabbade verksamhetsutövarens ansvar att omhänderta det förorenade släckvattnet. SSBF vidtar dock åtgärder för att minska miljöpåverkan från förorenat släckvatten genom att använda så lite vatten som möjligt vid släckning och att täta dagvattenbrunnar vid behov. Detta uppnås genom att utbilda personalen och skapa en förståelse för problematiken med förorenat släckvatten.

8.2.1 Brand i byggnad

Vid brand i byggnader kan SSBF utföra livräddande insatser (till exempel genom att söka efter personer i farlig miljö), omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård samt begränsa och/eller släcka brand. SSBF räddar även egendom genom att begränsa brandspridning och släcka bränder. Hur SSBF:s förmåga skiljer sig vid olika typer av bränder i byggnader beskrivs närmare under respektive kapitel.

SSBF kan genomföra både invändiga och utvändiga livräddande insatser. Vid några av de brandstationer som är placerade i de yttre medlemskommunerna är bemanningen sådan att de inte kan påbörja invändig och utvändig livräddning samtidigt i det inledande skedet innan de fått förstärkning från andra stationer. Den första styrkan på plats kan därför behöva prioritera mellan utvändig och invändig livräddande insats till dess att de fått förstärkning. Vid de mer centralt placerade brandstationerna är bemanningen normalt sådan att den första styrkan på plats kan påbörja både invändig och utvändig livräddning samtidigt, redan i det inledande skedet.

En invändig livräddande insats kan genomföras både utan andningsskydd, när luften går att andas utan att vara skadlig, och med andningsskydd när det är rökfyllt eller när luften inte går att andas av andra anledningar (till exempel på grund av giftig gas). SSBF har även möjligheten att förse personen som ska räddas med en räddningshuva, till exempel vid livräddning genom ett rökfyllt trapphus. Den förmågan finns på alla stationer som kan utföra rökdykning.

En utvändig insats kan utföras med höjdfordon eller bärbar stege. På alla heltidsstationer utom Vaxholm har SSBF höjdfordon och kan normalt undsätta personer upp till 23 meter över mark (normalt åtta våningar), för bostäder och mindre kontor som är dimensionerade för detta. På alla brandstationer, både stationer med heltidspersonal och stationer med RIB har SSBF bärbara stegar och kan normalt undsätta personer upp till 11 meter över mark (normalt fyra våningar), för bostäder och mindre kontor som är dimensionerade för detta. Mer information om utrymning med hjälp av räddningstjänstens utrustning finns i vägledningsdokument publicerat på SSBF:s webbplats⁹. Ett av räddningssvårnen inom förbundet är också utrustade med bärbar stege. I de områden där det saknas höjdfordon får byggnader inte projekteras med alternativ utrymning via räddningstjänstens höjdfordon; där kan SSBF enbart utgöra en alternativ utrymningsväg med hjälp av bärbar stege. SSBF har även språngkuddar, på alla stationer som har höjdfordon, som kan användas vid hoppsituationer om det behövs vid livräddande insats.

Den som uppför en byggnad ansvarar för att byggnaden uppnår en tillfredsställande utrymningssäkerhet. Om SSBF:s stegutrustning är tänkt att användas som alternativ utrymningsväg, för bebyggelse där detta tillåts enligt byggreglerna, behöver byggnaden och omgivningen utformas så att det finns goda förutsättningar för SSBF att använda stegutrustningen. Fastighetsägare och nyttjanderättshavare ansvarar för att möjligheten till utrymning bibehålls under hela byggnadens brukstid.

SSBF har förmåga att med höjdfordon utföra en utvändig släckinsats för att begränsa brandspridning eller släcka branden, upp till en höjd av 23 meter, under förutsättningen att det går att komma fram till byggnaden och att den omgivande marken tillåter uppställning av ett höjdfordon.

8.2.1.1 Brand i bostad

Brand i bostad är en händelsetyp som SSBF:s insatsorganisation dimensionerats för och sedan många år är anpassad för att hantera. Organisationen har stor erfarenhet av denna typ av insats. Vid brand i en bostad kan SSBF bland annat söka efter personer i farlig miljö i livräddande syfte, undsätta personer via fönster eller balkong, om det finns rätt förutsättningar, samt omhändertar skadade initialt och därefter överlämnar dem till sjukvården. Vid insatser genomförs även arbete för att rädda/skydda egendom genom att begränsa brandspridning och släcka bränder.

Samtliga stationer inom förbundet har utrustning och personal som har kunskap för livräddning, brandsläckning och att begränsa brandspridning. SSBF kan genomföra insatser mot bränder i bostäder på flera olika platser i regionen samtidigt utan att

⁹ <https://www.storstockholm.brand.se/dokument/vagledningsdokument-och-foreskrifter/>

behöva begära räddningsresurser från andra räddningstjänstorganisationer, förutsatt att det inte pågår någon omfattande händelse samtidigt som kräver mycket resurser. Dock kan det ta längre tid till förstärkning är på plats i de områden som består av landsbygd och skärgård. Vaxholms station är den RIB-station som har förmåga att rökdyka. Räddningsvärnen har inte förmågan att rökdyka.

I många flerbostadshus inom medlemskommunerna utgör SSBF:s stegutrustning alternativ utrymningsväg. SSBF ska bistå med utrymning med hjälp av höjdfordon eller bärbar stege för dessa byggnader. Dagens byggregler utgår från att personer som vistas i byggnaderna har tillräcklig fysisk och kognitiv förmåga att kunna utrymma på egen hand vilket dock inte alltid är fallet, särskilt inte när personer förväntas klättra ut genom ett fönster och ner för en stege. SSBF kan i många fall inte utrymma eller ta ut folk som inte själva kan klättra ner för en stege. Dessutom går samhällsutvecklingen mot att en större andel äldre bor hemma och detta innebär en större andel personer som inte klarar av att utrymma via SSBF:s stegutrustning. SSBF rekommenderar därför att utrymningsdimensioneringen i flerbostadshus utgår från utrymning utan hjälp av SSBF:s utrustning, eftersom det ger bättre möjligheter att rädda de personer som har svårt att utrymma på egen hand. Ju bättre förutsättningar som finns för att personer ska kunna utrymma på egen hand, utan räddningstjänstens stegutrustning, desto bättre möjligheter har SSBF att fokusera på att släcka eller begränsa branden samt minska skador och konsekvenser på egendom och miljö.

8.2.1.2 Brand i vårdmiljö

Det är stor skillnad mellan olika vårdmiljöer som finns inom medlemskommunerna, med allt från vårdboende för några enstaka patienter till stora sjukhus. För de större vårdverksamheterna är SSBF:s förmåga i större utsträckning beroende av det tekniska och organisatoriska brandskyddet samt av samverkan med personalen. Personalen har dock ofta en mycket viktig roll även vid bränder i andra vårdmiljöer, som exempelvis vård- och omsorgsboenden, LSS-boenden och anläggningar för kriminalvård, särskilt i de fall då vårdtagarna inte kan eller har svårt att utrymma själva. I många vårdmiljöer bygger utrymningen ofta på att personalen ska kunna sätta patienterna i säkerhet i väntan på att räddningstjänsten kommer till platsen och kan släcka branden.

På sjukhus tillämpas ofta horisontell utrymning, det vill säga att patienterna förflyttas till en intilliggande brandcell istället för att utrymmas hela vägen till det fria. I sådana fall krävs det att SSBF gör en invändig insats och släcker branden för att vårdtagarna inte ska omkomma när branden sprider sig efter den tid då brandcellsgränsen inte längre förmår hindra brandspridning. Personalen ska själva kunna utrymma vårdtagarna i de allra flesta fall. SSBF har inte förmågan att utrymma hela vårdavdelningar. Insatsplanering för vårdmiljöer bör genomföras tillsammans med fastighetsägare och vårdgivare.

SSBF har förmåga att göra insats även i de vårdmiljöer där det finns risk för smitta eftersom insatskläderna ger ett visst grundskydd mot smitta. Alla släckbilar har dessutom en smittskyddsväska. Det finns även rutiner för hantering vid kontaminering och om det blir aktuellt kan SSBF även utföra en keminsats med sin specialresurs.

8.2.1.3 *Brand i allmänna byggnader/verksamheter*

Komplexiteten vid bränder i större allmänna byggnader, exempelvis köpcentrum, arenor eller varuhus, utgörs bland annat av mängden människor som behöver utrymmas. En stor andel av de som vistas i allmänna byggnader har oftast inte kännedom om alla utrymningsvägar och SSBF:s förmåga att kunna utföra en livräddande insats är i stor utsträckning beroende av att det tekniska och organisatoriska brandskyddet fungerar. I vissa verksamheter i allmänna byggnader behöver personalen se till att alla personer kan utrymma. SSBF har förmåga att rädda liv, att begränsa eller släcka branden samt begränsa skador.

Generellt kan man säga att de mer komplicerade objekten ligger centralt där det är nära till flera brandstationer och det går därför relativt snabbt att bygga upp en insats med flera resurser. SSBF förbereder och planerar även för insats i dessa verksamheter, bland annat genom insatsplanering, övning och orienteringar i samverkan med ägare och verksamhetsutövare.

8.2.1.4 *Brand i höga byggnader*

Vid en brand i en hög byggnad¹⁰ kan SSBF bland annat i livräddande syfte söka efter personer i farlig miljö, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård, begränsa och/eller släcka brand. SSBF räddar även egendom genom att begränsa brandspridning och släcka bränder. Detta måste dock kunna ske invändigt eftersom räddningstjänstens höjdfordon endast når 23 meter över mark.

SSBF har ett särskilt koncept framtaget för insatser i höga byggnader eftersom insatser i dessa är förenad med särskild problematik. Det tar tid och energi att få upp personal och utrustning högt upp i byggnaden, det går inte att genomföra utvändiga släckinsatser där stegfordonen inte kommer åt, det är ofta svårare att ventiler brandgaser och det finns många olika lösningar för brandskyddet i dessa byggnader. Det finns ofta ingen alternativ utrymningsväg, utan trapphuset utformas vanligtvis som ett så kallat Tr1- eller Tr2-trapphus. Dessa trapphus ska begränsa spridningen av brand och brandgaser i större utsträckning än vanliga trapphus. Det händer att trapphuset blir rökfyllt, till exempel för att dörren till lägenheten där det brinner lämnats öppen, vilket innebär att den enda utrymningsvägen blir blockerad. Vid sådana tillfällen kan personerna som vistas i byggnaden inte utrymma utan hjälp från räddningstjänsten. Det är vanligtvis många personer som ska utrymma vid en brand i en hög byggnad och ofta ska de använda samma väg som räddningstjänstpersonalen använder som angreppsväg, vilket kan fördröja insatsen.

SSBF:s förmåga är till stor del beroende av de förutsättningar och tekniska system som finns i byggnaden, till exempel stigarledning och räddningshiss, vilket skiljer sig från de flesta lägre byggnader. Både nya och äldre höga byggnader innebär utmaningar vid en insats, avseende till exempel tillförlitlighet och tryck i stigarledningar.

¹⁰ Höga byggnader definieras av SSBF som byggnader där räddningstjänsten inte kan genomföra utvärdig släckning och livräddning via höjdfordon, vilket vanligtvis är byggnader med fler än åtta våningar.

Det finns många höga byggnader inom medlemskommunerna och relativt många av dem är äldre byggnader. Det har lett till att det finns många olika lösningar och utföranden för de tekniska system som ska stödja insatsen, vilket innebär att förmågan kan påverkas av hur pass god lokalkännedom den styrka som är först på plats har. Om SSBF inte hittar placeringen av de tekniska systemen eller snabbt kan förstå hur de är tänkta att användas kan det påverka förmågan negativt. Brandskyddet och räddningstjänstens insatsmöjligheter i höga byggnader är ofta beroende av att de tekniska systemen fungerar som avsett i större utsträckning än för lägre byggnader.

8.2.1.5 *Brand i byggnad med kulturhistoriskt värde*

Vid en brand i kulturhistorisk bebyggelse kan SSBF i livräddande syfte, precis som för andra byggnader, söka efter personer i rökfylld miljö, omhänderta skadade initialt och föra dem till sjukvård samt begränsa och/eller släcka brand. SSBF räddar även egendom genom att begränsa brandspridning och släcka bränder. Insatsplanering och lokalkännedom ger bättre förutsättningar för att kunna rädda kulturhistoriska värden. Det krävs ofta förstärkta ledningsresurser för att hantera insatser i en byggnad med kulturhistoriskt värde och det är också av vikt att samverka med bland annat fastighetsägare, Riksantikvarieämbetet, Stadsmuseet, länsstyrelsen och restvärdesledare. SSBF har ett särskilt insatskoncept för Gamla stan med förbestämda körvägar och specialresurser för att säkerställa en snabb och effektiv insats.

8.2.1.6 *Brand i industri*

Många industrier har riskkällor, som till exempel gasflaskor och farliga ämnen, som kan påverka brandförloppet och utgöra en risk för räddningstjänstpersonalen. En del industribyggnader har stora volymer och omfattande brandceller vilket kan medföra stor brandspridning och ge komplexa och långvariga räddningsinsatser. Det finns också industrihotell med flera olika verksamhetsutövare som har egna lokaler i samma byggnad, vilket kan göra det svårare att få tag på rätt personal. SSBF är ofta beroende av samverkan med personal vid industrin för att få en bra lägesbild över de risker, problem och möjligheter som finns. För vissa bränder i industrier krävs hög kompetens för att uppnå insatser som både är effektiva och säkra ur ett arbetsmiljöperspektiv.

8.2.2 **Brand i undermarksanläggning**

Det finns flera svårigheter med att genomföra räddningsinsatser vid bränder i undermarksanläggningar. Det går bara att genomföra invändiga insatser vilket ofta innebär långa inträngningsvägar i rökfylld miljö. Detta är mycket ansträngande för SSBF:s personal och insatserna kräver mycket resurser för att kunna genomföras på ett säkert sätt. Det kan ofta vara svårt att orientera sig i undermarksanläggningar och det kan vara svårt att ta sig fram, till exempel på grund av nivåskillnader eller fordon som blockerar vägen. Brandförlopp och rökgaspridning kan också bete sig annorlunda än vid bränder ovan mark och det är ofta svårt att ventilerar brandgaser.

Det finns väldigt olika undermarksanläggningar inom förbundets geografiska ansvarsområde, alltifrån kilometerlånga försörjningstunnlar till garage under bostadshus eller tunnelbane- och tågstationer med ett mycket högt personantal, och de har delvis olika problematik. De undermarksanläggningar där det vistas många

människor är särskilt utmanande eftersom det finns många personer som kan behöva hjälp och mängden människor som utrymmer kan fördröja en insats. I väg- och järnvägstunnlar samt i garage kan det finnas en mycket hög brandbelastning.

Vid brand i en undermarksanläggning är SSBF:s förmåga starkt begränsad i hur djupt eller långt in i anläggningen SSBF kan göra en insats i en rökfylld miljö. Trots detta projekteras det ofta längre inträngningsvägar än vad SSBF kan säkerställa sin förmåga för. SSBF:s förmåga i denna typ av miljö är begränsad och det behövs omfattande resurser redan i det inledande skedet av en räddningsinsats, vilket innebär att endast en sådan större händelse i taget kan hanteras effektivt i regionen. En omfattande brand i en undermarksanläggning kommer, förutom stora räddningsresurser, även kräva ett omfattande ledningsarbete och en stor samverkan med andra räddningstjänster och samhället i övrigt.

Det byggs och planeras för flera nya undermarksanläggningar inom medlemskommunerna vilket innebär att det finns och kommer fortsätta att finnas undermarksanläggningar som är byggarbetsplatser, där de tekniska system som ska underlätta en insats inte är på plats eller bara delvis fungerar. Eftersom de omfattande byggarbetsplatserna ständigt förändras ställs det höga krav på en ständig insatsplanering och samverkan med byggherrar och entreprenader.

8.2.3 Brand utomhus

8.2.3.1 *Brand i skog eller mark*

SSBF har förmåga att hantera bränder av begränsad storlek i skog och mark. Vid skogsbränder kan SSBF skapa en kontinuerlig vattenförsörjning och utföra en släckinsats. SSBF har en utökad förmåga på vissa stationer avseende tankbilar och vattenförsörjning och det finns specialresurser för hantering av skogsbränder inom förbundet.

Inom SSBF:s medlemskommuner finns stora områden skog och mark där det kan uppstå omfattande bränder. Omfattande bränder i skog och mark ställer stora krav på SSBF:s förmåga och en sådan insats kan uppta en stor del av SSBF:s resurser. Det ställer också krav på samverkan med både andra myndigheter och frivilligresurser. Det krävs ofta många resurser under lång tid för att kunna hantera större skogsbränder. Möjligheten att effektivt släcka en skogsbrand försämras om den sker ute i skärgården eller på andra svårtillgängliga platser. Skogsbränder på öar utan fast vägförbindelse kan vara särskilt svåra att hantera, framför allt eftersom det tar längre tid innan ett effektivt släckningsarbete kan påbörjas samt att tillgången på brandvatten kan vara sämre än på fastlandet.

8.2.3.2 *Brand i fordon*

Vid brand i fordon eller fartyg utför SSBF livräddande insats, släcker eller begränsar branden samt begränsar skador till följd av branden, till exempel genom att samla upp mindre utsläpp av farliga ämnen (vanligtvis drivmedel) eller genom att förhindra brandspridning.

En allt större del av de fordon som finns i Stockholmsområdet, både lätta och tunga fordon, drivs av alternativa bränslen och energibärare. Gas, elektricitet och hybridlösningar blir allt vanligare. Bränder och andra olyckor med sådana fordon kan leda till att fordonet behöver hanteras med alternativa släckmetoder och med en annan riskhänsyn under det skadeavhjälpande arbetet. SSBF:s förmåga att utföra livräddande insatser skiljer sig inte för dessa fordon jämfört med ett fordon som har bensin eller diesel som drivmedel. SSBF följer både samhällsutvecklingen och teknikutvecklingen kontinuerligt inom de olika områdena för att på bästa sätt anpassa arbetssätt, metodval och utrustning. Förmågan att hantera dessa bränder förbättras kontinuerligt i och med en ökad kunskap och erfarenhet.

8.2.3.3 Brand i avfall/återvinning utomhus

Vid brand i avfalls- och återvinningsanläggningar utomhus kan SSBF begränsa eller släcka branden och begränsa skador. Större bränder i avfalls- och återvinningsanläggningarna är ofta svårsläckta och innebär långa släckinsatser samt kräver stora mängder släckvatten, vilket även kan innebära att det bildas stora mängder förorenat släckvatten som kan skada miljön om det inte omhändertas. Släckningsarbetet kräver ofta utrustning i form av maskiner för att gräva fram branden och flytta avfall. SSBF har inga egna maskiner för den uppgiften utan behöver tillgång till anläggningens utrustning och hjälp av personalen. Det pågår ett utvecklingsarbete inom SSBF för att hantera större mängd släckvatten men i dag finns inte den förmågan.

8.2.4 Trafikolycka

8.2.4.1 Trafikolycka fordon

Vid trafikolycka med fordon har SSBF förmåga att genomföra livräddande förstahjälpen, losstagning av person, säkring mot brand samt begränsa skador på samhällsfunktion och miljö. Vid samtliga trafikolyckor kan SSBF säkra skadeplatsen, både för egen och andras säkerhet, stabilisera fordonet, se till att fordonet är spänningslöst och stabilisera drabbade samt ta loss fastklämda personer ur fordonet. SSBF:s förmåga att göra livräddande och skadeavhjälpande åtgärder skiljer sig inte mellan fordon som drivs av olika energikällor, exempelvis batteridrivna fordon. Särskild hänsyn tas till förändrade risker, miljöpåverkan och samverkande aktörers förmåga att sanera och återställa vägbana och hantera kolliderade fordon.

Samtliga stationer har utrustning och kompetens för att kunna genomföra losstagning av personer som är fastklämda i en personbil. SSBF har en utökad förmåga i form av utrustning och utbildning för att hantera tunga fordon, som specialkompetens på en station. Samtliga stationer har dock förmåga att lyfta ett tungt fordon en liten bit för att få loss en person som är fastklämd under fordonet.

8.2.4.2 Spårtrafikolycka

Vid en spårtrafikolycka har alla stationer inom SSBF förmåga att genomföra livräddande förstahjälpen och losstagning av person under tåg. SSBF kan göra arbetsplatsjordning, vilket innebär att kontaktledningar eller strömförande skenor görs spänningslösa, för att kunna genomföra säkra insatser.

En olycka i spårtrafiken är ofta resurskrävande och många olika aktörer är involverade. Detta ställer höga krav på samverkan och regelbundna övningar för att kunna hantera denna typ av olycka.

8.2.4.3 Flygolycka

SSBF har en god förmåga att tillsammans med flygplatsräddningstjänsterna leda och genomföra livräddande och skadebegränsande åtgärder vid flygolyckor på och i nära anslutning till flygplatserna. SSBF har en grundförmåga till livräddande och skadebegränsande åtgärder vid flygplansolyckor som inträffar i anslutning till en farbar väg. Förmågan att genomföra snabba livräddande räddningsinsatser vid flygolyckor i terräng är mer begränsad. SSBF har utvecklat en samverkan och rutiner för att tillsammans med andra myndigheter bistå vid sök av försvunna flygfarkoster och vid transporter av skadade i terrängen.

8.2.5 Olycka med farliga ämnen

Vid olyckor med farliga ämnen har SSBF förmåga att utföra livräddning, personsanering och skadebegränsande åtgärder. SSBF kan även hantera läckage och utsläpp, inrymma och utrymma områden och byggnader samt släcka bränder i brandfarlig vätska. SSBF har en specialresurs med förmåga att indikera okända farliga ämnen. Vilken förmåga som behövs beror inte bara på utsläppets storlek utan även på vilket ämne det är och var olyckan inträffar.

Alla stationer har förmåga att hantera mindre olyckor eller läckage av farliga ämnen. Både heltidsstationerna och RIB-stationerna har förmåga att genomföra livräddning och livräddande personsanering vid mindre olyckor. Heltidsstationerna och RIB-stationerna har självskydd i form av andningsskydd för att kunna utföra livräddande insats och första styrkan på plats kan spärra av för att kemspecialförmågan sedan ska kunna stoppa ett läckage. På Ljusterö finns självskydd som innebär att räddningstjänstpersonalen kan utföra en insats av begränsad storlek mot en kemolycka. Värnen har inte den förmågan.

Vid mer omfattande olyckor med farliga ämnen finns det en kemresurs som kan hantera storskaliga kemolyckor. SSBF kan vid kemolyckor även behöva stöd från de räddningstjänster som ingår i avtalet om gränslös samverkan. Avtalet om gränslös samverkan innebär att SSBF kan få förstärkning vid en insats mot en större olycka med farliga ämnen.

8.2.6 Naturolycka

8.2.6.1 Stormskada

Vid stormskador har SSBF förmåga att röja nedfallna träd och liknande för att göra vägar körbara för till exempel ambulans. Att röja efter stormskador görs enbart om det finns ett livräddande syfte. SSBF har även förmåga att begränsa egendomsskador eller säkra något som riskerar att ge uppkomst till skada på människor samt spärra av och begränsa åtkomst till områden som blivit riskfyllda på grund av storm, till exempel när byggnadsställningar skadats så att de riskerar att falla ner.

8.2.6.2 Översvämning

Vid översvämning har SSBF en begränsad förmåga att begränsa skador eller leda bort vatten. SSBF förfogar i dag endast över mindre pumpar vars kapacitet snabbt blir otillräcklig vid omfattande översvämningar, både när det gäller antal pumpar och pumpförmåga. SSBF förfogar över en begränsad mängd översvänningsbarriärer. En omfattande översvämning kan därför snabbt överstiga SSBF:s förmåga. Vid omfattande översvämningar som drabbar många, till exempel vid ihållande skyfall, kan SSBF behöva prioritera bland de hjälpsökande. SSBF kommer då att prioritera händelser där översvämningarna hotar liv, eller mot att skydda verksamheter som är avgörande för samhällets funktionalitet, före egendom.

SSBF:s fordon kan ta sig fram i ett djup om maximalt 0,2 meter, givet att det inte är för strömmande vatten, och att fordonet kan köra långsamt för att undvika svall. Även om det går att köra vissa fordon i vatten utgör detta en risk på grund av dolda påkörningsrisker under vattenytan, till exempel osynliga hinder, brunnslöck som spolats bort eller mark som rämnat. Vid uppställningsplatser för höjdfordon får det inte vara någon vattenansamling då vattnet kan störa eller skada sensorerna i stödbenen.

8.2.6.3 Ras, skred och erosion

Ras, skred och erosion kan innebära allt från mindre ras i en slänt till kollaps av byggnader. Denna typ av olycka ger komplexa insatser som är svåra att överblicka, kräver omfattande resurser samt ett flertal aktörer att samverka med. SSBF har en specialresurs som kan hantera ras och tung räddning, och personal som kan genomföra sökinsatser i rasmassor.

8.2.7 Hot om suicid

SSBF larmas till suicidhändelser i syfte att försöka förhindra att händelsen uppstår eller för att rädda liv om suicidförsöket genomförs. Tillfällen då SSBF blir larmade är till exempel vid hot om hopp från hög höjd eller framför spårtrafik. SSBF gör insatser vid ett stort antal självmordssituationer som inte blir fullbordade självmord. Samtliga av SSBF:s insatspersonal har utbildning för att hantera självmordssituationer. SSBF har även språngkuddar placerade på höjdfordonen som kan användas vid hoppsituationer. Vid hopp från bro ner i vatten kan SSBF utföra ytlivräddning.

8.2.8 Drunkning

Samtliga av SSBF:s stationer har förmåga att genomföra livräddning på och under vattenytan vid drunkningstillbud. Det finns även båtar och speciellt tränade dykare inom förbundet för djupare sök. SSBF har förmåga att utföra islivräddning när en person har gått genom isen och fortfarande är vid vattenytan. Personer som hamnat under isen behöver eftersökas med dykresursen.

8.2.9 Olycka på vatten eller öar

SSBF har mindre båtar på alla brandstationer utom Kista och Johannes och inte heller hos räddningsvärnen. Det finns även större båtar som kan transportera personal och utrustning till öar. De större båtarna kan även användas vid utsläpp på vatten, då de har möjlighet att placera ut läns för att skydda kuststräckor. Förmågan att släcka större

fartyg till sjöss är begränsad och kräver samverkan med andra organisationer och aktörer.

Vid olyckor på vattnen samverkar SSBF vanligen med flera aktörer, bland annat med Sjöräddningssällskapet och Kustbevakningen, Sjöpolisen, hamnverksamheter och den berörda kommunens förvaltningar. SSBF stödjer även Sjöfartsverket och Kustbevakningen i hantering av olyckor när ansvaret ligger hos staten, till exempel vid olyckor på statligt vatten.

SSBF har även avtal med Sjöfartsverket och Kustbevakningen om att SSBF ska upprätthålla MIRG-styrkor med särskild kompetens och utbildning. MIRG-avtalet innebär bland annat att Sjöfartsverket kan begära hjälp för att kunna genomföra livräddande insatser på fartyg ute till havs samt att Kustbevakningen kan begära hjälp för miljöräddningsinsatser ute till havs. SSBF:s MIRG-personal transporteras vid sådana tillfällen ut till skadeplatsen normalt via helikopter eller båt.

8.2.10 Antagonistisk handling och pågående dödligt våld (PDV)

SSBF har förmåga att utföra räddningsinsatser vid händelser med pågående dödligt våld enligt ett särskilt framtaget insatskoncept. Arbetet sker i nära samverkan med Polisen och andra aktörer. SSBF:s syfte med sådana räddningsinsatser är att stödja Polisen och sjukvården med bland annat livräddning och akut omhändertagande av skadade personer. SSBF har även förmåga att vid till exempel en sprängning utföra bedömningar om byggnadens stabilitet och leta efter personer i rasmassor. Beroende på händelse kan SSBF även bistå med bland annat brandsläckning, hantering av farliga ämnen och losstagnning.

SSBF arbetar kontinuerligt med att förbättra förmågan att hantera de olika risker som antagonistiska hot och pågående dödligt våld ger upphov till. SSBF är en del i Samverkan Stockholmsregionens (SSR) satsning för ökad förmåga vid terrorhändelser och ska inom ramen för detta fortsätta att stärka sin egen förmåga.

8.2.11 Ras i byggnad/konstruktion

Vid mindre ras i byggnader och konstruktioner har SSBF förmåga att säkra olycksplatsen, för egen personal och samverkande aktörer, samt livrädda och söka efter saknade personer. Alla stationer kan spärra av, göra en initial riskbedömning och utföra livräddande insats om möjligt. SSBF har en specialresurs som kan utföra sök av personer efter större ras i en byggnad eller konstruktion. SSBF:s specialresurs kan även läsa av och bedöma en byggnad, riskbedöma och säkra olycksplatsen.

8.3 Ledning i räddningstjänsten

Räddningstjänsten ska vara ändamålsenligt ordnad och räddningsinsatser ska kunna påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt (LSO 1 kap. 3 §). För att kunna uppnå detta behövs ett väl anpassat räddningsledningssystem. SSBF har, både enskilt och genom samverkan med andra, ett räddningsledningssystem som är dimensionerat för att leda de räddningsinsatser som behövs utifrån både den lokala och den regionala riskbilden. Räddningsledningssystemet har tillräcklig kapacitet och robusthet för att hantera flera räddningsinsatser samtidigt och för att hantera

omfattande räddningsinsatser. Räddningsledningssystemet kan delas upp i två huvudsakliga delar: övergripande ledning och ledning av enskilda räddningsinsatser (skadeplatsnära ledning).

Samarbetet inom RRÖS regleras i ett samverkansavtal och innebär att den resurs som snabbast kan vara på plats, och som är lämplig för händelsen, används vid nödlägen oavsett kommun- eller organisationstillhörighet. Både räddnings- och ledningsresurser larmas gränslöst i syfte att möta de hjälpsökandes behov på ett effektivt sätt.

Åtta¹¹ av de 13 organisationer som har avtal om gränslös samverkan leds från en gemensam räddningscentral (RC Mitt). Räddningstjänsten Eskilstuna, Räddningstjänsten Flen, Räddningstjänsten Strängnäs, Södertörns brandförsvarsförbund och Sörmlandskustens räddningstjänsten är anslutna till RC Öst.

8.3.1 Övergripande ledning

RC Mitt bedriver, dygnet runt och året om, övergripande ledning för de 31 kommuner som tillsammans ingår i de åtta räddningstjänster som är anslutna. Den övergripande ledningen bedrivs utifrån en helhetssyn för räddningstjänstverksamheterna inom dessa kommuner. Genom RC Mitt kan SSBF anpassa ledning och användning av räddningsresurser utifrån aktuell riskbild och pågående räddningsinsatser.

Den övergripande ledningen bedriver hela tiden omvärldsbevakning för att kunna upptäcka händelser och skeenden som kan föranleda att man behöver anpassa beredskapen. Det kan till exempel vara hög brandrisk i skog och mark, stora demonstrationer, social oro eller andra händelser i samhället som kan öka risken för olyckor eller påverka framkomligheten för räddningsresurser. Beredskapen anpassas normalt genom strategiska förflyttningar av olika resurser eller genom att systemet förstärks med ytterligare resurser.

I den övergripande ledningen verkar ledningsfunktionerna *vakthavande befäl* och *vakthavande räddningschef* samt *larm- och ledningsbefäl* och *larm- och ledningsoperatörer*, som alltid finns i tjänst dygnet runt, året om. Vakthavande räddningschef är räddningsledningssystemets högsta beslutsfattare och verkar på uppdrag av räddningscheferna inom de åtta räddningstjänster som är anslutna till RC Mitt. Vakthavande räddningschef finns i beredskap, förväntas kunna verka direkt på distans och ska kunna inställa sig på RC Mitt inom en timme från att funktionen aktiverats. Övriga funktioner är fysiskt på plats i RC Mitt där vakthavande befäl ansvarar för den dagliga driften avseende omvärldsbevakning, beredskap och hantering av pågående insatser. Larm- och ledningsbefälet leder larm- och ledningsoperatörernas arbete i centralen i tätt samarbete med vakthavande befäl.

RC Mitt tar emot medlyssningar från samtal till SOS Alarm och bedömer om det finns behov av en insats från räddningstjänsten. Larm- och ledningsoperatörerna deltar vid behov i samtalen och kan ställa kompletterande frågor. Om det finns ett konstaterat behov, eller om misstanke om behov inte kan undanröjas, larmas resurser enligt

¹¹ Förutom SSBF ingår Brandkåren Attunda, Räddningstjänsten Enköping-Håbo, Räddningstjänsten Gotland, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Norrtälje, Räddningstjänsten Sala-Heby och Uppsala Brandförsvär.

framtagna larmplaner. Den övergripande ledningen kan göra avsteg från larmplanerna, både beträffande fler och färre larmade resurser, för att anpassa resurserna utifrån behovet vid den enskilda händelsen och utifrån det aktuella beredskapsläget.

Ledning av räddningsinsatser påbörjas direkt när räddningscentralen kopplas in i samtalet och börjar göra en bedömning av vad som har inträffat. Övergripande ledning fattar beslut om avsikt och ram för insatsen samt gör prioriteringar gentemot andra pågående insatser och beredskapsläget. Den övergripande ledningen kan fatta beslut om att omfördela resurser utifrån behovet vid den enskilda händelsen och utifrån det aktuella beredskapsläget. Det kan till exempel handla om att prioritera om en specialfunktion som räddningsdykare, tak- och sprängenhet eller kemresurs. Vid behov initierar den övergripande ledningen samverkan med andra aktörer och säkerställer information till berörda aktörer samt till allmänheten om exempelvis risker i samband med insatser.

8.3.2 Ledning av enskilda räddningsinsatser

Vilka resurser som larmas för att leda en räddningsinsats beror på ledningsbehovet för den aktuella händelsen. Den som leder en räddningsinsats kallas för räddningsledare. Denne ansvarar bland annat för att sätta målet med insatsen, fördela uppgifter och resurser utifrån målet och följa upp genomförandet. Räddningsledaren ska kontinuerligt rapportera till den övergripande ledningen hur insatsen genomförs och vilken effekt den ger samt säkerställa samverkan med andra aktörer på skadeplatsen.

Ledningsfunktionerna *styrkeledare*, *insatsledare* och *regional insatsledare* arbetar normalt med skadeplatsnära ledning under en insats och ledningsfunktionerna är bemannade dygnet runt årets alla dagar. Det finns en styrkeledare på samtliga brandstationer (utom värnen) medan insatsledaren och den regionala insatsledaren har egna ledningsfordon och utgår, i normalfall, från Johannes brandstation. Insatsledaren och den regionala insatsledaren har stöd av varsin larm- och ledningsoperatör i yttre tjänst. Det finns även ytterligare en insatsledare, på vardagar under dagtid, som normalt är stationerad på Täby brandstation.

Styrkeledare leder händelser där det endast behövs ett fåtal enheter för att möta hjälpbehovet. Vid större och/eller mer komplexa händelser blir ledningsfunktionerna insatsledare och regional insatsledare aktiverade för att leda insatsen. Även ledningsfunktionerna vakthavande befäl och vakthavande räddningschef kan leda enskilda räddningsinsatser. Ett sådant tillfälle är exempelvis då vakthavande befäl leder värnen på distans, när de genomför en räddningsinsats utan att någon styrkeledare är larmad till händelsen. Vakthavande befäl och vakthavande räddningschef kan även leda enskilda räddningsinsatser vid mycket omfattande och komplexa händelser, till exempel vid en händelse som är utspridd över ett stort geografiskt område. Vid sådana händelser, som är mycket ovanliga, kan det finnas behov att samordna och inrikta räddningsinsatsen från ett mer övergripande perspektiv med insatsledare och regional insatsledare som ledningsbefäl i det skadeplatsnära området.

Vid tidskrävande insatser kan RC Mitt kalla in en ny insatsledare eller regional insatsledare, tillsammans med en larm- och ledningsoperatör, som bemannar ett reservledningsfordon. Syftet med detta är att upprätthålla en beredskap för att kunna hantera nya insatser.

8.4 Samtidiga och omfattande räddningsinsatser

Flera av de olyckstyper som kan inträffa inom SSBF:s medlemskommuner kan föranleda mycket omfattande räddningsinsatser som tar mycket resurser i anspråk under lång tid, till exempel en brand i tunnelbanan. Det är dock inte bara enstaka omfattande händelser som kan belasta SSBF:s skadeavhjälpande organisation, även flera samtidiga händelser kan innebära att det krävs mycket resurser under en längre tid.

RC Mitt har god erfarenhet att hantera hög belastning till följd av omfattande och flera samtidiga händelser. SSBF har i sig god tillgång till egna ledningsresurser och samverkansavtalet innebär bland annat tillgång till ytterligare ledningsresurser. Den här möjligheten, att de räddningstjänster som ingår i samverkansavtalet gränslöst kan förstärka varandra med ledningsresurser, innebär att SSBF kan säkerställa en god förmåga till skadeplatsnära ledning även vid hög belastning.

Många samtidiga och/eller omfattande räddningsinsatser kan innebära att räddningsledningssystemet behöver förstärkas på grund av hög belastning. Vid sådana tillfällen brukar man kalla in extra personal som, beroende på hur behovet ser ut, kan bemanna reservledningsfordon eller ingå i stab. Både den övergripande och den skadeplatsnära ledningen kan få stöd av en stab, som sätts ihop utifrån vilka funktioner som behövs, till exempel analys, media, logistik- och personalfrågor. De personer som bemannar stabsfunktionerna kan komma från SSBF eller någon av de övriga räddningstjänsterna som ingår i RRÖS eller andra aktörer. Inför stora händelser som är planerade har man ibland stabspersonal i beredskap men det går också att kalla in stabspersonal vid behov. RC Mitt kan också skicka ut en samverkansperson till andra aktörer (till exempel till SSR) för att underlätta samverkan med andra viktiga aktörer.

Utifrån de senaste årens omfattande räddningsinsatser, exempelvis skogsbränderna 2014 och 2018, har SSBF och RRÖS förberedda rutiner för givande och mottagande av omfattande stöd till och från andra räddningstjänster i Sverige. SSBF är även en aktiv del i de nationella förstärkningsresurserna för samband och ledning (FSOL) samt för inriktnings- och prioriteringsfunktionen (IPF).

RC Mitt samverkar kontinuerligt med RC Öst, till exempel strävar man efter att fördela räddnings- och ledningsresurser för att förbättra beredskapsläget i regionen när olika resurser är upptagna. Ledningscentralerna kan även stödja varandra vid hög belastning. Det finns en etablerad redundans vid händelse av störningar i RC Mitt.

Utöver det stöd som kan ges och tas emot genom gränslös samverkan och inkallning av extra resurser, har den övergripande ledningen även möjlighet att göra normativa avsteg. Det innebär bland annat att den övergripande ledningen kan göra förändringar i larmplaner, till exempel att skicka färre enheter till automatlarm, eller att inte

resurssätta händelser som inte är räddningsuppdrag men som i normalfall genomförs enligt avtal.

8.5 Räddningstjänst under höjd beredskap

Det säkerhetspolitiska läget i omvärlden ställer höga krav på Sveriges totalförsvär. Den kommunala räddningstjänsten är en viktig del i det moderna totalförsvaret. Sverige som nation ska planera och utgå från att ytterst kunna hantera ett väpnat angrepp på svenskt territorium. SSBF:s planering utgår ifrån att verksamheten ska kunna fungera i vardagen, under fredstida kriser och under höjd beredskap.

SSBF bevakar ständigt utvecklingen av totalförsvaret i Sverige och är en aktiv part i utveckling av arbetet med räddningstjänst under höjd beredskap. Verksamheten anpassas kontinuerligt för att vara följsam mot de nationella och regionala inriktningar som finns. En del av arbetet för planering inför höjd beredskap sker i samverkan med andra nationella, regionala och lokala aktörer.

I syfte att skydda och rädda befolkningen och civil egendom från verkningar av krig ska SSBF enligt LSO 8 kap. 2 § inte bara ansvara för kommunal räddningstjänst i vanlig ordning utan även säkerställa förmågan att genomföra ett par utökade uppgifter:

- upptäckande, utmärkning och röjning av farliga områden¹²
- indikering, sanering och andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel
- delta i åtgärder för första hjälp åt och transport av skadade samt för befolkningsskydd.

SSBF arbetar aktivt med planering och utveckling av frågan både inom egen organisation men även med andra aktörer, så som medlemskommuner, räddningstjänster i räddningsregionen och andra myndigheter, allt för att bygga upp förmågan som krävs för att kunna hantera tilläggsuppdraget under höjd beredskap.

Arbeten som SSBF bedriver inom området rör dels krigsorganisation och dess utveckling och arbete med civilpliktiga och den omkringliggande planeringen.

SSBF har redan i fredstid resurser och möjligheter att kunna utföra indikering och sanering för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. Förmågan att hantera CBRNE-händelser¹³ i fred skiljer sig inte i större omfattning mot den förmåga som kan komma att krävas vid höjd beredskap. För att kunna indikera kemiska stridsmedel har SSBF tillgång till särskild indikeringsutrustning. All personal på heltidsstationerna och RIB-stationerna i den skadeavhjälpande verksamheten kan utföra livräddande personsanering vid exponering för kemiska eller radioaktiva ämnen.

SSBF har förmågan att genomföra räddningsinsatser i rasmassor med utrustning för tung räddning. Viss räddningstjänstpersonal har utbildning i att kunna utföra den här

¹² Farliga områden är områden där det finns oexploderad ammunition (eller där det finns risk för oexploderad ammunition).

¹³ CBRNE är den internationella förkortningen för Chemical, Biological, Radiological, Nuclear and Explosive och används vid beskrivning av verksamhet inom området skadliga kemikalier, allvarliga smittämnen, radioaktiva ämnen, nukleära ämnen och explosiva ämnen.

typen av räddningsinsatser. Utöver det har SSBF ett avtal med MSB om att SSBF utgör en nationell förstärkningsresurs för sök- och räddningsinsatser i rasmassor.

I samverkan med Region Stockholm kommer SSBF att ta fram en plan för hur skadade ska kunna transporteras under höjd beredskap.

9 Uppföljning, utvärdering och lärande

De uppsatta målen för SSBF:s verksamhet följs löpande upp inom ramen för den årliga verksamhetsplaneringen, både tertiälvís genom redovisning av verksamhet och ekonomi, samt årsvis genom årsredovisningar.

SSBF fullgör medlemskommunernas skyldighet enligt LSO att genomföra olycksundersökningar efter avslutade räddningsinsatser, för att i skälíg omfåttning klarlägga orsakerna till olyckan, olycksförloppet och hur insatsen har genomfårt. Arbetet genomfårs i enlighet med SSBF:s interna styrdokument som reglerar hur denna process går till. SSBF har valt att använda begreppet "olycksutredning" för dessa undersåkníngar. SSBF dokumenterar räddningsinsatser i form av en händelserapport efter varje genomfård insats. Vid behov genomfår SSBF även mer fördjupade utredningar, antingen som kompletterande händelserapporter eller som mer omfattande olycksutredningar.

Inom ramen för RRÖS finns en gemensam arbetsgrupp som aktivt arbetar med utvecklingsarbete kopplat till detta, där även erfarenheter sprids mellan organisationerna.

SSBF använder erfarenheten och kunskapen som utredningarna ger för att återkoppla och kommunicera slutsatser till de som har drabbats och till andra aktårer samt för att utveckla det egna arbetet med skydd mot olyckor. Händelser med förmodade dödsbränder rapporteras in till MSB utifrån deras rutiner.

SSBF utreder och analyserar kontinuerligt samhällets riskbild, analyserar insatsstatistik samt tar fram andra kvalificerade analyser och underlag i syfte att utveckla den förebyggande och den skadeavhjälpande verksamheten.

SSBF arbetar också med att utveckla ändamålsenliga metoder för utvärdering och uppfållning av effekter av förebyggandeåtgårder, där ansatsen är att anta ett bredare samhållsperspektiv. Det är viktigt att utvärdera rätt saker och att inte enbart fokusera på det som är lätt att mäta.

SSBF använder sig även av utvärderingsmetoden After Action Review (AAR), som ytterligare ett sätt att dra lärdomar från genomfårdå insatser. AAR som metod syftar till att, på ett strukturerat vis, samtala inom en grupp och utvärdera händelser med målsåttningen att hitta positiva eller negativa lärdomar.

10 Referenser

- Danderyds kommun. (2022). *Översiktsplan för Danderyds kommun*. Danderyds kommun.
- Föreningen för SuicidPrevention. (den 07 december 2023). *Föreningen för SuicidPrevention och Efterlevandes Stöd i Stockholm*. Hämtat från Om självmord: <https://www.spesistockholm.se/om-sjalvmord/>
- Jernhuset. (den 06 november 2020). *Jernhuset*. Hämtat från Hagalunds depå: <https://www.jernhusen.se/vart-erbjudande/depaer/vara-depaer/hagalunds-depa/>
- Jonsson, A., Bergqvist, A., & Andersson, R. (2015). Assessing the number of fire fatalities in a defined population. *Journal of Safety Research*, 55, 99-103. doi:10.1016/j.jsr.2015.10.001
- Jonsson, A., Bergqvist, A., & Andersson, R. (2015). Assessing the number of fire fatalities in a defined population. *Journal of Safety Research*, 99-103.
- Justitiedepartementet. (den 01 januari 2004). *Svensk författningssamling 2003:778*. Hämtat från Lag (2003:778) om skydd mot olyckor: <https://lagen.nu/2003:778>
- Lidingö. (den 12 Oktober 2023). *Om Lidingö*. Hämtat från <https://lidingo.se/toppmeny/stadpolitik/omlidingo.4.75c90895165a9e3fa784c0f.html>
- Lidingö stad. (den 6 november 2020). *Lilla Lidingöbron*. Hämtat från <http://www.lidingo.se/>: <https://www.lidingo.se/toppmeny/byggabo/harplanerarochbyggervi/harbyggervi/lillalidingobron.4.4f1828d515903f133b97a3f.html>
- Lidingö stad. (den 8 mars 2021). *Lidingö Faktiskt*. Hämtat från [lidingo.se](https://www.lidingo.se).
- Lidingö stad. (den 8 mars 2021). *Lidingö Faktiskt*. Hämtat från [lidingo.se](https://www.lidingo.se/download/18.55919a9f16ef7fad6824605/1577712516657/Liding%C3%B6_Faktiskt_2019-20_1%C3%A5guppl%C3%B6st.pdf): https://www.lidingo.se/download/18.55919a9f16ef7fad6824605/1577712516657/Liding%C3%B6_Faktiskt_2019-20_1%C3%A5guppl%C3%B6st.pdf
- MSB. (2011). *Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- MSB. (2017). *Har du koll? Farliga ämnen och farligt gods*. MSB Publ. nr MSB460. Hämtat från Farliga ämnen och farligt gods: <https://www.msb.se/contentassets/6cfea3d647ac4604922e58ac46a6d833/har-du-koll-farliga-amnen-och-farligt-gods-fordjupad-fakta.pdf>
- MSB. (den 21 april 2021). *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*. Hämtat från Ras och skred: <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/naturolyckor-och-klimat/skred-ras-och-erosion/>
- Nacka kommun. (den 16 november 2020). *Nacka*. Hämtat från Ny Skurubro: <https://www.nacka.se/stadsutveckling-trafik/har-planerar-och-bygger-vi/sok-projekt-pa-namn/ny-skurubro/#panel-startpage>
- SKR. (2023). *Kommungruppsindelning 2023*. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner. Hämtat från <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-455-7.pdf>
- SLL. (2018). *Stockholms läns prognos - Huvudrapport*.
- Solna stad. (2015). *Översiktsplan 2030. KS/2015:220*.
- Solna stad. (den 15 september 2020). *Solna stad*. Hämtat från Statistik och fakta - Befolkning: <https://www.solna.se/om-solna-stad/statistik-och-fakta/befolkning>
- SSBF. (2024). *Analys av samhällets riskbild 2023*. Stockholm: Storstockholms brandförsvär.

- Statistiska centralbyrån. (2019). *Grönytor och grönområden i tätorter 2015*.
- Statistiska centralbyrån. (2021). *Antal pendlare per län och kommun, 2021*. Hämtat från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/pong/tabell-och-diagram/antal-pendlare-per-lan-och-kommun-2021/>
- Statistiska centralbyrån. (den 22 Februari 2023). *SCB*. Hämtat från Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2022 och befolkningsförändringar 2022: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/folkmangd-och-befolkningsforandringar---helarsstatistik/folkmangd-i-riket-lan-och-kommuner-31-december-2022-och-be>
- Stockholms Hamnar. (den 16 april 2019). *Stockholms Hamnar*. Hämtat från Hamndelar & kajer: <https://www.stockholmshamnar.se/stockholm/hamndelar--kajer/>
- Sveriges geologiska undersökning. (den 21 april 2021). *Skredrisken påverkas av landhöjning, klimatförändringar och mänsklig aktivitet*. Hämtat från SGU: <https://www.sgu.se/samhallsplanering/risker/skred-och-ras/skredrisken-paverkas-av-landhojning-klimatforandringar-och-mansklig-aktivitet/>
- Täby kommun. (2017). *Det nya Täby - Översiktsplan 2010-2030*.
- Vallentuna kommun. (2018). *Översiktsplan 2040 Vallentuna kommun*.
- Vaxholm stad. (2013). *Översiktsplan Vaxholm 2030 - en vision för vaxholms framtida utveckling*.
- Värmdö kommun. (2011). *Översiktsplan för Värmdö kommun 2012-2030*.
- Österåker kommun. (2018). *Översiktsplan 2040*.

Bilaga A1 – Dokumentförteckning

Avtal

SSBF har ett stort antal avtal som både avser stöd och förutsättningar för att bedriva räddningstjänst och upprätthålla beredskap över tid. SSBF har även avtal för att fullgöra sina uppdrag och ansvar i det förebyggande arbetet samt avtal som i övrigt avser att vara verksamhetsstödande. Några av avtalen beskrivs kortfattat nedan.

SSBF har avtal med SOS Alarm för bland annat medlyssning av 112-samtal, mottagande av larm, automatlarm och andra samverkanstjänster.

Räddningscentral mitt (RCM), som är en del av SSBF, ansvarar för utalarmering av Storstockholms brandförsvär, Brandkåren Attunda, Räddningstjänsten Enköping-Håbo, Räddningstjänsten Gotland, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Norrtälje, Räddningstjänsten Sala-Heby och Uppsala Brandförsvär.

Regionen som består av de 13 brandförsvaren¹⁴ kallas Räddningsregion Östra Svealand (RRÖS). Mellan dessa räddningstjänster finns även avtal om gränslös samverkan som innebär att RC Mitt förfogar att fritt nyttja de resurser som är bäst lämpade för att avhjälpa en olycka någonstans inom det gemensamma geografiska området. Avtal om gränslös samverkan finns även med Södertörns brandförsvärsförbund genom deras räddningscentral Öst (RC Öst). Därutöver finns det sedan 2019 avtal om gränslös samverkan med Södra dalarnas räddningstjänstförbund och Gästrikre Räddningstjänst. Det betyder att SSBF genom RC Mitt har möjlighet att direkt larma enheter från Södertörn brandförsvärsförbund, Södra dalarnas räddningstjänstförbund och Gästrikre Räddningstjänst till eget larm inom vår region. Överenskommelsen med organisationerna utanför RC Mitt är ömsesidig vilket betyder att de även kan larma SSBF:s enheter direkt vid behov. SSBF har avtal med Sjöfartsverket och Kustbevakningen om att kunna stödja statliga räddningsinsatser till sjöss avseende hela Sveriges territoriala gräns. SSBF har även avtal med samma parter om vilka vattenområden som utgör statligt respektive kommunalt ansvar för räddningsinsatser.

SSBF har avtal med Region Stockholm avseende sjukvårdslarm, där SSBF:s resurser larmas till så kallade hjärtstopp avseende både vuxna och barn.

SSBF har även intäktsavtal med att antal parter, som till exempel försäkringsbranschens restvärdesräddning, SOS Alarm och MSB. Detta för att bland annat upprätthålla en beredskapsförmåga inom olika områden. SSBF har även avtal med staten om till exempel förstärkningsresurser.

SSBF har avtal med ett flertal entreprenörer som genomför rengöring och brandskyddskontroll inom SSBF:s geografiska ansvarsområde.

¹⁴ Brandkåren Attunda, Räddningstjänsten Enköping-Håbo, Räddningstjänsten Eskilstuna, Räddningstjänsten Flen, Räddningstjänsten Gotland, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Norrtälje, Räddningstjänsten Sala-Heby, Räddningstjänsten Strängnäs, Södertörns brandförsvärsförbund, Sörmlandskustens räddningstjänst och Uppsala brandförsvär.

Referensdokument

Nedan beskrivs ett urval av referensdokument som har betydelse för Storstockholms brandförsvars verksamhet.

- Förbundsordning för kommunalförbundet Storstockholms brandförsvär. Förbundsordningen beskriver SSBF som kommunalförbund, vilka befogenheter och ansvar som förbundet har samt hur styrningen med en politisk vald direktion är organiserad. Den nuvarande förbundsordningen reviderades och fastslogs av SSBF:s medlemskommuner 2019-10-21.
- Delegationsordning för Storstockholms brandförsvär. Delegationsordningen beskriver i vilka ärenden eller ärendegrupper som beslutanderätten har överförts och till vilken funktion. Delegationsordningen revideras löpande av SSBF:s direktion.
- Verksamhetsplan (VP) och ekonomisk budget. Den politiska viljeriktningen i handlingsprogrammet bryts ned i årliga verksamhetsplaner, som i sin tur konkretiseras till uppdrag och aktiviteter som ska genomföras av förbundet. Verksamhetsplanen och den ekonomiska budgeten beslutas årligen av SSBF:s direktion.
- Tillsynsplan. Tillsynsplanen beskriver den övergripande planeringen av tillsynsverksamheten för det aktuella året och beslutas årligen av SSBF:s direktion.
- Vägledningsdokument brandvattenförsörjning (VL2014-12). Vägledning vid utformning av system för brandvattenförsörjning från brandposter, alternativsystem och branddammar.
- Vägledningsdokument utrymning med hjälp av räddningstjänsten (VL2014-09). Vägledning vid utformning av byggnadstekniskt brandskydd, utrymning med hjälp av räddningstjänsten samt räddningstjänstens åtkomstmöjligheter.
- Program för uppföljning och insyn i sotningsverksamhet utförd av privata sotningsleverantörer (Diarienummer 958/2024). Programmet beskriver inriktningen för verksamheten samt hur kontroll och uppföljning kommer att bedrivas.
- Regionalt ledningsdokument för RRÖS. Beslutad av räddningsregionens räddningschefer den 31 maj 2024. Dokumentet redogör för RRÖS gemensamma syn på bland annat räddningsledning vid insatser.

Bilaga A2 – Beskrivning av samråd

SSBF:s styrdokument och handlingsprogram skickades ut som skriftlig samrådsutgåva 2024-02-09 till förbundets medlemskommuner, de räddningstjänster som ingår i Räddningsregion Östra Svealand samt ett antal statliga myndigheter som bedömdes vara relevanta samrådsinstanser för de ändringar som görs i denna version av handlingsprogrammet (se listan nedan). Förbundsdirektionen delgavs en kopia av samrådsutgåvan i samband med att den gick ut till samrådsinstanserna. Samrådstiden sträckte sig fram till 2024-04-10, det vill säga drygt nio veckor, och synpunkter skulle lämnas skriftligen.

Samrådsinstanser

Medlemskommuner: Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker.

Räddningstjänstorganisationer: Brandkåren Attunda, Räddningstjänsten Enköping-Håbo, Räddningstjänsten Eskilstuna, Räddningstjänsten Flen, Räddningstjänsten Gotland, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Norrtälje, Räddningstjänsten Sala-Heby, Räddningstjänsten Strängnäs, Södertörns brandförsvarsförbund, Sörmlandskustens Räddningstjänst och Uppsala brandförsvär.

Statliga myndigheter: Länsstyrelsen i Stockholms län och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Sammanfattande samrådsredogörelse

SSBF:s styrdokument och handlingsprogram skickades ut till ovanstående aktörer. Utav dessa var det tre aktörer inom RRÖS som svarade på samrådet samt nio av förbundets medlemskommuner. Därtill svarade de två statliga aktörerna på samrådet. Sex stycken av dessa inkom med ett svar utan vidare synpunkter. Nedan följer en kort beskrivning av vissa av de inkomna synpunkterna, samt hur SSBF har valt att hantera dessa. Det vill säga om det föranlett justeringar eller om de lämnas utan åtgärd, och då med en tillhörande motivering eller förklaring. Vissa mindre språkliga justeringar och tillägg har gjorts utifrån de inkomna synpunkterna.

Vissa av aktörerna har haft kommentarer kring förbundets skrivningar kring räddningstjänst under höjd beredskap och civilt försvar, och efterfrågat förtydliganden eller att de styckena utvecklas ytterligare. SSBF har lagt till viss information kring utveckling och planering inom området, till exempel kring arbetet med civilpliktiga och krigsorganisation.

Det har inkommit synpunkter från medlemskommuner gällande förbundets tillsynsroll och att kunna bidra till det brottsförebyggande arbetet kopplat till att förhindra sprängningar. SSBF beskriver detta mer detaljerat i den årliga tillsynsplanen och verksamhetsplanen.

Ett antal av förbundets medlemskommuner har lyft frågan kring brandvattenförsörjningen, och att SSBF anger att det är respektive medlemskommun som ska ansvara för att det finns vatten för brandsläckning och så vidare, men att detta

inte kan garanteras då kommunerna måste prioritera dricksvattnet. SSBF är medvetna om att detta kan behöva diskuteras i framtiden, men anser att detta inte föranleder någon förändring i dagsläget, och hänvisar till vägledningsdokumentet (VL2014-12 Brandvattenförsörjning) i frågan.

Vissa av medlemskommunerna har synpunkter som relaterar till öar och förmågan till insats. Insatstider till specifika öar kommer inte att lyftas i detta dokument på grund av det stora antal öar som finns inom SSBF:s geografiska område. Vidare lyftes det synpunkter kring räddningsvärnen och att de vore önskvärt med mindre båtar på värnen. SSBF gör bedömningen att förbundet utifrån förutsättningarna har tillräckliga resurser på öar och räddningsvärnen.

Det har av medlemskommunerna framkommit synpunkter gällande framkomligheten för förbundets fordon i händelse av skyfall eller översvämningar, och att detta behöver förtydligas. SSBF har förtydligat detta i texten så att förutsättningarna framgår. Vidare har frågan lyfts kring behovet av saneringsledare i händelse av oljeutsläpp eller annat, och huruvida SSBF kan vara behjälpliga även efter att det akuta skedet är över. För handlingsprogrammet föranleder detta ingen justering, men detta är en diskussion som kan föras mellan respektive medlemskommun och förbundet, för särskilda överenskommelser.

Ett liknande resonemang kan föras kring en inkommen synpunkt gällande omhändertagandet av förorenat släckvatten där förbundet följer utvecklingen på området och de nyutkomna vägledningarna från statligt håll som behandlar frågan om hantering av släckvatten. Förbundet får återkomma under handlingsprogrammets period för vidare dialoger med medlemskommunerna.

Det har även inkommit kommentarer kring vattenskyddsområden och vikten av att undvika spridning av släckvatten inom de områdena, men att det inte är beskrivet i tillräcklig omfattning. SSBF anser inte att det behöver kompletteras med information om rutiner och annat, utan anser att de befintliga insatsstöd som finns, bland annat i form av digitala kartlager, är tillräckligt för en effektiv och korrekt avvägning.

Ett par synpunkter har kommit in angående PFAS-haltiga skumvätskor och huruvida dessa fortfarande används vid räddningsinsatser eller inte. SSBF delar uppfattningen om att det var för otydligt skrivet och har justerat de delarna, så att det tydligare framgår att förbundet inte använder PFAS-haltiga skumvätskor vid räddningsinsatser.

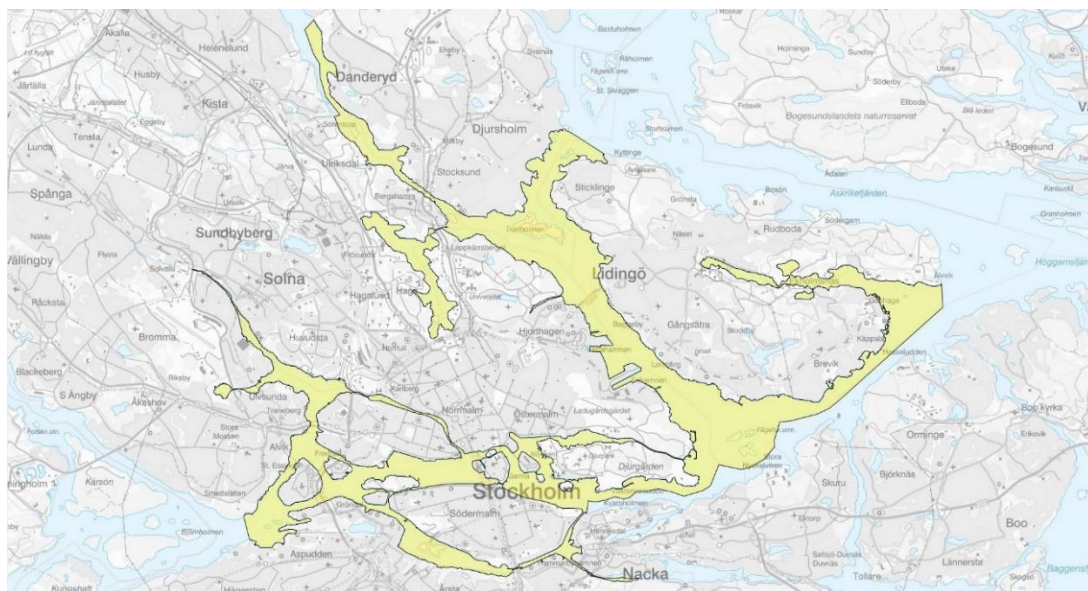
En synpunkt inkom gällande förbudszoner för transporter av farligt gods i Stockholms innerstad, och SSBF har förtydligat texten i enlighet med den inkomna synpunkten.

Bilaga A3 – Hamnar och dess gränser i vatten

SSBF ansvarar för livräddning och miljöräddning till sjöss i de vattenområden som redovisas med Figur 5, Figur 6, Figur 7 och Figur 8 samt i insjöar och vattendrag inom medlemskommunerna. Vid behov stöttar angränsande räddningstjänster, Kustbevakningen och Sjöfartsverket SSBF vid sådana insatser.

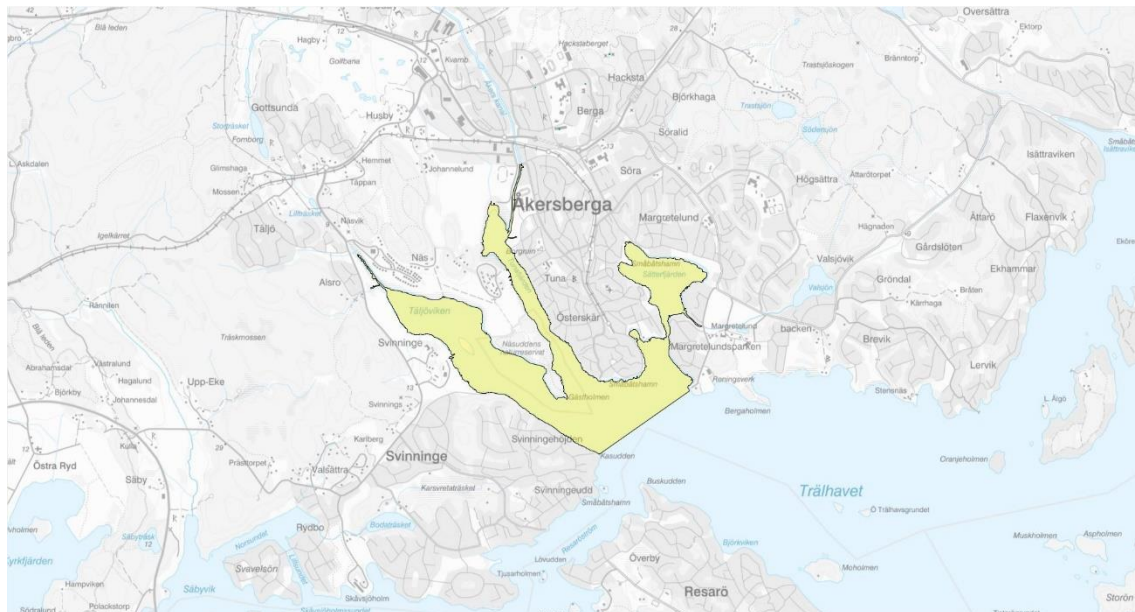
Utanför de vattenområden som redovisas på kartbilderna så är det Kustbevakningen som ansvarar för miljöräddningstjänst i Östersjön och i Mälaren, till exempel när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet eller det föreligger en överhängande fara för detta. På samma sätt har Sjöfartsverket ansvaret för sjöräddningstjänst, det vill säga livräddning till sjöss, i Östersjön (havet) och i Mälaren utanför de vattenområden som redovisas på kartbilderna. Även om SSBF inte har det formella ansvaret inom dessa vattenområden så bistår man med personal och utrustning och genomför vissa insatser under ledning av Kustbevakningen eller Sjöfartsverket. SSBF ansvarar för egendomsräddning ute på vatten inom medlemskommunerna.

SSBF har förmåga att göra livräddande insatser i strandnära miljö med hjälp av så kallade hansabräddor. SSBF har dessutom mindre båtar på samtliga brandstationer, dock inte hos räddningsvärnen. Det finns även större båtar som kan transportera personal och utrustning till öar. De större båtarna kan även användas vid utsläpp av farliga kemikalier, som till exempel olja och andra petroleumprodukter, på vatten eftersom de har möjlighet att placera ut läns för att skydda kuststräckor. Förmågan att släcka bränder på större fartyg till sjöss är begränsad och kräver samverkan med andra organisationer och aktörer.

Figur 5. Vattenområde som i öst avgränsas med en linje mellan Elfsviksudde (Lidingö) och Eolsudde (Nacka), i norr av en linje mellan Djurholmsudde (Danderyd) och Kytinge (Lidingö), i väster av kommungränsen mot Sollentuna samt av en linje mellan Ålsten (Stockholm) och Eolshäll (Stockholm) och i söder av kommungränsen mot Nacka.

Figur 8. Sätterfjärden, Tunafjärden och Täljöviken (Österåker).

Bilaga A4 – Uppdrag som regleras i en annan lagstiftning eller avta

Lag om brandfarliga och explosiva varor

SSBF har en myndighetsroll i medlemskommunerna utifrån både lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Kommunen är tillstånds- och tillsynsmyndighet för LBE och SSBF har fått detta myndighetsuppdrag inom medlemskommunerna.

SSBF utövar inom denna myndighetsroll tillsyn för att se hur dessa lagstiftningar följs och SSBF prövar och ger tillstånd för verksamheter som har sökt tillstånd om att hantera brandfarliga och/eller explosiva varor. Tillsyn innebär att SSBF kontrollerar att fastighetsägare och nyttjanderättshavare följer lagen. Syftet med ett tillstånd är att kommunen ska kunna kontrollera att hanteringen sker på ett för samhället säkert sätt och enligt de krav som lagstiftningen ställer. Arbetet som utförs inom LBE är ett sätt att förebygga allvarliga olyckor i samhället.

Lag om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagstiftningen)

Sevesoverksamheter är de verksamheter som lagrar och/eller hanterar farliga ämnen i sådana mängder att de omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Verksamheterna delas in i två grupper: högre och lägre kravnivå. Vilken kravnivå som gäller bestäms av mängden farliga ämnen som hanteras. Sevesoverksamheter på den lägre kravnivån behöver ha ett handlingsprogram och ett säkerhetsledningssystem. Sevesoverksamheter på den högre kravnivån behöver ta fram en säkerhetsrapport, som bland annat ska innehålla ett handlingsprogram, en intern plan för räddningsinsatser och ett underlag till kommunens plan för räddningsinsats. Kommunens plan för räddningsinsats ska upprättas av kommunens räddningstjänst i samråd med berörda verksamhetsutövare. Planen ska även skickas till Länsstyrelsen eftersom de ansvarar för tillsynen av de anläggningar i länet som omfattas av Sevesolagstiftningen. Räddningstjänsten brukar delta vid tillsynstillfällena tillsammans med miljökontoren.

Länsstyrelsen beslutar även om vilka verksamheter som ska omfattas av skyldigheter vid farlig verksamhet enligt LSO 2 kap. 4 §. Samtliga Sevesoverksamheter klassificeras automatiskt som farliga verksamheter. SSBF ansvarar för att utföra tillsyn på farliga verksamheter och har därför ett tillsynsansvar över hur Sevesoverksamheterna inom medlemskommunerna efterlever kraven enligt LSO 2 kap. 4 §. Verksamheternas skyldigheter enligt Sevesolagstiftningen handlar om att förebygga och begränsa följderna av en olycka medan lagstiftningen som behandlar farliga verksamheter (LSO) fokuserar på att hantera och begränsa konsekvenserna av olyckor snarare än att förebygga dem.

Hjärtstopp

SSBF genomför första hjälpen-insatser utifrån ett avtal med Region Stockholm. Avtalet innebär att SSBF:s tillgängliga resurser larmas i samband med misstänkta hjärtstopp avseende både vuxna och barn. Uppgifterna utförs med hjälp av hjärtstartare och hjärt- och lungräddning. Prehospitala resurser (ambulans) larmas parallellt med räddningstjänsten till händelsen.

Del B – Förutsättningsskapande verksamhet

Del B beskriver de övergripande målen för SSBF:s förutsättningsskapande verksamhet. Den förutsättningsskapande verksamheten är de delar av SSBF som behöver finnas för att kunna bedriva den förebyggande och skadeavhjälpande verksamheten samt för att SSBF ska fungera som myndighet, och innehåller till exempel kommunikation, IT, ekonomi, registratur, inköp, fordon, arkiv och fastigheter.

1.1 SSBF uppfyller kraven för en kommunal myndighet med god följsamhet mot gällande lagstiftning

SSBF ska vara följsamma mot lagar, förordningar och föreskrifter, till exempel förvaltningslagen, säkerhetsskyddslagen, dataskyddsförordningen, miljöbalken och lagen om offentlig upphandling. SSBF ska kontinuerligt följa förändringar av styrande författningar och anpassa och utveckla organisationen efter dessa. SSBF ska kännetecknas av ordning och reda samt ha flexibilitet utifrån förändringar som sker i omvärlden eller internt.

God följsamhet till lagstiftningen är en förutsättning för en god samverkan och förtroende hos medlemskommuner, myndigheter och andra intressenter. Detta gäller inte enbart den lagstiftning som följer av förbundets uppdrag enligt förbundsordningen, det vill säga lagen om skydd mot olyckor, lagen om brandfarliga och explosiva varor samt lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Det gäller även lagstiftning avseende till exempel ekonomi, inköp och dataskyddsförordningen.

Utöver ovanstående lagar regleras SSBF av en mängd andra lagstiftningar, till exempel lagen om kommunal bokföring och redovisning, lagen om offentlig upphandling, kommunallagen, tryckfrihetsförordningen, lagen om offentlighet och sekretess samt arkivlagen. Utöver dessa lagar och förordningar tillkommer även SSBF:s egna interna styrdokument och riktlinjer.

Enligt kommunallagen ska alla kommuner, regioner och kommunalförbund ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Detta innebär att ekonomin ska vara i balans. SSBF:s verksamhet ska bedrivas med god ekonomisk hushållning och ha en stor ekonomisk medvetenhet och en helhetssyn på alla resurser som SSBF disponerar över. Personal, material, fordon, lokaler med flera resurser ska nyttjas på ett sådant sätt att SSBF uppnår mål och uppdrag till nytta för medlemskommunerna, deras medborgare och övriga intressenter.

1.1.1 Uppföljning av mål

Detta mål följs upp genom exempelvis:

- prognossäkerhet
- måluppfyllelse i verksamhetsplan
- redovisning av helårsresultat i balans med budget
- självfinansieringsgrad om minst 100 procent.

1.2 SSBF är en organisation med ansvarsfullt resursnyttjande som arbetar för hållbar utveckling

SSBF ska använda sina resurser på ett ansvarsfullt och effektivt sätt för att nå bästa möjliga nytta tillsammans med andra aktörer i samhället. Samtliga verksamheter inom SSBF ska genomsyras av hållbar verksamhetsplanering och väl underbyggd utveckling. Ekonomiskt relaterade beslut ska fattas mot en väl avvägd analys och de beslut som innefattar ekonomi ska fattas inom rimliga ekonomiska ramar, det vill säga att nyttan med en investering ska vägas mot det investeringen kostar. SSBF ska också fortsätta att utveckla arbetet inom ramen för en strategisk kompetensförsörjning, vilket ska omfatta all verksamhet inom organisationen och samtliga medarbetare, både befintliga och blivande.

Att nyttja resurser på ett hållbart sätt handlar också om att SSBF ständigt ska utveckla och arbeta med att attrahera, rekrytera, behålla och utveckla medarbetare samt vara effektiv med egna tillgängliga resurser och resurser i samverkan med andra aktörer i samhället.

Den ekologiska delen av hållbarhet betyder att SSBF i sin verksamhet ska verka för att skydda miljö och naturvärden och hindra spridning av föroreningar. SSBF:s verksamhet ger direkt påverkan på miljön genom till exempel transporter och vid insatser, men också indirekt påverkan via inköp av varor och tjänster. Genom att låta miljön få ta plats vid genomförande av insatser, i upphandlingar och i styrning av organisationen kan SSBF bidra till en mer hållbar utveckling.

1.2.1 Kompetensförsörjning

SSBF:s arbetsgivarpolitik syftar till att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla medarbetare med den kompetens som behövs för att klara verksamhetsutveckling och måluppfyllelse. Den långsiktiga kompetensförsörjningen är avgörande för att SSBF ska klara uppdraget mot ägarkommuner, samarbetsparter och medborgare.

Konkurrensen om kompetens till kommunal verksamhet är stor inom både Stockholmsregionen och nationellt. De nuvarande och framtida utmaningarna finns i flera steg. För att SSBF ska kunna attrahera och rekrytera rätt kompetens krävs att unga väljer studier och yrkesvägar som leder till att det finns tillräckligt med potentiell arbetskraft i framtiden. Det krävs också att grupper som står utanför arbetsmarknaden i högre grad matchas mot kompetensbehoven. En annan utmaning är SSBF:s arbetsgivarvarumärke och arbetsgivarerbjudande. SSBF:s varumärke och arbetsgivarerbjudande påverkar attraktiviteten och möjligheten att kunna stå ut i konkurrensen med andra arbetsgivare. Det som påverkar attraktiviteten som arbetsgivare är vilken arbetsmiljö, vilka uppdrag och utvecklingsmöjligheter samt vilket ledarskap som kan erbjudas befintliga och blivande medarbetare.

SSBF ska för verksamhetens behov attrahera medarbetare med rätt kompetens och engagemang som delar och bidrar till SSBF:s värdegrund. För att klara detta måste SSBF kunna presentera och kommunicera ett attraktivt arbetsgivarerbjudande. Vilket för SSBF:s medarbetare innebär att alla på olika sätt är med och räddar liv. En viktig strategi för detta är en välplanerad och aktiv kommunikation som beskriver det som är

utmärkande för SSBF och SSBF:s värdegrund. Över 700 medarbetare som är stolta över sitt jobb och pratar väl om sin arbetsgivare är det bästa arbetsgivarvarumärket.

SSBF tillämpar metoden kompetensbaserad rekrytering för att göra strukturerade, sakliga och icke diskriminerande urval av de sökande. Målet är att SSBF:s verksamheter ska kunna rekrytera rätt kompetens vid rätt tillfälle och ge alla potentiella medarbetare ett gott och professionellt intryck av SSBF.

I en omvärld där konkurrensen om kompetens är betydande är det av stor vikt att kunna utveckla och behålla befintliga medarbetare. SSBF ska främja en positiv intern rörlighet genom att lyfta såväl den individuella som den samlade kompetensnivån och ständigt utveckla organisation, arbetsmiljö, villkorsfrågor och ledarskap. Eftersom konkurrensen om arbetskraften är stor är det viktigt att de medarbetare som redan valt att arbeta hos SSBF i dag får fortsätta att utveckla sin kompetens och sina färdigheter. Ett kontinuerligt utvecklingsarbete måste därför pågå avseende arbetsvillkor, organisation, ledarskap och förutsättningar i arbetsmiljön.

SSBF behöver kontinuerligt se över verksamhetens behov av kompetens och bemanning, men även vad som inte längre ska göras eller behövs utifrån organisationens förändrade behov eller uppdrag. SSBF ska hantera eventuell omställning på ett professionellt och förtroendefullt sätt och i första hand tillämpa möjligheterna med naturliga avgångar. SSBF ska också sträva mot att medarbetare som lämnat organisationen för andra uppdragsgivare ska ha en positiv inställning till att komma tillbaka i framtiden.

1.2.2 Samverkan kring förutsättningsskapande verksamhet

SSBF ska arbeta för en ökad samverkan med medlemskommunerna, andra räddningstjänster samt olika organisationer och myndigheter, i syfte att skapa ett effektivt resursutnyttjande och mervärde för invånarna. Detta gäller inte bara den förebyggande eller den skadeavhjälpande verksamheten utan även den förutsättningsskapande verksamheten, till exempel vid upphandlingar, samordning kring miljöfrågor och säkerhetsskyddsarbete.

1.2.3 Upphandling och inköp

De inköp som genomförs inom förbundet ska präglas av affärsmässighet, där relevanta krav ligger till grund för en god affär för de skattemedel som förvaltas. SSBF ska genom inköp anskaffa den utrustning, teknologi och tjänster som säkerställer att förbundet kan utföra sitt uppdrag och möta de framtida utmaningar som förbundet ställs inför. Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling ska följas, likaså de av SSBF upprättade interna regler och policyer om hur upphandling och inköp ska genomföras. Dessa regler är dessutom ett grundläggande stöd vid val av upphandlingsförfarande.

Förbundets behov ska prägla upphandlingar och inköp på ett tydligt och relevant sätt där proportionalitet är ett ledord. Inköpsbudgeten ska betraktas som styrande. Avtal som sedermera tecknas efter genomförda upphandlingar ska följas upp regelbundet för att säkerställa att leverantörerna lever upp till det som avtalats. Fokus ställs på säkerhet, både i utförandet av uppdraget såväl som i interna processer och system.

SSBF ska bidra till ett hållbart samhälle genom att ställa relevanta miljökrav på varor och tjänster, och även på leverantörerna så att de arbetar aktivt med miljöfrågor.

1.2.4 Fordon, materialförsörjning och övningsanläggningar

En förutsättning för en effektiv verksamhet är att material, fordon och personlig skyddsutrustning håller en ändamålsenlig standard och kvalitet som undergår löpande service.

En annan förutsättning är att personalen har rätt kompetens. Utifrån lagstiftning och verksamhetsbehov krävs årligen ett stort antal utbildningar och övningar. SSBF har två utbildnings- och övningsanläggningar, Ågesta och Okvista, där merparten av den interna utbildnings- och övningsverksamheten bedrivs. I syfte att använda anläggningarna mer och kunna upprätthålla en hög standard bjuds även andra räddningstjänster och andra samverkande aktörer i regionen in för utbildning och övning. Det bidrar även till ett lärande om varandras förmågor i regionen och ger positiva synergieffekter till samverkan på en skadeplats.

1.2.5 Fastighet

SSBF ska verka för långsiktiga hållbara, energisnåla och ändamålsenliga fastigheter och lokaler. Intentionen är att uppnå medlemskommunernas ambition om hållbar miljö inom byggnation och fastigheter, där så är möjligt.

SSBF ska även se till att arbetsmiljön inom förbundets lokaler med fokus på hälsa, säkerhet och trygghet följs upp utifrån ett systematiskt arbetsmiljö- och säkerhetsarbete. Lokalerna ska även uppfylla krav utifrån förbundets likabehandlingsprincip, till exempel att alla medarbetare ska få likvärdiga möjligheter till omklädningsrum.

SSBF ska kartlägga nyttjandegraden av förbundets förhyrda lokalytor för att identifiera eventuella möjligheter till en mer optimal nyttjandegrad av lokalytorna.

1.2.6 Miljö

SSBF:s verksamhet påverkar miljön på olika sätt, och miljöpåverkan finns i alla delar inom organisationen, i allt ifrån användning av förbrukningsartiklar till utsläpp från fordon. De stora negativa effekterna på miljön kommer ifrån koldioxid från driften av fordon och energi i fastigheter. Men stor negativ påverkan kommer också ifrån inköp av varor och tjänster som ska tillverkas, förbrukas och till sist bli till avfall. Miljöpåverkan från en räddningsinsats kan vara utsläpp av kontaminerat släckvatten, användning av skumvätska och andra tillsatsmedel eller kemiska ämnen.

SSBF ska ta ansvar för att minska miljöpåverkan i hela verksamheten och väger in miljöperspektivet i alla beslut. SSBF förebygger spridning av föroreningar för att förhindra eller lindra negativ påverkan på miljön.

SSBF använder sedan 2023 skumvätskor fria från PFAS vid räddningsinsats, med stor försiktighet och efter väl underbyggda beslut som tar hänsyn till vilka konsekvenser som kan uppstå för miljön.

SSBF fortsätter att aktivt arbeta för att undvika att sprida farliga ämnen till miljön, verkar för att sänka sina utsläpp av koldioxid och strävar efter ansvarsfull konsumtion. Det förebyggande och skadeavhjälpande arbete som medför att olyckor inte händer eller att miljöbelastande olyckor lindras är en positiv aspekt som är svår att mäta.

SSBF arbetar systematiskt mot ständiga miljöförbättringar i ett miljöledningssystem. Systemet kontrolleras årligen både internt och externt samt är diplomerat enligt Svensk Miljöbas. SSBF:s miljöledningssystem ska även i fortsättningen vara diplomerat och granskat av tredje part.

1.2.7 Kommunikation

Att leda är att kommunicera. Det handlar om att lyssna, förstå, förmedla och förklara saker och lägga ut en tydlig kartbild där alla ser målet och förstår varför det är ett mål. Genom att arbeta medvetet med kommunikation och använda kommunikation som strategiskt styrmedel och ledningsverktyg bygger SSBF en öppen, transparent och tydlig organisationskultur där medarbetare och chefer har förståelse för uppsatta mål och de beslut som fattas längs vägen.

Ett öppet och tydligt kommunikationsklimat med rötter i den gemensamma värdegrunden skapar även förutsättningar för ömsesidigt förtroende, respekt och känsla av samhörighet – något som stärker motivationen och viljan att nå de gemensamma målen. SSBF låter därför kommunikationsaspekten genomsyra viktiga beslut och processer på alla plan i organisationen, i syfte att skapa effekt i arbetet och uppnå gemensamma mål. Därigenom byggs organisationens varumärke och trovärdighet inifrån och ut, vilket även inverkar positivt både på allmänhetens förtroende för SSBF:s förmåga och på styrkan och dragningskraften i organisationens arbetsgivarvarumärke.

Arbetet med kommunikation går som en röd tråd genom organisationen, från ledningen, via avdelningschefer och enhetschefer ut till medarbetarna som även är organisationens ambassadörer – i vardagen, på skadeplatsen och i mötet med media och allmänhet.

1.2.8 Likabehandling och mångfald

SSBF:s ambition är att spegla samhället i stort genom att ha en mångfald av olika kompetenser och erfarenheter som möter såväl samhällets utveckling som medborgarnas behov utifrån förbundets uppdrag och ansvar. Förbundet ska därför ha en öppen och inkluderande arbetsmiljö som är tillgänglig för många. Alla medarbetare ska ges möjligheter att utvecklas i arbetet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning eller ålder. Därtill ska heller inte någon form av diskriminering eller trakasserier förekomma.

Förbundet ska fortsätta att bedriva ett systematiskt likabehandlingsarbete med årlig uppföljning där chefers och medarbetares ansvar tydliggörs i syfte att åstadkomma en öppen och inkluderande miljö i såväl det dagliga arbetet som i strategiska beslut. SSBF ska jobba aktivt mot diskriminering och för likabehandling.

1.2.9 Uppföljning av mål

Målet om att SSBF är en organisation med ett ansvarsfullt resursnyttjande som arbetar för hållbar utveckling följs upp genom exempelvis:

- mätning av koldioxid
- godkänd extern miljörevision
- arbetsvillkorsindex (AVI) som mäter arbetsgivarens attraktivitet utifrån befintliga villkor för medarbetarna
- hållbart medarbetarengagemang (HME) som mäter medarbetarnas engagemang, i förhållande till uppdrag, utifrån motivation, ledarskap och styrning
- jämställdhetsindex (JÄMIX) som mäter organisationens jämställdhet
- hälsoindex som mäter organisationens hälsa och ohälsa.

1.3 SSBF fortsätter den digitala transformationen av verksamhetens arbetsprocesser med målbild att bli en e-myndighet

Omvärlden och samhällsutvecklingen ställer allt högre krav på digital information och processer i kontakt med myndigheter. SSBF ska fortsätta att arbeta med att digitalisera verksamheten och utveckla arbetsprocesser för att underlätta både för medarbetare och allmänheten med en framtidssäker digital verksamhet.

1.3.1 E-myndighet

SSBF har tidigare beslutat att bli en e-myndighet. Med e-myndighet avser SSBF att verksamhetens arbetsprocesser är digitala så långt det är möjligt och att arbete sker i digitala verktyg och verksamhetssystem. Kommunikation med medborgare och andra samarbetsparter sker via exempelvis e-tjänster eller andra digitala lösningar.

1.3.2 Processorienterad digital transformation

Den digitala transformationen genomförs processorienterat, det vill säga verksamhetens arbetsprocesser står i fokus och utgör grunden för arbetet. Vid digitalisering av en verksamhetsprocess sker initialt en analys av processen för att hitta förbättrings- och effektiviseringsvinster, fånga upp brister och analysera var digitaliseringen kan ge mest verksamhetsnytta. Behov som definieras i processens olika arbetsmoment översätts till krav på nya digitala lösningar och verksamhetssystem.

En digital transformation av SSBF:s verksamhetsprocesser sker successivt över tid. SSBF har lagt en långsiktig plan för genomförandet, vilken sträcker sig över flera år. Flera av projekten är omfattande och kräver personella resurser och är kostnadsdrivande.

Vid digitalisering av en arbetsprocess och ett systeminförande värderas generellt alltid kraven på tillgänglighet under krissituation, lagringsplats av känslig information, lagrum applicerbara på verksamheten och kraven på integration med interna

verksamhetskritiska system. Värderingen baseras på en informationsklassning av verksamhetssystemet eller IT-funktionen.

1.3.3 IT-infrastruktur och IT-säkerhet

SSBF:s verksamhet ställer höga krav på tillgänglighet och säkerhet. Tillgängligheten måste kunna säkerställas vid tillfällen då övriga samhällsfunktioner och samhällsinfrastruktur har en reducerad kapacitet. Majoriteten av verksamhetssystemen ska försörja den skadeavhjälpande verksamheten som har tillgänglighetskrav dygnet runt årets alla dagar.

För att långsiktigt möta de IT-tekniska kraven som en digital transformation medför har en omfattande modernisering genomförts av IT-infrastruktur och klientdatorer. IT-tekniskt ska infrastrukturen möta kraven att verksamhetssystemen har höga tillgänglighetskrav och utgör ”byggklossar” där tekniken ska möjliggöra säkra datautbyten och integrationer mellan system och tjänster. IT-lösningar och tjänster ska präglas av hög nivå på prestanda och IT-säkerhet.

SSBF har generellt stort fokus på IT-säkerhetsaspekter utifrån kraven från säkerhetsskyddslagen och en hög hotbild från omvärlden. IT-säkerhetsfrågorna genomsyrar allt IT-arbete och har hög prioritet vid utveckling och framtagning av nya lösningar. Enskilda medarbetare involveras genom utbildning kring hotbild och hur det egna beteendet kan reducera risken att bli drabbad.

1.3.4 Uppföljning av mål

Detta mål följs upp genom exempelvis utvärdering och analys om hur stora andelar av SSBF:s arbete som utförs digitalt.

1.4 SSBF bedriver ett ändamålsenligt systematiskt säkerhetsarbete

För att SSBF ska kunna utföra sitt uppdrag krävs ett systematiskt säkerhetsarbete som över tid säkerställer förmåga och skapar trygghet i hela organisationen. Omvärldsläget förändras kontinuerligt och SSBF, som bedriver samhällsviktig verksamhet, behöver ständigt utveckla och bevaka säkerhetsläget samt arbeta för att öka säkerheten i verksamheten så att uppdrag kan utföras både i vardag, kris och under höjd beredskap.

Det systematiska säkerhetsarbetet omfattar:

- fysisk säkerhet – skydd mot intrång och brand
- personalens säkerhet – skydd vid yrkesutövning
- säkerhetsskydd – skydd av säkerhetskänslig verksamhet och uppgifter
- säkerhet i kommunikation och styrsystem – skydd av IT-, Rakel- och telefonisystem, system för alarmering och tillträdesskydd
- försäkringsskydd – anläggningar, fordon, ansvar, material
- informationssäkerhet – skydd av sekretessreglerade och övrig känsliga uppgifter.

Arbetet genomförs systematiskt med årliga risk- och sårbarhetsanalyser för att förebygga, hantera och minska konsekvenser av oönskade händelser. Säkerhet är ett självklart inslag i det dagliga arbetet och alla anställda är medvetna om dess betydelse för förmågan att utföra uppdraget.

1.4.1 Fysisk säkerhet

SSBF:s anläggningar ska fysiskt ha ett skydd bestående av ett områdesskydd, skydd av den så kallade omslutningsytan¹⁵, ett mekaniskt inbrottsskydd samt larm och bevakning kopplat till en extern larmcentral.

För att minimera risken för att brand uppstår inom SSBF:s verksamheter bedrivs ett systematiskt brandskyddsarbete. Målet är att hantera brandrisker, säkerställa det byggnadstekniska brandskyddet samt skapa regler och rutiner kring egenkontroller och förmåga att hantera nödlägen.

1.4.2 Personalens säkerhet

SSBF:s personal ska kunna utföra sitt samhällsuppdrag i en arbetsmiljö där risker för hot- och våldssituationer är identifierade. Förebyggande arbete genomförs för att minska risken för att hot- och våldssituationer ska uppstå och SSBF har rutiner för att hantera en uppkommen situation.

Arbetsgivaren och arbetstagarna ska i samverkan systematiskt arbeta för att åstadkomma en god arbetsmiljö där skador, olycksfall och ohälsa förebyggs i samtliga av förbundets verksamheter.

1.4.3 Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddsanalyser genomförs för att utreda behovet av skydd mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten eller röja säkerhetsskyddsklassade uppgifter.

SSBF ska planera och vidta de säkerhetsskyddsåtgärder som behövs för fysisk säkerhet samt informations- och personalsäkerhet. Kontroller genomförs av säkerhetsskyddet och incidenter som är av vikt för säkerhetsskyddet anmäls.

1.4.4 Säkerhet i kommunikations-, verksamhets- och styrsystem

SSBF har ett stort beroende av ett flertal olika kommunikations- och styrsystem för att kunna bedriva förutsättningsskapande, förebyggande och skadeavhjälpande verksamhet. Systemen omfattas av IT-system, system för radiokommunikation (Rakel), telefoni, styrsystem för tillträde och system för alarmering.

För att säkerställa funktion och säkerhet i systemen genomförs risk- och sårbarhetsanalyser, nätsegmentering och nätövervakning. Incidenter följs upp på både operativ och strategisk nivå. Antalet tjänsteleverantörer och molntjänster ska minskas och systemens autentisering och auktorisering ska stärkas.

Målet är att alla kommunikations-, verksamhets- och styrsystem ska vara säkra och redundanta samt att informationen i systemen är tillgänglig och riktig för den som

¹⁵ Omslutningsytan för en lokal är dess avgränsning mot andra lokaler eller mot det fria.

behöver den och när man behöver den. SSBF har generellt stort fokus på IT-säkerhetsaspekter utifrån kravet på verksamhets- och säkerhetsskydd kopplat till en ökad hotbild från omvärlden. IT-säkerhetsfrågorna genomsyrar allt IT-arbete och har hög prioritet vid utveckling och framtagning av nya lösningar.

1.4.5 Försäkringsskydd

För att SSBF ska ha ett ändamålsenligt försäkringsskydd sker ett samarbete med försäkringsgivare och försäkringsmäklare för att definiera en riskbild och ett behov av försäkringsskydd. Ett förebyggande arbete genomförs där incidenter följs upp och utbildning genomförs för att minska antalet skador.

1.4.6 Informationssäkerhet

En grundförutsättning för SSBF:s förmåga att utföra fastställt uppdrag är tillgången på riktig och kvalitativ information. För att säkerställa detta arbetar SSBF med att klassa all information, det vill säga både analoga och digitala handlingar. SSBF arbetar fram, implementerar och upprätthåller rutiner som skyddar information utifrån egenskaperna tillgänglighet, riktighet och konfidentialitet. SSBF genomför dessutom utbildning av SSBF:s personal inom området informationssäkerhet.

1.4.7 Uppföljning av mål

Detta mål följs upp genom exempelvis:

- kontrollplan för säkerhetsskydd
- uppföljning av risk- och sårbarhetsanalyser
- incidentuppföljning
- skadestatistik kopplat till försäkringsskydd.

1.5 SSBF har en robusthet och förmåga att verka även vid stora samhällsstörningar och kriser

Omvärlden är i ständig förändring vilket oundvikligt medför en påverkan på SSBF:s verksamhet. Därför ska SSBF ha förmåga att hantera större samhällsstörningar inom hela förbundet och utveckla förmågan att bedriva räddningstjänst under höjd beredskap.

Samhällsstörningar kan påverka hela SSBF – såväl den förutsättningsskapande som den förebyggande och skadeavhjälpande verksamhet som förbundet bedriver. SSBF ska ha en robusthet och kontinuerligt utveckla sin förmåga att hantera både störningar i samhället och inom den egna verksamheten. Detta görs bland annat genom kontinuitetshantering och genom samverkan med olika aktörer. För att upprätthålla förmågan att bedriva verksamheten oavsett störningar i samhället bör SSBF beakta de kritiska system och beroenden som finns inom organisationen. Några exempel på beroenden som kan påverka verksamheten och som SSBF därmed bör beakta är fungerande fordon, fastigheter, drivmedelsförsörjning, el och reservkraft samt kommunikationssystem.

1.5.1 Uppföljning av mål

Detta mål följs upp genom:

- att analysera organisationens sårbarheter och se över vilka förmågor SSBF har att hantera olika samhällsstörningar
- kontinuitetshantering av SSBF:s verksamheter.